

Lumina Lină

Revistă de spiritualitate și cultură românească

Gracious Light

Review of Romanian Spirituality and Culture

THE ROMANIAN INSTITUTE OF
ORTHODOX THEOLOGY AND
SPIRITUALITY

CAPELA SF. APOSTOLI PETRU
SI PAVEL

AN XVII/ Nr. 1
IANUARIE-MARTIE 2012
NEW YORK

INSTITUTUL ROMÂN DE TEOLOGIE
SI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ
Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel, New York
INCORPORATED IN AUGUST 1993

Președinte:
Pr. Prof. Dr. Theodor Damian
30-18 50th Street
Woodside, New York 11377
Tel./Fax: (718) 626-6013
E-mail: DamianTh@aol.com

Biserica:
14-21 27th Ave.
(14th Street/ 27th Ave.)
Astoria, New York
Subway N, W, bus Q 18

Revista Lumină Lină este membră a Asociației Publicațiilor Literare și a Editurilor din România (APLER).

Lumină Lină. Graciously Light, a peer reviewed publication, is indexed and abstracted in World Laboratories and Scientific Resources Index și TLS Arhive.

Colegiul de redacție: Director: THEODOR DAMIAN, DamianTh@aol.com

Redactor șef: MIHAELA ALBU, malbu_10@yahoo.com

Redactor șef adjunct: M.N. RUSU, menerusu12@verizon.net

Redactori: VASILE ANDRU, DAN ANGHELESCU

Secretar de redacție, tehnoredactare și paginare: CLAUDIA DAMIAN

Consilieri editoriali: GEORGE ALEXE, GELU DORIAN, IOAN GÂF-DEAC, AUREL ȘTEFANACHI,
SORIN PAVĂL, ANDREEA CONDURACHE, GRIGORE LUȚAI

Fotoreporter: Valeriu Moldoveanu

Contribuțiile pentru susținerea și publicarea revistei sunt binevenite și se scad la taxe. Cucerile pot fi făcute pe numele Institutului sau al Bisericii Sf. Ap. Petru și Pavel și trimise la adresa redacției: Pr. Th. Damian, 30-18 50th Street, Woodside, New York 11377.

Revista este redactată trimestrial de către Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, Capela Sf. Apostoli Petru și Pavel și publică articole de teologie și spiritualitate, istorie, literatură și cultură, poezie și proză în limbile română și engleză.

Redacția revistei nu împărtășește neapărat ideile conținute în articolele publicate.

Materialele trimise spre publicare trebuie să fie dactilografiate la computer, cele în limba română cu caractere românești, și expediate pe dischetă sau prin e-mail (ca attachment). Textele nepublicate nu se înapoiază expeditorului.

Revista este distribuită în USA, România, Moldova, Ucraina, Rusia, Canada, Austria, Germania, Olanda, Italia, Franța, Elveția, Suedia, Norvegia, Danemarca, Grecia, Cipru, Serbia, Ungaria, Israel, Vietnam, Australia.

ISSN 1086-2366

Lumină Lină • Gracious Light

Revistă de spiritualitate și cultură românească

An XVII/ Nr. 1

Ianuarie-Martie 2012

TEOLOGIE

PR.PROF.DR.THEODOR DAMIAN, Rugăciunea de mijlocire5

DUMITRU ICHIM

Smochinul neroditor, Holocaust9

Inima pierdută10

Păpădiile, Slovenire11

GELLU DORIAN, *Strâns*12

ANUL CARAGIALE

MIRCEA A. DIACONU, I.L.Caragiale. Euforia fatalității13

VLADIMIR UDRESCU, *țărâna logosului*18

legea taliarhului19

MARIANA FLOAREA, Elegii

Ce bine, gândeam, Ochii tatei, Un dor, Tu, singur, tăcut
Amintirea tatei, Tăcerea20

ESEU

DAN ANGHELESCU, Mihaela Albu și Terapiile memoriei21

DORIN PLOSCARU

umbra, mintea încinsă cu broderii de safir29

legănat de bocetul cioporului de ciute30

EMINESCIANA

NICOLAE GEORGESCU, Metafora luminii la Mihai Eminescu31

MARIANA PANDARU

Ultimul dans al fluturilor, Raiul cu sentimente echilibrate,

Umbre sub cireș japonez44

Oameni de sticlă45

GEORGE PRECUP, <i>Fragmente despre Sabasos, Buchet</i>	46
CONSTANTIN MIU, Motivul miresei în lirica lui Eminescu	47
VLADIMIR F. WERTSMAN, Alături de Eminescu: observații pentru simpozionul "Mihai Eminescu"	51

LINGVISTICĂ

BAKI YMERI, Memoria genomică. Cuvinte comune româno-albaneze	53
IULIANA PALODA-POPESCU, <i>Îngerul, Focuri pe mări</i>	55
<i>Suflet cu aripi</i>	56

PROZĂ

CORNELIU LEU, Corneliu Leu către Dimitrie Grama	57
TRAIANUS (TRAIAN VASILCĂU) <i>Psalmul alergând spre biruință</i>	61
<i>Tăcerea la postum</i>	62
FLORENTIN POPESCU <i>La clopote, De-acum coboară iarna spre sate alergând</i>	63
<i>Scrânciob, Să vrei</i>	64

DOCUMENTE LITERARE

M.N. RUSU, O importantă descoperire istoriografică: Basarabia Prințului Anton Bibescu	65
--	----

INEDITE ARHIVA

NICHITA STĂNESCU, <i>Clopote asurzite</i>	71
DAN BRUDAȘCU <i>În căutarea ta, Doamne, Pe străzile pustii</i>	72

CĂRȚI ÎN AGORA

MIHAELA ALBU, Din exil, privind ... Cu ochii în zare	73
EUGEN EVU <i>Kimono nirvanic, Psalm nou, Ruga, Visul</i>	77

SAPIENȚIA

VASILE ANDRU, <i>Pustia în lume</i>	79
MIHAELA MALEA STROE, <i>Din alt timp</i>	86

UNIVERSALIA

GUIDO OLDAN, <i>Betoniera, Milano</i>	87
IOAN N. ROȘCA, <i>Butucul roșii, Salcâm, Proiect de bust, Dorință</i>	88

ANIVERSĂRI

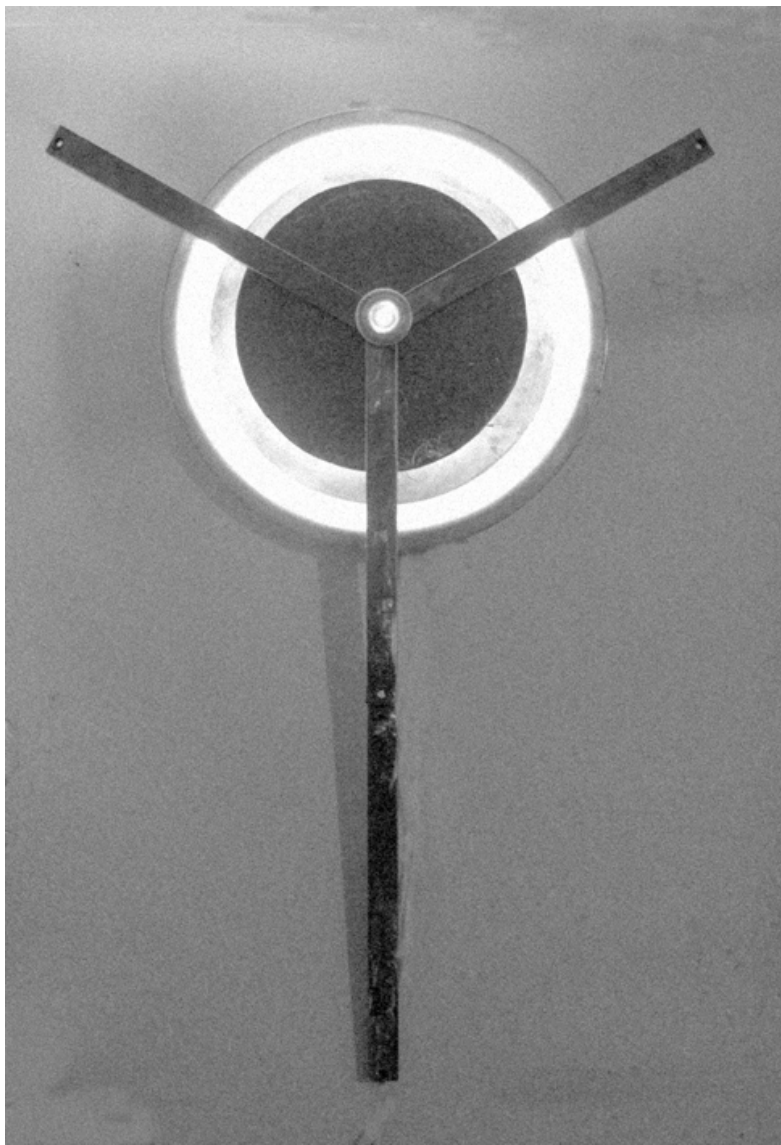
THEODOR DAMIAN, <i>Galaxia Pendefunda</i> <i>Taina e taină</i>	89
ADRIAN BOTEZ, <i>Nunta</i>	91
<i>La prohodul bradului, Taina fără de păcat</i>	92

PROZOPOEMA

IOAN GÂF- DEAC, <i>Poem chrematistic</i>	93
MARCEL MIRON <i>Balada celor douăzeci și patru de sfinți de la Mănăstirea Neamț</i>	94
FOTO ALBUM	96

REPORTAJE

OTILIA MONTANO <i>Lansarea volumului de poezie Oamenii din lande,</i> <i>de George Dan, Ediție și prefață de M.N.Rusu.</i>	109
GHEORGHE BREHUESCU, <i>Trăirea în cuvânt</i>	111
AUREL SASU, <i>Acasă la Eminescu</i>	112
ANCA SÎRGHIE <i>Simpozion Eminescu: Evenimente naționale</i> <i>marcate strălucit la New York</i>	113
CĂRȚI SOSITE	117
RETROSPECTIVĂ TRIMESTRIALĂ	119
ANUNȚURI	121

Viorica Colpacci:
Sacred sign

PR.PROF.DR.THEODOR DAMIAN

Rugăciunea de mijlocire¹

Rugați-vă unii pentru alții ca să vă vindecați, pentru că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului.
(Iacov 5,16)

Nu există persoană în viața aceasta, care să nu fi fost pusă în situația de a înălța lui Dumnezeu rugăciuni de mijlocire pentru altcineva apropiat, pentru cineva din familie sau uneori chiar și pentru oameni mai îndepărtați și în unele cazuri pentru oameni pe care nu i-a cunoscut. Rugăciunea de mijlocire este parte integrantă din viața noastră spirituală, pentru că trăim împreună și suntem afectați de ceea ce se întâmplă celui de lângă noi. Nu putem fi nepăsători. Aceasta este o atitudine absolut firească; cel pentru care ne rugăm și mijlocim, nu ne este cu nimic dator. Mijlocirea este o caracteristică normală, firească a persoanei umane, pentru că trăim unii cu alții și suntem afectați de ceea ce se întâmplă altora și uneori, vrem ca alții să nu mai sufere, pentru ca nici noi eventual, să nu mai suferim. Sunt cazuri când ne rugăm și din inimă, dar și din interes; uneori avem interesul ca persoana care se află într-o catastrofă să se poată salva, pentru ca să nu mai stea ca o sarcină pe spatele nostru. Însă, atunci când înălțăm rugăciuni pentru alții, chiar și din interes, îmi place să cred că inima lucrează totuși. Spun asta în ideea că, într-un fel vorbind, nu ne suntem datori cu nimic unii altora sau că poate exista cazul unde ne rugăm pentru cei cărora nu le datorăm nimic; totuși, dintr-un alt punct de vedere vorbind, suntem datori poate chiar total unii altora, pentru că nimic din ceea ce avem nu avem fără contribuția și ajutorul celorlalți; oricum, ca idee generală, în cazul rugăciunii de mijlocire, nu ne obligă nimeni să mergem și să mijlocim pentru ceilalți, fie că îi știm, fie că nu îi știm. De aceea, dacă o facem totuși, înseamnă că un apel s-a făcut, într-un fel oarecare, inimii noastre.

Problema mijlocirii este ridicată de textul Sfintei Evanghelii care o prezintă pe femeia cananeancă ce vine la Mântuitorul Hristos, nu cu o cerere care se referea direct la persoana sa, ci cu o mijlocire, întrucât cea pentru care femeia se ruga era tocmai fiica ei.

Textul Sfintei Evanghelii ne oferă ocazia să investigăm mai în amănunt ce implică, sau ce înseamnă rugăciunea de mijlocire pe care noi cu toții o practicăm așa de mult, întrucât fiecare vine la biserică și se roagă

¹ Predică la Duminica a XVII-a după Rusalii

pentru cei de acasă, pentru cei din țară, pentru cei de la serviciu și pentru unii cu care venim în contact într-un moment sau altul al vieții noastre și care, credem noi, sau știm, ar fi într-o nevoie oarecare. De aceea și acatistele și pomelnicele exprimă grija pentru aproapele nostru, implicarea noastră în viața sa și deci implicarea și în suferința lor.

Pentru ca rugăciunea de mijlocire să fie eficientă are nevoie de câteva condiții.

1. În primul rând este nevoie să conștientizăm că ne rugăm pentru celălalt, că suntem în comuniune cu acea persoană și că această comuniune este temeiul rugăciunii noastre. Suntem în unire spirituală cu cel pentru care ne rugăm.

Ființa umană este o ființă de compasiune. Când ne rugăm pentru alții, și chiar dacă nu ne rugăm, dar vedem că se întâmplă ceva cuiva, ne apucă un sentiment de milă, și uneori, de neputință, pentru că nu putem face ceea ce poate că inima noastră ne îndeamnă să facem, lucru de care persoana respectivă ar avea nevoie imperioasă.

Cuvântul *compasiune* cum știm, înseamnă să pătimești împreună cu cineva, să-i împărtășești patima, suferința, să pătimești și tu. Latinii au preluat cuvântul *passio* de la greci, de la cuvântul *pathos*, care are același sens general. Când spunem uneori apatie, ne referim la lipsa de investiție sentimentală, la situația când inima nu mai vibrează. Dimpotrivă, atunci când *compătimești* pe cineva, înseamnă că inima vibrează pentru acea persoană aflată în suferință. Deci când *pătimești* împreună cu cineva, și aici este frumusețea termenului *compasiune*, înseamnă că te afli sau te pui în aceeași situație. Dacă nu ești tu atins de acea problemă, cel puțin te faci vulnerabil acelei probleme, și de aici riscul ce caracterizează compasiunea deoarece problema care a afectat viața acelei persoane, prin apropierea ta de ea, prin trăirea împreună în acea situație, poate să te afecteze și pe tine și într-adevăr ne afectează, pentru că atunci când ne milostivim față de cineva, când ne implicăm în viața cuiva atins de o problemă oarecare, atunci, într-adevăr nu mai trăim viața ca mai înainte, trăim altfel. Poate acea problemă ne obsedează, poate că trebuie să ajutăm și financiar, poate că uneori trebuie să dăm și din timpul nostru ca să vedem ce se întâmplă cu acea persoană.

Pilda samarineanului milostiv este semnificativă în acest sens. Când iudeul bătut și jefuit de tâlhari (acela era un drum cunoscut ca fiind periculos, tocmai în sensul că era bântuit de tâlhari) zăcea în drum abia viu, primii care au trecut pe lângă el, preotul iudeu și levitul, probabil de frică, s-au dus mai departe. Samarineanul însă oprindu-se a risca. El nu știa dacă nu cumva era vorba de vreo boală contagioasă, dacă nu era o cursă care se întindea pentru a atrage pe alții și apoi a-i jefui, sau dacă era altceva necurat. El a risca și s-a oprit pentru a acorda ajutor. Dar, riscul a fost asumat din compasiune, pentru că l-a apucat mila când l-a văzut pe cel

căzut. Iar viața celui milostiv se schimbă odată cu asumarea riscului și oferirea ajutorului. Samarineanul a scos bani din buzunar, și-a întrerupt programul, s-a dus la un hangiu, a avut grijă de cele ce trebuiau pentru bolnavul respectiv, a promis că va achita la întoarcere orice cheltuială se va mai face suplimentar pentru îngrijire, ș.a.m.d. Dar riscul acesta poate deschide și o poartă către lucruri minunate. Dacă ai riscat să te oprești, după ce ai dat ajutor acelei persoane, se poate întâmpla ca acea persoană să îți schimbe viața, poate devine un prieten cum nu ai mai avut niciodată, poate că de la acea persoană înveți ceea ce nu ai auzit, nu ai văzut, nu ai învățat nicăieri. Poate aceea persoană va deveni pentru tine nădejdea ta la caz de nevoie. Dacă ceva se întâmplă cu tine, ea va sări să te ajute cu orice risc. Cu toate că cineva ar putea spune că lucrurile nu se întâmplă întotdeauna așa, asta nu înseamnă că șansa reciprocității nu există.

Când ai ajutat pe cineva viața ta decurge mult mai bogat, este îmbogățită prin compasiunea arătată. Dacă ai suferit împreună cu acea persoană, ea a intrat în sufletul tău, căci suferința te marchează. Uneori, nu mai ești unul, „ești doi”. Recapitulând, atunci când accepți să miluiești pe cineva, când pătimești împreună cu cineva, iei suferința lui asupra ta și înseamnă că te-ai unit cu acea persoană iar unitatea aceasta poate să devină de nezdruccinat. Poate să se și zdruccine, dar poate să devină și de nezdruccinat. Această unire sau comuniune este primul factor, prima condiție absolut necesară pentru rugăciunea de mijlocire.

2. Dar dacă te unești numai cu cel ce suferă și nu te mai unești și cu Dumnezeu, căruia I te rogi, atunci rugăciunea ta de mijlocire este inefficientă. Ce folos că te-ai unit cu persoana care suferă, tu care nu ești vindecător, tu care nu ești sursa vindecărilor, tu care ești un muritor supus suferinței și vulnerabil la aceleași probleme care l-au afectat pe celălalt? Cu alte cuvinte, dacă ai realizat unirea cu omul, trebuie să o realizezi și pe cea cu Dumnezeu. Într-adevăr, mijlocitorul stă la mijloc. Dacă nu ești unit cu un om, poți să ceri omului aceluia ceva? Și să fii sigur că te ajută? Poți să îi ceri, dar nu poți fi sigur că te ajută. Dar dacă ești foarte apropiat de acea persoană, așa ca în familie, soț, soție, copii, părinți sau în prietenii adevărate, atunci te duci fără probleme, cu inima deschisă, nici nu trebuie să mergi cu formulări deosebite, mergi fără emoții, pentru că știi că atât cât va putea persoana respectivă să te ajute, te va ajuta.

La fel se întâmplă și cu Dumnezeu. Dacă nu ești unit cu Dumnezeu, cum te prezinți înaintea Lui cu rugăciunea ta de mijlocire? Poate că te prezinți, dar nu știi dacă ai șanse de reușită. De aceea, de foarte multe ori, chiar când ne rugăm pentru noi înșine și nu primim răspunsul de la Dumnezeu, sau nu-l primim imediat, sau deloc, poate fi pentru că nu ne-am unit cu Dumnezeu.

În consecință, și unirea cu Dumnezeu este o condiție esențială pentru împlinirea rugăciunii de mijlocire. Acest exemplu banal este o

ilustrare: Dacă, de pildă, ai un televizor acasă și nu este pus în priză, nu vezi acolo nimic. Dar dacă unești sursa de curent, priza, cu televizorul prin cordon, atunci totul se schimbă. Când facem rugăciunea de mijlocire suntem asemenea cordonului care mijlocește între priză și aparat. Deci în cazul mijlocirii trebuie să fim uniți și cu sursa de curent, deci cu izvorul tămăduirilor, Dumnezeu, dar și cu celălalt aflat în nevoie și căruia-i întindem o mână de unire, o strângere de mână de comuniune și solidaritate. Abia atunci rugăciunea este efectivă. Prin tine, care ești ca un fel de cordon, trece puterea lui Dumnezeu și îl ajută pe cel cu care suferi.

3. O altă condiție pentru eficiența rugăciunii de mijlocire este aceasta: dacă vrem să îl avem pe Dumnezeu cu noi trebuie să ne implicăm în viața aproapelui în mod natural și obligatoriu. *Trebuie*. Implicarea în viața aproapelui este un imperativ necesar, pentru că Mântuitorul a spus: „Dacă vreți să fiu cu voi, atunci să fiți voi mai întâi, doi sau trei, împreună, și atunci am să fiu și Eu cu voi”. Cu alte cuvinte, așa cum se exprimă Sfântul Evanghelist: „Unde vor fi doi sau trei adunați în numele Meu, acolo voi fi și Eu împreună cu dânsii” (Matei 18, 20). Deci, vrei să-L ai pe Dumnezeu cu tine? Atunci trebuie să-l ai pe aproapele cu tine. Dintr-o dată, problema compasiunii, a pătimirii împreună, a suferinței împreună, este semnificativă și pentru propria noastră comuniune cu Dumnezeu. Îl vrei pe Dumnezeu de partea ta? Creează comuniunea cu aproapele. Și, evident, cu atât mai mult, cu cel ce suferă.

* * *

Biserica propovăduiește și întreține, cultivă rugăciunea de mijlocire pentru toate aceste motive și pentru că ele toate se reduc și se împlinesc în principiul și porunca dragostei creștine, centrul viețuirii în Hristos, în Biserică. Ecuația este simplă: dragostea ta față de aproapele în suferință activează dragostea lui Dumnezeu față de tine. Aceasta nu se înțelege însă în sensul utilitar al cuvântului, ci în sensul principal.

În Biserică ne rugăm așa de mult pentru noi înșine, dar și pentru ceilalți. Trebuie să fim atenți când ne rugăm pentru ceilalți în mod deosebit, să încercăm să ne implicăm sufletește, în sensul participării active, al rugii implicate, intense. În Biserică ne rugăm pentru bolnavi, pentru călători, pentru cei din închisori etc. Când ne rugăm este bine să încercăm să vizualizăm mental suferința pentru a face să ne vină mila în suflet, pentru a genera vibrația compasiunii pentru celălalt.

De aceea, când facem rugăciunea de mijlocire este bine să conștientizăm ceea ce facem și să-L rugăm pe Dumnezeu ca pentru milostivirea Sa cea mare, în primul rând, apoi pentru inima noastră bună pe care o avem și care este temeiul rugăciunii de mijlocire, și în al treilea rând, poate pentru toate calitățile, pentru toate lucrurile bune știute și neștiute pe

care omul în suferință, pentru care ne rugăm, le are, deci pentru toate aceste trei motive, Dumnezeu într-adevăr să primească rugăciunile noastre pentru celălalt, iar noi să păstrăm în minte îndemnul Sfântului Apostol Iacob, care ne spune cuvânt de mare luare aminte: „Rugați-vă unii pentru alții ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea dreptului în lucrarea ei”.

DUMITRU ICHIM

Smochinul neroditor

*E tâlc ascuns că-ar trebui penița
să aibă vârful ascuțit c-al spinului.
Parcă o pagină-ar fi ruptă
din scoarțele smochinului.*

*Li s-a părut la ucenici
că lui Iisus i se făcuse foame
și toții se holbau printre frunzișul des,
după poame,
cel puțin o smochină,
dar pomul n-avea roada de lumină..*

*De ani de zile pe sub el trecea,
însă copacul - numai frunză și sfidare,
dar în lăuntru lui, hoțește, pe ascuns,
unde celulele se ȧes pe la răscruce,
și zi și noapte robotea de zor
Nazarineanului o cruce,
smochinul zis... neroditor!*

Holocaust

*Ca Isaac adesea
câinește în lăuntru meu mă strâng
și ca pe-un os îmi ronȧăi,
ascuns în noapte, gândul meu nătâng.*

*Spre ardere de tot, din naștere, am fost cules,
cu focul meu din Tine să mă-nfrupt,
să mușc din fagure de jar,*

*precum cu dinții pulpa unui fruct,
cum lupul nopții coasta lunii mușcă,
să scap din lutăria mea de cușcă,
strugur să-ți fiu, zdrobit până la must,
să Te cuprind în psalmi de vâlvătăi
și din răcoarea delumină și văpăi
din Dumnezeu să gust
până la arderea de tot.*

*Așa..., tot ronțai zi și noaptea cugetul netot,
flămând de Tine ca o stea de hău.
Nu-ți cer de la brutardărăbul aburind,
că-s mulțumit cu fărâmtura de la pâine,
avea dreptate îngerul trimis,
certând pe Avraam precumsocot:
lui Dumnezeu
se-aduce-ntotdeauna Mielul prea curat,
și nu(spre mine arătând)un câine
spre ardere de tot.*

Inima pierdută

*Mi s-a rătăcit inima
atât de departe
că tare mi-e frică,
dar nu de prăpastie -
că am căzut destul,
și nici de moarte -
că i-am dormit deseori în pățul,
ci de Tine;
Ce ai să faci cu mielul din brațe?
că-i mic și-l vor junghia la stână;
să nu-l lași singur
niciodată
ca mie păcătoasei să-mi întinzi o mână.
N-am înțeles vreodată
iubirea-și ciobană,
dar dacă totuși cumva vrei să vii
jos, către mine,
ai grijă când cobori din icoană.*

Păpădiile

*Nici nu terminase îngerul de strigat
"Bucură-te!"
că-n foișor năvăliră,*

*neașteptate, ca din trezirea somnului,
sărace și desculțe,
fetițele pe care le iubea cel mai mult
Maica Domnului-
păpădiile.*

*In brațele ei s-au aruncat,
toate vorbind deodată:
" Maică Preacurată,
Hristos a înviat!"
Cea mai zglobie:
"Uite cu ce fel de corole ne-a încumunat-
lumină rotundă
ca steaua când cade în undă,
ispită spre rod de făclie;
din raze-s făcute ca scrise-n peniță."
Iar la ureche o altă fetiță,
taina - ca fulg șovăit - cerca să i-o ningă:
"Spune-i lui Toma, corolele noastre,
cu degetul lui să nu le atingă."*

Slovenire

*Că omul e umbră, îmi spui,
dar eu îl întreb pe profet:
Umbră a cui?
Si dacă umbra
o fi de-o ființă cu visul?
-"Da ' de unde?", răspunse ironic caisul,
apoi se întoarce
meșterind petalele cu șoapta
spre un nou alfabet
ce nu-l bănuia nici ispita, nătânga:
"Lumina se poate citi
numai de la stânga
spre rana din dreapta."*

Strâns

*Era un câmp verde,
locuia în rochia ei prin care
secera vântul brațele mele peste micile ei coline,*

marea era acolo de la început,

*bântuiam prin gândurile noastre cu teama că
în curând se va termina marea
iar vântul se va cuibări între perini ca un sultan
cu o sută de cadâne în față,*

*eu, cu o sută de cadâne în vis,
adunam câmpul verde cât mai strâns între brațe,
numai vântul avea parte de subrochia ei
pe unde se lăsa ademenit
ca berea băută cu sete la aceeași masă cu Dionysos
cu mii de ani în urmă,*

*era un câmp verde cu o floare în el,
numai vântul știa să-i împrăstie petalele peste toată marea
prin care rătăceam spre un port
cât un cearceaf întins ca o siberie,*

*strâns
strâns
strâns*

*cercuri concentrice pe o imensitate albastră
în care numai ea era verde
și plină de frig în care ardeam.*

MIRCEA A. DIACONU

I.L.Caragiale. Euforia fatalității

Adevărată obsesie, prezentă, prin urmare, în texte dintre cele mai diferite, fatalitatea funcționează ca un veritabil principiu ordonator al lumii caragialeene, arhitect care edifică, din umbră, lumea aflată în permanentă în mișcare. „Dar, vai, fatalitate, ca să zicem așa!”, exclamă, cu o bucurie reținută, naratorul din *La Paști*, așa cum ar putea să exclame și cel din *Două loturi*, sau cum, într-un fel sau altul, o face cel din *Triumful talentului*. Sînt numai cîteva exemple. Cert este că, spunînd fatalitate, el pune sub semnul întrebării, de pe o poziție cinic-ironică, identitatea lumii pe care o explorează.

„Dar, vai, fatalitate, ca să zicem așa!”, căci, deși cele două ghete, odată schimbate între ele, nu-i mai strîng pe Lache și pe amicul său, „la Mitică, amîndoi sînt forțați să scoată iar cîte una, însă acum viceversa: Lache p-a din stînga și amicul p-a din dreapta...”. După succesiunea de stranii coincidențe, *viceversa* este un principiu structurant în plan ontologic. Dar ce fel de ontologie e aceasta? Ce mărturisește ea despre lume? În fond, „teribila potriveală” – sintagmă folosită de Caragiale în acest text atunci cînd cei doi eroi, întîlnindu-se, descoperă că au ghete la fel și că pe fiecare îl strînge cealaltă – este dovada unei materialități a lumii care funcționează în gol, o materialitate în exces care relevă, însă, tocmai inconsistența lumii. O materialitate aflată dincolo de rațiune și de logică, dincolo de principiile gîndirii aristotelice. Cu atît mai elocventă situația din *La Paști*, caz exemplar, sau – cine știe? – caz extrem, și poate tocmai de aceea rămas nepublicat în volum de autor. Prea curajos, în fond, în a muta problematica din social în ontologic. Oricum, nu despre vid sufletesc e vorba aici, nu despre spleenul repausului duminical, nu despre criza modernă a lipsei de sens, deși toate acestea se regăsesc în scrisul caragialean, ci despre vidul ontologic. Lipsa de sens a materiei face ca lucrurile și lumile să fie permanent interșanjabile: cine poate fi opusul său nu există în sine însuși, ci numai ca formă, ca aparență a formei. Nu Dumnezeu stă în spatele lucrurilor, ci un demon – care se joacă, cinic, ironic, histrion, dincolo de bine și de rău, cu ipotezele. Căci întrebarea care se pune e chiar aceasta: cine generează – în interiorul lumii – acest principiu ordonator al fatalității și al reversibilității lumilor? Cine joacă farse eroilor lui Caragiale?! Să ne amintim de nuvela *Lache și Mache*, acolo unde ordinii avînd în spate rațiunea divină i se opune jocul nenorocit al oarbeii întîmplări. Cine sînt Lache și Mache? „Dacă la vreo răs_pîntie vezi arătîndu-se mutra unuia, așteaptă puțin și vei vedea și pe celălalt, care,

întîrziind pentru cine știe ce, își grăbește pasul ca să-și ajungă jumătatea; în adevăr jumătate, căci Lache și Mache nu sînt decît unul și același în două fețe, doime de o ființă nedespărțită. // Viața lor seamănă foarte mult cu un sistem solar dublu, în care fiecare joacă pe rînd rolul centrului, pe cînd celălalt i se rotește împrejur”.

În *La Paști*, pulverizarea pe secvențe a continuității timpului și fragmentarea vieții în felii care înregistrează mecanic detalii scenice amplifică efectul vidului, generat de sentimentul fatalității. Cu cît mai multă precizie, cu atît mai multă proiectare în ireal și în inconsistență. Așadar, cine se joacă cu viața personajelor? Să ne amintim de Lucșița, din *La Moși...*: „Dar deodată, ca printr-un farmec, se opresc într-o clipă și lăutarii, și cimpoierii, și claranetele și toate glasurile, și în acea clipă se aude banca pe care sta coana Lucșița făcînd ca o cadență de fagot; apoi, iar pornește cu mult brio grandioasa simfonie: muzici, jucării, clește, glasuri...”. Teribila potriveală e purtătoarea vreunui sens? Cert este că pe Caragiale îl obsedează ideea de noroc, de întîmplare, de destin, de fatalitate, de lume care nu-i decît joc în mîna unui păpușar invizibil. În *Tren de plăcere*, rătăcirea fără sens își asociază de cîteva ori motivația fatalității, ca și cum o ordine superioară ar trebui să se împlinească. Or, în afara oricărei justificări, fatalitatea stă mărturie aici pentru o materie hipertrofiată, semn al devorării sensului, rațiunii superioare, de către formă. Cum ar spune Ion Pop – citatul e dintr-un poem, nu dintr-un studiu critic – „semnificantul mai înghiți o gură de semnificat”. Abia așa se explică faptul că „Sinaia nu se poate compara mai nimerit decît cu un stomac: o încăpere mai mult sau mai puțin largă, avînd două deschizături destul de strîmte. Te-a înghițit o dată Sinaia, nu mai poți ieși decît ori pe sus, pe la miază noapte, către Predeal, ori pe jos, spre miazăzi, spre Comarnic”. Prin care dintre cele două deschizături strîmte iese Mihalache, greu de spus. Dar, invocată de fiecare dată cînd căutarea lui dă greș, fatalitatea este un semn – metonimic, în fapt – al haosului, nu al ordinii, de care se disociază, ironic, menuetul lui Pederaski, cu tot ce presupune el: luna, armonia apelor de munte, șaptele pădurii și d. Mișu, locotenentul. O lume haotică generată de urzelile adulterului, întrezărit, sugerat de o conștiință care-și refuză omnisciența – sau, mai exact, care, omnisciență fiind, joacă rolul perspectivei limitate. În paranteză fie zis, ca și în alte ocazii, Caragiale preferă să se situeze, și aici, pe un teritoriu al graniței, acela care face posibilă trăirea în *viceversa*. În fine, povestea pe care o spune naratorul nu este e adulterului, ci a acestui stomac uriaș, Sinaia, cu căile sale care nu duc nicăieri și cu inocența care face posibilă căutarea. Altfel, un mizantrop ar putea bănuși că „partida de plăcere improvizată, o fantezie a locotenentului” nu-i decît consecința idilei deja consumate la Oppler, acolo unde Mița rămase în odaia lui Mișu care „doarme pe canapea în antreluță...”. „A nimerit orbul Brăila”, așa cum îi spune gramama lui Georgescu, iar acesta n-a nimerit la Oppler, după ce trecuse pe la Mazăre, la Manolescu, la Voinea, în parc... Iar cînd a nimerit,

fatalitate, „toate luminile stinse”. Așa încît, abandonează cursa, preferînd să nu mai încerce și la Sfînta Ana. Oricum, nu la Sfînta Ana plecaseră cu toții, ci – ce diferență, în fond, între sacru și profan – la Urlătoare, cu lăutari. Dar Caragiale nu-i un mizantrop, ci un hedonist. Privit dintr-un anumit unghi, al echivocurilor, spectacolul e construit tocmai pentru a crea o complicitate în contemplare, nu în condamnare. Nici inocența, nici infidelitatea nu-s mai presus de bucuria gratuită a jocului creat pentru a da iluzia vieții. În spatele fatalității, un ochi care se amuză. Eroina din *Groaznica sinucidere din strada Fidelității* se numește Porția, locuiește la numărul 13, pe strada Fidelității. Date suficiente pentru a întrevădea totul. Dincolo, însă, de farsa pe care i-o joacă doctorul în medicină Mișu Zaharescu, altcineva le urmărește acestor eroi reprezentăția. Viața ca reprezentăție, ca teatru, ca iluzie, aparență într-un șir de ipoteze substituibile, iată miza scrisului caragialean. În fond, nimic din *O noapte furtunoasă*, de exemplu, n-ar fi fost posibil fără mîna hazardului.

Absurdul sau fantasticul sînt, de asemenea, consecința unei astfel de perspective limitate, care împiedică înțelegerea rațiunii ce ordonează lumea și faptele. Va fi existînd, însă, o astfel de rațiune? În *Păcat*, cineva țese firele întîmplărilor în așa fel încît ele să ducă fatalmente spre deznodămîntul cunoscut. Dincolo de caracterul prea demonstrativ – redus, adică, la esențial – care s-a reproșat nuvelor de acest tip, un ochi privește ironic intervenția fatalității. Iată: „Unei femei ca preoteasa Sultana, așa de bună cu un copil sărman, trebuie să-i dea Dumnezeu o bucurie – și i-a dat-o: în același an a avut o fetiță”. E în totul o anume satisfacție a omniscienței. Dar ce anume face ca Niță Ghițescu și Ghiță Nițescu să fie, dincolo de nume, substituibili?! Dincolo de farsa pe care ei o joacă autorității, schimbîndu-și între ei numele, altcineva le răspunde, substituindu-le între ele. Finalmente, doar apelul la probe („uitați-vă la probe!”, insistă Niță Ghițescu) reasează lucrurile în făgașul așteptat. Doar că probele nu-s decît plicul cu scrisoarea de recomandare. Pe tema aparenta a nepotismului sau a corupției, textul glisează lent către problematica urzelilor stranii. Într-un anume fel, amintește de finalul din *Cănuță, om sucit*. Răsucit în mormînt, eroul ilustrează „un umor trist pînă la sinistru”; sfîrșitul lui (răsucirea în mormînt) este, asemenea aceuia al lui nenea Anghelache, „o tragedie exasperantă și stranie”, cum zice Paul Zarifopol. Așadar, plasăm eroul în zona sinistrului și straniului. Dincolo, însă, de sinistru și straniu, o logică din altă lume, care funcționează impecabil, și care ar trebui să înpăimînte. Nu e vorba însă, aici cel puțin, nici despre fantastic, nici despre absurd, fie ele oricît de înșurubate în realul social al moravurilor, ci despre o ciudată fatalitate. În cazul schiței intitulată *Triumful talentului*, la temelia confuziilor să fie, totuși, motive din zona moravurilor? Problematika se situează, însă, dincolo de sugestiile clare în direcția socialului, în zona identității lumii, așa cum se întîmplă și în *Căldură mare*. În căutarea unei lumi care nu se arată sau care se arată sub

diferite înfățișări, substituibile, semnul e de nerecunoscut. Dovezile ei, probele care să-i certifice existența, sînt citite pe dos, în vreme ce altele, inautentice, oferă certificarea adevărului. Astfel, eroul e în permanență altul, sau celălalt, așa cum se întîmplă cu cele două bilete de loterie, din *Două loturi*. Multe coincidențe care însoțesc sau determină istoria personajelor sfîrșesc prin a-l transforma pe Lefter Popescu dintr-un posibil erou (orice fătum implică tragicul și exemplaritatea) într-un anti-erou, întrucît destinul e construit de hazard. Nu întîmplător *Două loturi* urmează, în volumul din 1901, *Momente*, textului *Cănuță, om sucit*. Om fără noroc (asemenea lui Stavrache, deși de data aceasta personajul părea să n-aibă noroc numai la joc), locuind pe strada Pacienței numărul 13, ipohondru, cu un nume predestinat, Lefter Popescu pare să fie purtat de o zodie fastă, după deruta care a precedat găsirea biletelor. Rătăcirea, labirintul, orbecăirea, toate revin în gîndurile lui Lefter în acest moment. Iată: „Toți zeii! toți au murit! toți mor! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el!... Sînt aici!...aci, biletele!... aci era soarele strălucitor căutat atîta timp orbește pe-ntunec!” Lovitura fatală din final – o lovitură de maestru a destinului – confirmă că în spatele derulării faptelor e un demon care se joacă, cinic, cu mecanismul sofisticat – motorul animat de care e preocupat Caragiale – al ființei umane. De invocat, de asemenea, *De închiriat*, text care ne plasează în zona paradoxului (din moment ce „în toate părțile lumii se mută numai chiriașii; la București se mută și proprietarii”) pentru a glisa spre lumile complementare construite pe principiul *viceversa*: eroii, care se numesc George Marinescu și Marin Georgescu, locuiesc în case absolut identice, la numere succesive (7 și 7-bis), și cu toate acestea periodic fac schimb de locuințe. O schimbare numai aparentă, iluzorie, doar de dragul exploziei de materialitate: „Și ridică, și asudă, și sparge, și ocărăște, și drăcuiește și blestemă-ți viața!”. O „volutate a mahalagismului” semănînd cu delirul gurmand al Lucșiței. În fapt, fața și reversul se suprapun, contrariile se unesc, viețuirea e numai o aparență. Dar, ca aparență, se manifestă zgomotos. Nici una dintre variantele vieții, ca *Între două povețe*, nu dă sentimentul alegerii absolute, imperative în ordine ontologică. Orice se întîmplă, deși e trăit cu maximă intensitate, ca într-un timp agonice, stă sub semnul provizoratului, al aleatoriului și mai ales al improvizăției. Improvizăția ca destin, sau mai exact norocul ca destin, aici trebuie căutată cheia lumii caragialeene. Cu cît mai artificială, cu atît mai vie. Cu cît mai logică, cu atît mai absurdă. Inautenticul e dominant și tocmai instituțiile care ar trebui să certifice adevărul fac posibilă mistificarea. *Identitate* e o dovadă în acest sens. Aflat la Paris, naratorul nu-și poate scoate fără documente banii de la o bancă, deși un impostor englez, pretinzîndu-se lord, reușește fără să se legitimizeze cu ceva. De asemenea, el nu reușește să treacă granița fără documente, făcînd-o totuși cînd se ajută de acte false. Așadar, ceea ce ar trebui să certifice adevărul îl mistifică, în vreme ce ființa nu se poate certifica prin sine.

În tot cazul, departe de a putea căuta/găsi aici motivații din zona moravurilor, cum se putea întâmpla în *Triumful talentului*, ori în alte locuri, impuritate nu doar din nevoia de a seduce un public atras de cotidian și de complicitatea cu autoritatea autorului, ci și datorată felului în care ontologicul poartă măști derizorii. De ce să bănuim, de exemplu, în *D-ale carnavalului*, că în spatele câștigării, din nou de către Ipistat, a lotului câștigător, la loteria pe care chiar el o organizează, s-ar ascunde o mistificare, așa cum pare să bănuiască cinicul Nae Girimea? Iată-l pe Ipistat mărturisindu-i lui Iordache: „Am câștigat-o eu (un portabac cu muzică, cu un an în urmă, n.n.); oprisem și eu un număr... Acu o pun iar, voi să-mi încerc norocul...”. Pentru ca, atunci când anunță rezultatul tragerii, Ipistatul să spună, „cu naivitate”, cum precizează autorul: „Iar eu, domnule, închipuiește-ți noroc!”. De ce să credem că norocul nu poate funcționa în felul acesta din moment ce funcționează în sens invers în cazul lui Lefter Popescu? De ce să nu credem cu adevărat în naivitatea și în norocul straniu al Ipistatului?! Numai inerția ne face să vedem exclusiv moravuri și să rămânem orbi în fața problematicii vidului, a stranietății care pune în balanța vieții fatalitatea și hazardul. Trebuie, prin urmare, să ne repliem pe un teren – mult mai fragil acesta – al interogării resorturilor care animă viața cu complicatele-i țesături de nedescifrat. Sau, și mai mult, pe acela al graniței care permite, în echivoc, adevărul ambelor ipoteze. „Dracul n-a venit să le ia!...”, exclamă Lefter, chiar la începutul textului. Dar dacă totul se desfășoară ca și cum ar fi rodul unei inspirații diavolești?! În *Noaptea învierii*, după ce-i pune mâna în laț lui Gheroghe, „jidanul se repezi în dugheană, luă o lampă și o apropie de mâna captivă. Atunci mâna simți, și această simțire dete jidanului *inspirație diabolică* (s.n.)”. În *O făclie de Paște*, sintagma e substituită de „caprițiu neexplicabil” sau „inspirație excentrică”. De o „inspirație infernală” se vorbește și în cazul personajului din *Bubico*... Să ne amintim ultimele cuvinte ale scrierii: „Ea leșină iar... Eu trec ca un demon prin mulțime și dispar în noaptea neagră...”. Și cum nu e vorba nici în *Două loturi*, nici aici, nici în *D-ale carnavalului* de diablerii, de texte pe tema prezenței diavolului în lume, cum sînt *La hanul lui Mînjoală* sau *La conac*, chiar dacă I.L.Caragiale are fascinația satanismului, toate acestea sînt dovada unei proiectări a istoriei pe un tărîm al haoticului, unde precizia și logica impecabilă a lui *viceversa* lasă loc hazardului. Afirmția lui Nietzsche că Dumnezeu, „marele armonist”, cum spune Caragiale (*Din albumul unei pianiste*), nu joacă zaruri nu atrage după sine obligatoriu ipoteza că ne aflăm, aici pe un tărîm al diabolicului, chit că noi înșine am afirmat că în spatele fatalității se află un demon jucăuș. Între demon și diavol întrezărim o oarece diferență, dată și de natura lumii despre care vorbim.

În fapt, la Caragiale fatalitatea e tocmai semnul hazardului și al absurdului, nu al diavolescului. Cum am văzut, nu o dată substituirile sau coincidențele de felul celor invocate par să aibă cauze prea terestre, din

zona moravurilor. La fel de adevărat este că o forță superioară, cumva transcendentă, aruncă zarurile în așa fel încât eroii sînt puși în situații limită, din nevoia parcă de a le fi explorat potențialul pînă la ultimele resorturi. În tot cazul, Caragiale se mișcă între aceste situații, trecînd de la satira moravurilor la înregistrarea lumii ca factologie sterilă. Paradoxul din care se hrănește, însă, scrisul său e următorul: hazardul devine fatalitate, absurdul devine logică, lipsa de sens, sens. Curiozitatea epistemologică generează, în fapt, un comic metafizic și textual: în spatele fatalității nu-i decît o conștiință lucidă și sceptică, creatoare de lumi textuale, implinîndu-se exclusiv în virtualitate. Astfel, în spatele lumilor, autorul: cinic, pervers, ludic, histrionic, amoral, narcisist. Un Demiurg în care se ascunde un Demon. Prin urmare, fatalitatea nu-i decît ironică. În spatele ei nu lume trebuie să căutăm, ci inteligență și conștiință a artificului.

VLADIMIR UDRESCU

țărâna logosului

*dintre zimții înzăpeziți
ai iluziei
scoate botul uneori
căinele negru al lui Platon
un ochi plîns
în pădurea rusă*

tu taci

*privești creștetul zilei
soarta fericită a asinilor
tremură în ramura de salcie
copitele lor au călcat
țărâna logosului
acum pasc liniștit la umbra
Tatălui Ceres*

*pe frunzele căzute
la un sfert de verstă
de cornul abundenței*

*pășește observatorul federal
îngerul din spatele meu
spune unde vei ajunge*

*se rătăcește și dilema
în jocul saharian al inocenței
un vierme într-o părăsită
gramatică de senzații
până și golul de aer se
rostogolește
într-o limbă muribundă*

*noaptea ploioase vin și-n țara ta
se surpă mormîntul
pe urmele pămîntii femei
bătrâne
trec de parcă s-ar întoarce
de la un masacru*

și noi nu i-am văzut încă fața

legea taliarhului

și ce se mai întâmplă

*cât diafragma unui picaj
în cascadă este respirația
cultivatorului de animism
imbrohor în tranșeele gnozei*

*doar gloria venind în gondole
de hiperbole venețiene*

*trâmbițele din cetățile întunecimii
cu elfi au amuțit
din dumbrava sunetelor de orgă
se prelinge catharsisul precum
o urmă de heruvimi prin nămeți*

*și astfel
la umbra tropilor în floare
într-o pădure de fagi
răsare inocența
scutierii din preajmă murmură
un imn despre plugurile cartagineze*

*astăzi prin apa morților
lopătezi
au apărut fluturii de ghips
stăpân ești pe călătoriile tale
spre șesuri cu iambi*

*ți s-a mai spus
că în iezerele primenite se scaldă
agenții luciferici ai lumii pe dos
colonii de vedenii ivite
din amurgul zeilor
o chiciură de raze pe atlasul serafic*

*deja îți amintești
din acest pasaj adumbrit
ai ieșit cândva fără vedere
cu mâinile pline de sânge
ca dintr-un vid cosmic*

*de parcă taliarhul ar fi amuțit
în limba pierdută
a cultivatorului de animism*

Elegii

Tatei

Ce bine, gândeam

*Și timpul parcă ți-a ieșit din oră
știam că te durea
și ți-ațintiseși ochii
spre o nevăzută-auroră
când ceasul, tocmai venea.*

*Și nu știam că vine
o lacrimă-ți curgea
din ochiul stâng
și nu mai știam
în această înmărmurită tăcere
dacă am voie să plâng.*

*Apoi, ai adormit
supărat
de parcă pe nimeni nu voiai
să mai vezi...
Ce bine, gândeam,
că te lăsase acea durere
și fugeam eu însămi de mine
și nici n-aș fi vrut să mă vezi.*

Ochii tatei

*De azuriul lor
depărtat
o cicoare
pe vânt
va vorbi
apoi raza
și bruma
alb înflorind
zorii
tăcerea*

Un dor

*Ți s-a lăsat
pe chip
o mare tăcere
ca un asfințit
dor
ție,
celui întors
nevătămat
din Siberii
și mie,
părându-mi
nemuritor.*

Tu, singur, tăcut

*Cum stăm la capul tău
cineva îmi spunea:
Mormântul e prea mic
pentru
sicriul acesta
prea mare;
Și eu gândeam:
ca pentru un trup
de copil...
Și tu, singur,
tăcut
cu chipul
încremenit
a mirare.*

Amintirea tatei

*Un drum se scufundă în brume
și-adoarme-n tăceri fără nume.*

Tăcerea

*Singură, tăcerea, în amintirea
unui veșnic cuvânt.*

DAN ANGHELESCU

Mihaela Albu și Terapiile memoriei

După cum orice carte va spune întotdeauna multe lucruri esențiale despre personalitatea unui autor, se poate întâmpla – și chiar se întâmplă adesea – o inversare a respectivului fenomen: desfășurate în timp, preocupările și strădaniile autorului pot proiecta/reproiecta o anumită – chiar specială – lumină asupra unei cărți. Apreciem, fără rezerve, că un asemenea mod de a ilustra o apariție editorială este cât se poate de potrivit pentru cazul de față.

Membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Academiei Româno-Americane, Visiting Professor la Columbia University din New York (unde, în perioada sept. 1999 – ianuarie 2003, predă cursurile de limbă și literatura română, cultură și civilizație românească), prof. univ. dr. Mihaela Albu s-a făcut remarcată în ultimii ani printr-o susținută activitate de istoric literar. Aceasta în paralel cu celelalte multiplele domenii (literatură originală, critică literară sau eseistică) pe care le frecventează adesea cu o apreciată aplicație. Numeroase și consistente, studiile sale s-au focalizat cu precădere asupra unui teritoriu (din păcate – și pe nedrept – destul de ignorat) valoros și deosebit de interesant: *revuistica literară a exilului românesc*. Dacă despre marea literatură și marii scriitori ai exilului românesc au apărut totuși o seamă de studii, articole, comentarii, volume și chiar lucrări de doctorat, despre publicațiile exilului se știe – și se scrie – încă foarte puțin. Iată de ce se poate afirma că – în momentul de față și pe această arie de preocupări – Mihaela Albu, prin cercetările sale și prin ceea ce a publicat deja, reprezintă una dintre (deloc numeroasele) autorități în materie.

După volumul (un fel de preludiv?) intitulat *Citind la New York scriitori români* (ed. Axa, 2002), Mihaela Albu inaugura, începând din 2008, o veritabilă serie de lucrări, deschisă cu foarte consistentul opus dedicat ziarului *Lumea liberă* din New York. Apărută sub egida *Institutului Național Pentru Memoria Exilului Românesc*, respectiva monografie avea să fie urmată de alte lucrări la fel de serios elaborate: *Presa românească de peste hotare* (2009), *Reviste literare ale exilului românesc – Luceafărul (Paris, 1948-1949) – o restituire* (2009), *Cultură și identitate* (Pagini culturale în ziarul *Lumea liberă* din New York), *Presa literară din exil – recuperare și valorificare critică* (2009). Aceasta fără a mai pune la socoteală și numeroasele articole apărute în reviste academice din țară și din străinătate sau studiile selectate în volume colective dintre care menționăm doar câteva titluri: *Comunicarea subversivă în regimul totalitar comunist sau Una dintre Fețele tăcerii* (în vol. *Comunicare, identitate, context*, Ed. Universitaria, Craiova, 2009); *Un simbol al culturii românești sau Mircea Eliade și*

Biblioteca – spațiu profan, simbol sacru, (în vol. *Cultura și imaginea românilor în lume*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2009); *Scriitori români din exil: mesagerii noștri în Europa* (în vol. *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Iași, 2008); *Romanian-American Writers – a Bridge between two Worlds* (în *Conference on British and American Studies*, Transilvania University of Brașov, March 2007); *Exilul românesc și presa anticomunistă: ziarul Lumea liberă din New York* (în *Studiile românești în lume* în 2007. *Romanian Studies around the World in 2007*, Editura Cartea universitară, București, 2007); *Scriitori români din diaspora și literatura română* (în vol. *Identitatea culturală românească în contextul integrării europene*, Edit. Alfa, Iași, 2006); *Presa româno-americană: un studiu de caz: Ziarul „Lumea liberă” din New York* (în vol. *Români majoritari, români minoritari. Interferențe și coabitări lingvistice*, Academia Română, Institutul de Filologie Română „Al. Philippide”, Editura Alfa, Iași) ș.a. Nu mai puțin semnificative – ca profil al personalității științifice a autoarei – sunt și participările la workshop-uri, în Conferințe și simpozioane internaționale organizate de diferite universități din lume (Malta, Finlanda, Turcia, Anglia, Polonia, Albania, Serbia, Slovacia, Ucraina, Republica Moldova), precum și activitățile sale ca profesor și coordonator la *Romanian Sunday School, New York* (2003-2005), sau ca inițiator și organizator de simpozioane și conferințe cu caracter științific: *Conferința studenților româno-americani Northeast Collegiate Romanian Cultural Conference* la Univ. Columbia, New York, aprilie 2001, Simpozionul Internațional „Literatura diasporei: Mircea Eliade”, New York în 2007, Simpozionul Internațional „Zilele Lumină lină”, New York în 2005 cu tema „Literatura diasporei”, Simpozionul Internațional *Întoarcerea în Ithaca. Literatura română din exil și din afara granițelor: realizări, recuperare, restituire*, Centrul Universitar Drobeta Turnu-Severin, 2009, 2010.

În momentul de față este de apreciat faptul că editura *Timpul* din Iași oferă, pentru a doua oară, un bun prilej de (re)întâlnire cu încă o lucrare datorată Mihaelei Albu: *Presa literară din exil – al doilea val – recuperare și valorificare critică*. Concret este vorba de o continuare a volumului publicat în 2009 la aceeași casă editorială. Noua selecție de texte e însoțită și de data aceasta cu un eșafodaj analitic întocmit cu seriozitatea și acribia ce au caracterizat întotdeauna lucrările acestei autoare. Este un demers bine structurat (inclusiv dintr-o perspectivă a unor intenționalități de natură pedagogică), menit să limpezească și să faciliteze cunoașterea și înțelegerea unui anume context și a unor realități – acum inaccesibile dat fiind inevitabilele disoluții în timp – ce au generat configurația complexă și multitudinea de fațete pe care le-a îmbrăcat amintitul fenomen. În acest sens parcurgerea titlurilor de capitole din cuprins este convingătoare: *România înainte și după „Tezele din iulie, Climatul politic al anilor ’60: „dezghețul” și revirimentul cultural, Tezele din iulie 1971. Risurile unei involuții, Exilul românesc – al II-lea „val”*, *Limba română – reper identitar, Translatare și*

re-construire de realități identitare într-un spațiu străin, *Presa literară din exilul celui de- al doilea „val”* (1971/ 72- 1989), *Exilul cultural – caracteristici, Presa în limba română pe teritoriul european, etc.*, după care sunt prezentate câteva reviste din Franța (*Limite, Ethos, Lupta. Le Combat*), Germania (*Buletinul Bibliotecii Române. Studii și documente românești, Revista scriitorilor români, Apoziția, Dialog, sau Curenul*), apoi *Presa în limba română pe teritoriul american* și, în fine, (selectiv) anexa cu texte din publicațiile respective.

În concordanță cu principiile pe care le anunța – programatic – în „argumentul” volumului publicat în urmă cu trei ani, autoarea e consecventă cu ideea de valorificare „de pe poziții obiective și după criterii, desigur, prioritare axiologice”¹ a textelor din publicistica literară a exilului românesc, adică – potrivit exprimării sale – a acelei părți „mai puțin (sau deloc) cunoscută a culturii noastre”².

Desigur, pe marginea acestei noi apariții editoriale se pot aduce în discuție și se pot analiza numeroasele elemente ce dau o anume particularitate acestui fenomen cultural deosebit de interesant. Dar ceea ce atrage atenția, dincolo de conținutul propriu-zis al cărții, adică dincolo de suportul argumentativ, de formele și structurarea *corpului semnificativ* al textelor selectate, toate la un loc și fiecare în parte, în conexiunile lor, conturează și un alt orizont, oarecum înăpărat, pentru că subzistă ca un al doilea plan la nivelul unor semnificații colaterale complexe. Este nota ce singularizează scriitura Mihaelei Albu în sensul unui mesaj *care transcende* discursul ei propriu-zis. Anumite cărți – în funcție de conjuncturile și momentul apariției – dobândesc o stranie *supra-dimensiune a sensurilor* vădindu-se cu un *discurs secund*, ori cu un *supra-discurs*. O asemenea *aură comunicatională* se face simțită și în această carte. Dar ea e la fel de vizibilă în volumele publicate anterior, ca și în întreaga publicistică prin care autoarea s-a aplecat asupra *revistelor literare ale exilului*. Deși nu o afirmă explicit, Mihaela Albu transfigurează, prin tot ceea ce scrie, un recurs la memorie și la acel *spectacol al abuzurilor de uitare* despre care vorbea Paul Ricoeur.³ În termenii utilizați de amintitul eseist, pentru actualitatea culturii noastre au devenit tot mai vizibile tentativele de „manipulare concertată a memoriei și a uitării de către deținătorii puterii”. Urmărindu-i îndeaproape raționamentele, vom identifica simptomele unei *memorii instrumentalizate*⁴. În condițiile efectelor galopante – și imposibil de monitorizat – ale globalizării, gravitatea

¹ Mihaela Albu, *Argument*, în *Presa literară din exil – recuperare și valorificare critică*, ed. Timpul, Iași, 2009, p.8.

² *Ibid.*, p. 8.

³ Paul Ricoeur, *Memoria, Istoria, Uitarea*, ed. Amarcord, Timișoara, 2001, p.103.

⁴ Paul Ricoeur subliniază că aici își găsește locul potrivit categoria weberiană a raționalității conform unui scop (Zweckrationalität) opusă celei de raționalitate conform unei valori (Wertrationalität) și la fel categoria utilizată de Habermas ca *rațiune strategică* opusă celei de *rațiune comunicatională*.

provine din acel joc de situații care (potrivit autorului citat) se nasc la „întretăierea problematicei memoriei cu aceea a identității, atât colective cât și personale./.../în care memoria e ridicată la rangul de criteriu al identității. Miezul problemei, considera Ricoeur, constă în mobilizarea memoriei în slujba căutării, a cererii, a revindicării identității. Cunoaștem, avertizează el, câteva dintre simptomele neliniștitoare ale derivelor ce rezultă de aici: *prea multă* memorie într-o anumită zonă a lumii, deci abuz de memorie –, *nu destulă* memorie în altă parte, deci abuz de uitare. Ei bine, tocmai în problematica identității trebuie să căutăm acum cauza fragilității memoriei astfel manipulate. Această fragilitate se adaugă la aceea propriu-zis cognitivă...”⁵

Dintr-o asemenea perspectivă cartea de față – ca și volumele de studii, ca și articolele și cercetările prin care Mihaela Albu ridică în vizibilitatea publică revuistica exilului românesc – răspunde unei tot mai vertiginos necesare *terapii a memoriei*. Contextele în care evoluează actualitățile noastre culturale se dovedesc, în continuare, incapabile să se plieze pe exigența impusă de ceea ce Marshall McLuhan numea *paradigma realității schimbate*. Realizând evidența inaccesibilității exilului literar pe dimensiunea de *eveniment istoric*, Mihaela Albu (prin ansamblul studiilor și comentariilor din cărțile sale, prin selecțiile de texte, cât și prin argumentațiile pe care le-a eșafodat în timp) deschide orizonturi către tot ceea ce se poate extrage dintr-o întreagă istorie (literară și nu numai) devenită *eveniment verbal*. Totodată ea realizează o situare în *punctele de perspectivă* ale locului pe care istoria recentă îl ocupă în postmodernitatea noastră. Modul de a intui, de a se adresa unui spirit al actualității și de a-și pune în pagină viziunea asupra exilului literar devin frapante și trimit, prin similitudine, la modul în care unul dintre cei mai atenți și mai subtili analiști ai *uitatului veac XX* (exprimarea îi aparține), istoricul Tony Judt, descifra prezentul ca *epocă a uitării*. Dar totodată și ca epocă a dificultăților „cu care se pare că ne confruntăm în ceea ce privește descifrarea secolului agitat care tocmai s-a încheiat.”⁶ Observațiile autorului citat par extrem de relevante dacă le considerăm prin prisma formelor în care se concretizează cultura noastră contemporană. Să subliniem (imposibil să nu ne recunoaștem în ea!) tendința generală de *eliminare a bagajului intelectual al secolului XX* în ideea că *acela a fost trecutul și că tot ce trebuie să învățăm din trecut se reduce doar a încerca să nu-l repetăm*. Devine tot mai evident, susține Tony Judt, că – *judecând după strategiile și prioritățile pe care le instrumentăm în sfera educațională* – se configurează convingerea (potrivit căreia la noi chiar se și acționează) că *trecutul nu ne poate învăța nimic interesant*. „Continuăm să credem – sublinia el în continuare – că trăim într-o lume nouă; că riscurile și oportunitățile pe care (aceasta) le prezintă nu au precedent.” Ca observator atent mărturisește că a fost „...surprins în repetate rânduri de această

⁵ Paul Ricoeur, *op. cit.*, p. 103.

⁶ Tony Judt, *Reflecții asupra unui secol XX uitat*..., Polirom, Iași. 2011, p.11.

insistență perversă a contemporanilor de a *nu* înțelege contextul dilemelor din prezent, atât ale celor din țară, cât și din lume; /.../ de a încerca din rășputeri mai degrabă *să uite* decât să-și amintească. /.../ Secolul XX abia s-a încheiat, concluzionează el, însă conflictele și dogmele sale, idealurile și temerile sale alunecă deja în negura uitării. Invocate în mod constant ca *lecții*, ele sunt în realitate ignorate și uitate. Acest fapt nu este într-un tot surprinzător. Trecutul recent este cel mai greu de cunoscut și de înțeles”⁷

Observațiile formulate de Tony Judt sunt ușor de recunoscut în actualitatea și realitățile noastre culturale...și nu numai. De pildă *tratamentul* instituțional (ministerele culturii, al învățământului și al preteniei – dar inexistentei – educației), stupefiant prin *uitare, dezinteres, ignoranță și obtuzitate*, confirmă într-un tot cele de mai sus. Și – cu atât mai mult atunci când este vorba de acea parte extrem de importantă și valoroasă a culturii noastre naționale: *fenomenul literar al exilului românesc*. Așa se face că pe temeiurile constatărilor oferite de realitatea curentă, o serie de considerații aparținând profesorului Mircea Anghelescu se întănesc, coincid și confirmă deplin alegațiile lui Tony Judt: *epoca noastră, epocă a uitării. Ca insistență perversă a contemporanilor de a nu înțelege contextul evoluțiilor din prezent, de a persevera mai degrabă în a face să se uite decât a readuce Ceva în memoria și conștiința prezentului*. Dar iată, efectiv, cuvintele profesorului Mircea Anghelescu: „...încercări de abordare mai mult sau mai puțin globală – și implicit teoretică – a exilului nostru literar și a perspectivei unice asupra literaturii din a doua jumătate a secolului trecut au lipsit /.../ aproape cu desăvârșire, din critica românească a ultimilor ani /.../ ar fi fost cazul, și nu de azi de ieri, ca persoanele îndreptățite, fie că e vorba de criticii și istoricii literari, fie că e vorba de istoricii culturii și ai vieții politice, să încerce o abordare preliminară a acestor probleme, fie și numai pentru a le delimita și ierarhiza. /.../ Este unul dintre principalele reproșuri care se pot face intelectualilor români în general, și instituțiilor statului în special, acela că n-au realizat aproape nimic în această direcție de o covârșitoare însemnătate și cu consecințe ireversibile /.../ când însăși ideea de bibliotecă și de publicare a valorilor culturale naționale n-a ajuns să constituie o prioritate pentru cei care decid, și nici măcar pentru cei care decid în domeniul respectiv.”⁸

Iată – prin urmare – un întreg ambitus problematic (aparținând, evident, nu numai de teritoriile istoriilor literare și nici numai de acelea ale culturii!) din care își fac apariția și se dezvoltă demersurile Mihaelei Albu.

Este limpede că revuistica exilului românesc nu a impus și nu a determinat reflecțiile și dezbaterile pe care era firesc să le așteptăm. În viziunea și reacțiile decidenților culturali – și nu numai – fenomenul s-ar

⁷ *Ibid.*, pp. 11,12.

⁸ Mircea Anghelescu, *Literatură și biografie*, cap. II, Ed. Universal Dalsi, București, 2005, pp.108,109.

părea că nu aparține istoriei noastre. (Ceea ce confirmă diagnosticul lui Tony Judt). Particularitățile lingvistice sau de estetică literară, singulara și tragică experiență politică și culturală pe care a înmagazinat-o oficial nu mai interesează și nu impresionează astăzi aproape pe nimeni. Nici măcar faptul că în prim planul său transpare un ethos a cărui coloratură cu totul aparte apropie spiritualitatea noastră națională de acel ceva prin care înțelegeam cândva ideea de sublim.

Reflectând asupra unor asemenea aspecte s-ar părea că un întunecat și amenințător semn de întrebare planează astăzi asupra unuia dintre cele mai importante edificii spirituale ale noastre: *Instituția istoriei literaturii române*. O simplă și atentă privire asupra istoriilor literare apărute după 1989 lasă în urmă suficiente interogații fără de răspuns. Pentru unii dintre autorii acestora (Nicolae Manolescu sau Alex. Ștefănescu), scriitorii de mare prestigiu care au creat atât în perioada cât au trăit în țară, cât și în perioada de exil sunt, în cele mai fericite cazuri, abia amintiți și practic expediați cu câteva considerații superficiale și – în substanța lor – depreciative. În asemenea circumstanțe ideea privind necesitatea unei *(re)scrieri a istoriei literaturii române* – judecând și după neliniștitoarele meandre ale realității culturale (cât de culturale!?) pe care o *respirăm* – capătă toate caracteristicile unei mari *urgente*! Ceea ce pare a constitui, implicit, un mesaj complementar, desigur, indirect, dar totuși „de-ne-ocolit” al *discursului secund*, ori (dacă vrem!) al *supra-discursului* din cartea de acum (și din cele anterioare!) ale Mihaelei Albu.

Simpla examinare atentă a modalităților de abordare și expunere proprii acestui volum pune în lumină *deschideri* care, subsidiar, cu trimiterile și implicațiile lor adiacente, depășesc sensibil *obiectivele* alcătuirii unei obișnuite antologii de texte în care – de regulă – nu interesează decât analitica frecventată pe teritoriile ce aparțin de istoria literară. Într-o manieră profundă și angajantă, studiul pe al cărui suport s-a întocmit selecția de texte tematizează (adică transpune în obiect expres de cercetare, explicitează) *materialul* respectiv și totodată operează o (realmente dificilă) tentativă de decodificare a *anteriorităților* (*proteron*) acestuia. Tot ceea ce a *precedat* (*aprioritatea*) și a determinat apariția unui anume *fenomen* în viziunea autoarei devine apt să ofere „accesul” către esența și semnificațiile acestuia. Să mai notăm că o viziune amplă, profund documentată a istoriei românilor din ultima jumătate a veacului XX a fost prezentă în toate demersurile de cercetare științifică inițiate de Mihaela Albu în sfera revuisticii literare a exilului. În esență, această viziune devine, pe fond, o principală cheie de lectură (*clavis scripturae*) atât a textelor asupra cărora autoarea a găsit cu cale să se oprească, cât și a considerațiilor cuprinse în argumentațiile sale.

Mutatis mutandis am mai putea surprinde în periplurile științifice ale acestei autoare și acea *privire fenomenologică* – cu totul specială – prin care *obiectul* analizat dobândește relief și pregnanță, iar – în perspectiva cuprinderii și înțelegerii sale – am putea sesiza un anume gen (evident

filosofic) de *călăuzire* către determinațiile, structurarea și ființarea specifică ale respectivului fenomen. Deși Mihaela Albu nu s-a lansat niciodată în considerații capabile să conducă pe tărâmurile adesea alunecoase ale speculației filosoficești, nu ne putem împiedica să observăm că abordările sale s-au situat totuși întotdeauna în proximitatea cunoscutului slogan fenomenologic lansat în veacul trecut de Edmund Husserl: „*Către lucrurile însele*”. Asemenea considerații ne sunt sugerate de o sensibilitate aparte ce pare că i-a devenit specifică și care nu e la mare distanță de ceea ce fenomenologii numesc *amprenta actelor categoriale* sau *intuiția categorială*. Faptul se poate traduce prin aceea că, în *apropierile* sale de *obiectele* studiate, cercetătoarea „*vede sensuri*”, are intuițiile unor sinteze de un anume gen. Ceea ce *cuprinde* în percepțiile sale capătă o încărcătură de sensuri, devine *obiect impregnat de sens*, de *expresie lingvistică* și nu numai! Vorbind despre fenomenologie, Martin Heidegger spunea că ceea ce trebuie ca această știință „să facă să se vadă” este „tocmai ceea ce în primă instanță și cel mai adesea, nu se arată”, o extragere din „periferia vederii”, o „punere în lumină” (*Aufweisung*), o „legitimare” (*Ausweisung*).

În susținerea unor asemenea idei, „*punerea în lumină*” ce „*legitimează*” discursul cărții de față se constituie în modul de structurare a conținutului reflectat în cuprins.

Revenim asupra aserțiunilor istoricului englez Tony Judt (profesor la *New York University*, director al *Remarque Institute* dedicat studiilor europene) pentru că aici fenomenele de tipul celor despre care se face vorbire în cartea Mihaelei Albu capătă semnificații de o tulburătoare importanță. Să subliniem că autorul amintit considera că *investigarea riguroasă și critică a trecutului Europei în versiunile sale multiple și concurente (și a locului acestor versiuni în reprezentarea colectivă a europenilor) ar fi constituit nu numai o realizare, ci și o sursă a unității europene*. Totodată el atrăgea atenția că „barbaria trecutului recent al Europei, *dublul* întunecat împotriva căruia s-a construit cu trudă Europa postbelică se află deja în afara câmpului memoriei pentru europenii mai tineri.../(Și)...pentru ca europenii să nu piardă această verigă vitală – pentru ca trecutul Europei să ofere mai departe Europei prezente o învățătură și un țel moral –, istoria, insista el, va trebui să fie predată de la capăt fiecărei noi generații. Uniunea Europeană este, poate, un răspuns dat istoriei, dar ea nu poate fi un substitut⁹”

Deslușim aici și unul dintre temeiurile pe care se eșafodează cartea aflată în discuție.

În cu totul altă ordine de idei, demn de subliniat este faptul că profesorul universitar Mihaela Albu (ipostază care, de obicei, implică și o anumită situare în formule mai mult sau mai puțin didactice ale expunerii) stăpânește o materie vastă și extrem de dificilă prin complexitatea ei cu o prospețime a rostitilor și – sunt tentat să spun – cu grație, empatie dar și cu o

⁹ Tony Judt, *Epoca postbelică*, Ed. Polirom, Iași, 2008, pp.756,757.

nezdruncinată rigoare științifică. Autoarea știe întotdeauna cu exactitate ce vrea să spună, de ce o face și are – tot timpul – abilitatea exprimărilor limpezi. În acest sens iată un edificator exemplu cu precise trimiteri la problematica amintită mai sus: „Pentru a privi literatura română dintr-o perspectivă corectă și totalizatoare este necesar să depășim canonul propus timp îndelungat de către critica obligată de cenzura comunistă la compromisuri (din păcate aplicată în parte – din inerție sau necunoaștere – și astăzi). Excluderea scriitorilor români care nu au trăit în țară (cu câteva excepții) a fost (și este încă) o realitate ce văduvește istoria literaturii române de multe valori autentice. /.../ literatura exilului este încadrată firesc literaturii române, cu atât mai mult cu cât aceasta cuprinde nu de puține ori opere de mare valoare. /.../ A existat astfel, din fericire, dincolo de cenzura comunistă, o contrapondere a maculaturii proletcultiste, a acelei false literaturi, scrise într-o jalnică limbă de lemn și cu o vizibilă misiune tezistă...”¹⁰

Hegel, marele gânditor al *iertării* și al *reconcilierii* afirma că totul poate fi iertat, mai puțin crima împotriva spiritului. Uitarea pe care utopiile veacului XX au indus-o constituie un asemenea grav delict și – prin trecerea timpului – pare să se fi transformat într-o veritabilă maladie a epocii. Cartea Mihaelei Albu demonstrează o înțelegere complexă a interogațiilor ce se ridică astăzi sub orizonturile culturii. Deși a trecut mai bine de o jumătate de veac de la momentul în care Herbert Marshall McLuhan avertiza că mass-media influențează în proporții considerabile gândirea și comportamentele umane, capacitatea noastră de a cuprinde consecințele ce decurg din afirmația lui vădește încă deficiențe grave. Un nou tip de fenomenalitate operează (ca deconstrucție!) pe dimensiunile spirituale – și nu numai – ale post-modernității, conturând un alt fel de cultură: *cultura media*. La rândul ei, aceasta modelează și remodelează – uneori decisiv – raporturile noastre cu tot ceea ce se întâmplă sau nu se întâmplă, în vreme ce sub presiunile dezlanțuitului delir comunicațional, realitatea/ realitățile *îmbracă* tot mai evanescentele configurații ale fenomenelor virtuale. Alături de amenințătorul act al *uitării* este aspectul ce pare să reclame o redefinire (ca esență, ca sens, eventual și ca posibil *semn heraldic*!) a epocii noastre și sub tulburătorul adagiu formulat cândva de William Butler Yeats: *Lumea văzută nu mai e o realitate, cealaltă nu mai este un vis ...*

¹⁰ v. Mihaela Albu, “Literatura exilului: Zahu Pană – poet, editor, publicist”, în vol. *Întoarcerea din Ithaca. Cultura română din exil și din afara granițelor – Realizări, recuperare, restituire* – (Coordonatori Mihaela Albu, Codruța Mirela Stănișoară și Camelia Zăbavă), Ed. Eikon, Cluj-Napoca 2011, p.27.

umbra

*cine să-ți știe umbra și plânsul
cine să-ți măsoare cu firul de plumb
căderea. sau să te-ntrebe dacă ți-e
foame. străin în gara aceasta. rămas fără
bani. doar asfaltul asudat de conturul
trupului său. el îți va ști măsura și umbra.
doar zidul memoriei și funia cu care se măsurau
fetele înainte de-a se înălța vreo biserică.
transpirația. condensul îți zici. acum la ceas
de dimineață când ochii nu mai vor să
se-nchidă. după dulcele somn purtat pe
scaunul pribegiei.
ești fericit zici. ce-i aceea fericire tinere.
te întreb. ce-i aceea poezie. doar un
eucalipt sau o ramură de măslin nu-s de
ajuns. despre muzică, zici. da. despre ceasul
când mesteci firmiturile împreună cu vrăbiile
sau îți numeri banii împreună cu cerșetorii.
sau ești scuipat pe din dos
de guri urât mirositoare. junghiat pe la
spate cu stilet de argint ori ciopârțit și
aruncat în fântână ca mihai voivod și tudor
din vladimiri.*

mintea încinsă cu broderii de safir

*în sfârșit un lucru important
și esențial pentru poporul român
vinul
vița de vie*

*vă salut pe toți prietenii
mei dragi în ajun de bună vestire
cu salutare hasidică și pleromică
bucură-te, bucură-te, bucură-te!
haire, haire, haire!
cu salutare de poezie
în postul cel mare al paștilor*

*cu salutarea lui efrem sirul și
isac sirul a lui andrei criteanul
și ioan iacob hozevitul cu poezia
teodorei de la sihla și a lui rafail
de la râșca dar mai ales cu
poezia lui chiriac de la biserici
și a lui amfilohie și simeon de la pângărași
căci vinul bucuriei doar și al paștilor
ne-au mai ținut vii
de la grigorie de nasians poetul
până la ioan damaschinul
făcătorul tri odelor
la noapte voi fi la-nviere.*

*Ce sunt rubinele? ce e rubinul?
piatra norocoasă safirul
mintea încinsă cu broderii de safir
piatră prețioasă, nu domnule e lagăr
de scurgere a timpului
pe trecerea de pietoni doar
la muzeul de istorie a venit palma
cristinei și m-a salutat băiețește
ca un cântec de tinerețe din munții urali.*

legănat de bocetul cioporului de ciute

*spălată la față, la chip
ziua aceasta
pare un copil primenit
izbăvit
un copil înviat
da așa pare ziua aceasta însorită
în care a plouat toată noaptea
și-acum colțul ierbii și mugurii
troznesc sub greutatea crengilor și a
cerului de verde – smaragd
numai atât și fi-va de-ajuns
în noiamul acesta de
albastru-ceruleum să mori
înecat
cu tubă și orgă la cap
legănat de bocetul cioporului
de ciute*

NICOLAE GEORGESCU

Metafora luminii la Mihai Eminescu

Se dedică preotului și profesorului Theodor Damian; admirație și îndemn la păstrarea în continuare a limbii române în revista Lumină Lină

Sursa luminii

Eminescu descrie odaia sa în câteva poezii și scrisori care, puse cap la cap, pot da o imagine a spațiului ideal de lucru și odihnă. Zicem spațiu ideal, pentru că pare același, deși adresele sunt diferite - și chiar orașele sunt diferite: Iași ori București, poate chiar Viena pentru *Noaptea* (1871). Atmosfera este, însă, aceeași peste tot: un „înăuntru” nocturn. Odaia ca spațiu pare a intra în atenția poetului în momentul când *Sătul de lucru caut noaptea patul*. Chiar dacă momentul în sine al ruperii de muncă este important, ne va interesa, mai întâi, ceva de dinaintea lui, și anume lumina din odaie: de vreme ce-și caută patul, înseamnă că cel muncit a stins-o. Ca în *Scrisoarea I: Când cu gene ostenite sara suflu-n luminare*.

Pentru versul acesta am îmbinat câteva tradiții editoriale, și, în căutarea obiectului propriu-zis, a sursei luminii, ele trebuie deslușite filologic. Prima tipărire a *Scrisorii I*, din *Convorbiri literare*, 1 februarie 1881, are termenul *luminare*, ca în manuscrise. Așa se păstrează cuvântul în toate cele 11 ediții ale lui Titu Maiorescu (1883-1911) și în ediția lui G. Bogdan-Duică (1924). I. Scurtu (1909) schimbă însă: *lumânare* și după el păstrează G. Ibrăileanu (1933, cu î) și Perpessicius (1939 cu â, 1964 cu î). Astăzi s-a generalizat lumânarea, mai ales prin desenele și gravurile care însoțesc textul eminescian (cel mai cunoscut este desenul Ligiei Macovei) - deși G. Bulgăr (1999) și, după dânsul, noi înșine (2002) am restituit termenul original. Trebuie să înțelegem că una este *a sufla în lumânare*, cum mai facem azi de ziua cuiva ori prin biserici - și *a sufla în luminare* este alta, adică poate să se refere la sursa luminii în general: flacără de lampă, felinar, lemn, gaz aerian, lumânare etc. În *Scrisoarea I* este vorba despre lampă, și vom arăta de ce. Mai întâi, însă, să ne aducem aminte de atmosfera din poezia *Noaptea* (1871, cu 10 ani înainte). Edițiile curente, de astăzi, au: *Lumânarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin*, termenul *lumânare* fiind pus prima dată în text de Titu Maiorescu în ediția a șasea (1894) - și păstrat apoi în lanț de toți.

Dați-vă seama, stimați cititori, ce ar însemna - ce înseamnă, de fapt - modernizarea în serie, mecanică, a cuvintelor, câte expresii de limbă se

desființează, câte paradoxuri citim, gândim și trăim. Din păcate, trebuie urmărite pas cu pas toate aceste situații de limbă. Am făcut acest lucru în ediția noastră sinoptică, dar reiau mai explicit, mai pe înțeles, demonstrațiile „încifrate” acolo în chip de note pentru a se înțelege - pe de o parte posibilitățile foarte largi pe care le are limba română pentru exprimare, și pe de altă parte modul cum noi înșine îngustăm, de-a lungul timpului, aceste posibilități, cum le epuizăm prin standardizare și reguli normative... Odaia lui Eminescu are, desigur, și lumânare ca sursă a luminii - vezi *Cugetările sărmanului Dionis* unde *carafa pântecoasă doar de sfșenic mai e bună* - dar dominantă, pentru creație, pentru lucru în general, este lampa, cum o vedem în *Singurătate* (1879): *A târziu când arde lampa*.

Pentru imaginea din *Noaptea* importantă este, din punct de vedere filologic, poziția apostrofului și punctuația. Dacă facem un mic efort, fie și rebusistic, putem să ne dăm seama cum înțelege fiecare editor în parte imaginea, metafora, cuvintele. În *Convorbiri literare* avem apostroful strâns, acela care indică forme legate, iar după expresie urmează trei puncte (de suspensie), exact așa: *Luminarea-i stinsă'n casă... somnu-i cald, molatic, lin*. Titu Maiorescu păstrează în prima ediție termenul, dar mărește pragul apostrofului, ca pentru forme disjuncte, și pune virgulă în loc de trei puncte, adică așa (sunt redundant pentru că-mi este teamă de tipografi și de computerul care și-a „implementat” ortografia actuală): *Luminarea-i stinsă 'n casă, somnu-i cald, molatic, lin*. Celelalte ediții păstrează, în serie, apostroful larg maiorescian dar revin la punctele de suspensie din revistă. Se vede clar: Titu Maiorescu face o descriere, enumără ce este „în casă”, adică luminarea/lumânarea, somnul cald, molatic și lin sunt înșiruite strict în aceeași serie gramaticală. Și ce înșiruire strâmbă: ceva concret, un obiect, alături de abstracțiuni sensibile... Vreau să spun că chestiunile acestea nu țin de gramatică ori de lingvistică, nu se supun regulilor sau normelor care standardizează: este vorba doar de simțul limbii ca atare, o expresie sinonimică la ceea ce se cheamă îndeobște „filologie”. Când autorul strânge expresia și pune puncte de suspensie după ea - este de la sine înțeles că o izolează, deci construiește mai întâi atmosfera, lumina stinsă dinăuntru, iar apoi somnul și visul, se păstrează, așadar, constant în zona abstracțiunilor, nu le amestecă în concret.

Revenind la *Scrisoarea I*, și acolo e chestiune de apostrof. Maiorescu preia, la fel, apostroful larg, creând forme disjuncte: *sara suflu 'n luminare* - și instituie la toți editorii acest fel de apostrof. În *Convorbiri literare* Eminescu are un apostrof care poate fi considerat mediu, adică ceva mai mic decât cel larg dar mai mare decât cel strâns. Sunt, în toată poezia sa tipărită la *Convorbiri*, trei sau patru forme ale acestui apostrof mediu, cea mai ușor de înțeles fiind aceea din *Scrisoarea IV: Povestesc ele 'n de ele*, unde avem de-a face cu un calup de cuvinte, cu o rostire egală. În imaginea luminării, însă, acest apostrof trebuie considerat strâns. Eminescu are multe

locuri unde cere lectură imitativă, adică așa cum se desfășoară acțiunea, și vom reveni asupra lor. Când ai, însă, scrierea legată: *sara suflu'n luminare*, și vezi formele aliterante *sa-/su-* ; *a- u-u-u-a* - sugestia suflatului încet și continuu vine de la sine. Dimpotrivă, pauza după *suflu* sugerează acțiune rapidă. Considerați cele două obiecte în discuție, lampa sau lumânarea, și vedeți cum se stinge fiecare în parte prin suflat asupra lor.

Pentru o și mai bună înțelegere a diferenței dintre sensul cuvintelor și cel al expresiilor, iată încă două locuri din aceleași poezii. Eminescu are așa: *Căci perdelele 'ntr 'o parte când le dai* - și *De pe fruntea mea cea tristă tu dai vițele 'ntr-o parte*. Să se observe: în *Noaptea* (1871) are cratină - în *Scrisoarea I* (1881) are apostrof pentru *într'o / într-o*. Dar edițiile preiau, toate, după Maiorescu, primul apostrof larg: *perdelele 'ntr'o parte*, și *vițele 'ntr'o parte*. Așadar, cum e cu perdelele: le dă pe amândouă într-o (singură) parte? Dar cu vițele de păr: le dă pe toate într-o singură parte, ca și cum i-ar face o cărare marginală? Este clar că aici apostroful strâns cere citirea împreună iar în intenția poetului avem de-a face cu o expresie de limbă: *într-o parte* = *la o parte*. Poate că odaia nici nu are fereastră cu două perdele, poate că pluralul *perdele* se referă, aici, la o singură perdea cu franjuri ori foarte bogată, din mai multe pânzeturi adăugate una peste alta - oricum, sensul este acela al descoperirii spațiului interior, întunecat, pentru a pătrunde lumina lunii înăuntru. Iar acest sens - numai apostroful îl stabilește.

Lumina de la Răsărit

Dar chestiunea luminii din odaie nu este doar a lui Eminescu. S-o urmărim, tot în opera poetului, înconjurând, însă, un chip feminin într-o odaie a unei case cu cerdac. Desigur, ne referim la *Sonetul cerdacului*, postumă eminesciană descifrată și editată prima dată de Nerva Hodoș în 1902. Fiind un text ce trimite către misterul relației dintre poet și Veronica Micle, merită să-l recitim. Iată-l, în editarea lui Perpessicius : *Stau în cerdacul tău...Noaptea-i senină. /Deasupra-mi crengi de arbori se întind, / Crengi mari în flori de umbră mă cuprind / Și vântul mișcă arborii 'n grădină. // Dar prin fereastra ta eu stau privind / Cum tu te uiți cu ochii în lumină. / Ai obosit, cu mâna ta cea fină / In val de aur părul despletind. // L-ai aruncat pe umeri de ninsoare, / Desfaci răsând pieptarul de la sân, / încet te-ardici și suflă 'n lumânare...// De-asupra-mi stele tremură prin ramuri, / In întuneric ochii mei rămân, / Și-alături luna bate trist în geamuri*. Sonetul este datat 1879 de către Perpessicius, după hârtie și scris - iar datarea este acceptată de toți editorii. Vom reveni, desigur, asupra *lumânării* - care este tot *luminare* și aici. Deocamdată să rezolvăm (adică: să punem!) problema cronologiei. În albumul pe care și l-a confecționat la Văratice în vara lui 1889 din poeziile ei și ale lui Eminescu, Veronica Micle

preia acest sonet și-l adnotează astfel: „*M-ai rugat să-ți cânt din Schumann. Cât de mult îți place muzica. Este o noapte de mai din acelea ce nu se pot uita... Tu priveai în grădină, iar eu, la razele lunii, descifram bucățile triste cerute de tine*”. Iubitorii de confluente între arte vor putea să verifice dacă în „Sonetul cardacului” se resimte muzica lui Schumann. Care să fie, însă, casa cu cerdac și grădină din acest sonet? Cea din Iași, strada Butului 4, domiciliul soților Micle? Drept este că în anumite perioade ei închiriau această casă, pentru că aveau la dispoziție și locuința de serviciu a lui Ștefan Micle, Rectorul Universității. La un moment dat, în 27 octombrie 1877, citim într-o scrisoare către poet a Veronicăi: „...*scrisoarea aceasta am scris-o pe-afară, într-atât sunt de spionată de oamenii din jur, unul pleacă, altul vine, sunt mai rău ca la un hotel.*” - Aceasta pare a fi forfota din casa universității. În mai 1879 Ștefan Micle era încă în putere (va muri în august al acestui an, în urma unei congestii pulmonare sau a unei răceli grave contractate la o partidă de vânătoare de rațe sălbatice), aceeași lume multă îi înconjură familia. Situația nu se confirmă nicicum pentru primăvara lui 1879 (că e primăvară, vedem după copacii înfloriți), casele din Iași ale soților Micle erau aglomerate, nu e loc aici de stat poetul în cerdac și cântat poeta la pian. Nici măcar nu știm, apoi, dacă aceste case ieșene aveau grădină.

Desigur, e oșios să faci istorie literară după un text poetic. Faptul, însă, că sonetul este databil 1879 - deci trimite în zona vieții cronometrice; apoi faptul că Veronica oferă mărturia de mai sus, întărind impresia timpului real - iată ce ne face să insistăm. Până în august 1879, la moartea lui Ștefan Micle, este din principiu extrem de puțin probabil ca Eminescu și Veronica să se fi întâlnit în intimitate la ea acasă. Uneori - deși foarte rar - ea este cea care vine în odaia lui, ca în poemul *Singurătate*. Alte întâlniri sunt realmente de taină, n-avem cum le proba. Știm, însă, că Veronica Micle mai avea două locuri, două case unde se retrăgea - una numai a ei, la Târgu Neamț, și alta a familiei, la Ungheni, lângă Iași. Aici, la Ungheni, a primit vestea că soțul ei este pe moarte. Casa din Târgu Neamț, apoi, o va ceda Mănăstirii Văratcă la 16 octombrie 1886 (câteva săptămâni înainte ca Eminescu să fie adus la bolnița mănăstirească din același târg). Ca tânără boieroaică moldavă - era soția Rectorului Universității, probabil cea mai importantă funcție științifică și culturală din fosta capitală a Moldovei! - Veronica petrecea multe zile în plimbări, fie pe la rude și cunoscuți, fie pe la mănăstiri - fie pe la căsuțele lăsate de ea în urmă. O casă cu cerdac, grădină și pian nu poate fi o chilie mănăstirească, deci rămâne foarte probabilă întâlnirea celor doi îndrăgostiți la Târgu Neamț - poate chiar în 1879, sau poate după această dată, oricând până în 1888, cu excepția fragmentelor temporale când se știe pozitiv că ei au fost despărțiți.

Octav Minar descrie fugăr locu, prin 1924: „Intr-o casă cu două etaje, din care cel de sus are un cerdac, locuiește bătrâna maică Fevronia

Sârboaica, care a găzduit pe Veronica Micle și în casa căreia poeta și-a dat duhul." În epocă, prin casă cu două etaje se înțelege casă cu parter și etaj, „casă pe două rânduri de odăi", cum se mai zicea. Această Maică Fevronia povestește, ea însăși: „În fiecare vară, pe la începutul lui iulie, știam că voi găzdui o lună pe Veronica, soția profesorului universitar Ștefan Micle." În zilele acestea din iulie 1889, când s-a retras la Văratec, poeta se plimba, își completa albumul cu poezii adnotate, primea oaspeți, cânta, recita. Povestește aceeași Maica Fevronia: „Într-o seară, după ce umblase toată ziua hai-hui prin pădurile de brad ale Văratecului, fără să prânzească, o văd în amurg că sosește obosită, palidă, cu ochii împăienjeniți, deabia putând să mai urce cele câteva scări, și cade zdrobită pe o canapea care era în cerdac." Ea își revine și-și continuă plimbările. În ultima zi din viață, pe 3 august 1889: „A invitat ca niciodată pe toți cunoscuții din Văratec. Era bine dispusă. A cântat Steluța și Vezi rândunelele se duc. Apoi a recitat poezii de-ale ei și de-ale lui Eminescu. Pe la miezul nopții invitații s-au retras, iar Veronica a spus că-i obosită și că vrea să se odihnească..." Aici pare a se fi aflat cerdacul unde Eminescu contempla lumina lunii - iar Veronica își căuta liniștea.

Pe de altă parte, cercetări oarecum recente atestă că Eminescu însuși a avut o casă închiriată la Mănăstirea Văratec, între 1874-1889, pentru renovarea căreia a încercat Maica Benedicta (Zoe Dumitrescu-Busulenga) să sensibilizeze autoritățile - pare-se, fără succes de vreme ce și astăzi (2010) circulă pe internet apeluri în același sens (de aici preluăm și imaginea casei); și această casă are cerdac - dar să reinterogăm textul literar: „Stau în *cerdacul tău* spune poetul -deci se află în vizită la Ea...

... Dacă acest sonet nu ne dă vreo adresă precisă, în schimb poate să ne lămurească în privința luminii din interiorul odăii. Manuscrisul și prima publicare (Nerva Hodoș, 1902) ne vorbesc despre luminare: *încet te-ardici și suflă 'n luminare*. Este aceeași expresie pe care am întâlnit-o în *Scrisoarea I: Când cu gene ostenite sara suflu 'n luminare*. Am dedus că acolo este vorba de lampă, poate aceeași din *Singurătate (A târziu când arde lampa)* - și că poetul suflă încet și prelunge deasupra sticlei de lampă ori jos, în focar, după ce-l ridică de pe stativul în care stă gazul sau uleiul lampant. De ce ar fi vorba, în sonetul ce-o privește pe ea, de lumânare? Un editor explică chiar astfel: „*Înăuntru, visătoarea, începând să se dezbrace, suflă în lumina lumânării și o stinge. Afară, ochii iubitorului în întuneric, sub stelele care pălpăie prin ramurile arborilor, sub luna care scânteiază trist, în ferestrele întunecate, tristețea fiind a sufletului osândit să fie singur.*" Nu știu cât de convins este dl. editor că acesta ar fi un poem al tristeții: mai degrabă dânsul reia un șablon, zicându-se îndeobște că poezia de dragoste eminesciană este tristă. Mai sus, însă, textul spune: *Dar prin fereastra ta eu stau privind / Cum tu te uiți cu ochii în lumină*. Nu este de crezut că poate fi aceasta „lumina lumânării", care este doar o flăcăruie ce

dă întunericul la o parte pe o rază mică. Aici lumina inundă părul ce se desprinde „în val de aur”, lasă minunea să poată fi contemplată pe geam, din cerdac. Înăuntru este o sursă de lumină mai vie, mai puternică decât cea a unei lumânări -capabilă chiar să învingă lumina lunii, vezi finalul: *Iar luna bate trist în lucii geamuri*: când sursa dinăuntru se oprește, lumina lunii nu mai străbate geamul, nu se mai îngemănează cu lumina interioară. Este vorba, material vorbind, de o lampă - una destul de arătoasă chiar -iar spiritual nu putem vorbi în nici un caz de bărbatul care privește pe furiș, de pe cerdac, femeia dezbrăcându-se, etc.: este o scenă casnică, așa cum sugerează și înscrisul Veronicăi Micle.

Această confuzie între lampă și lumânare observ că se face mai ales începând de pe la mijlocul secolului al XX-lea (Perpessicisus, 1956) - și nu pot să trec cu vederea că acum începe, cu aproximație, și epoca electrificării: lumina cea nouă, a becului, este văzută în „antiteză” cu cea mai veche lumină, a lumânării, nu se mai ține cont de invenția mediană a lămpii, se uită de lampadare, de pildă, care făceau o lumină poate la fel de puternică, în orice caz mai odihnitoare decât cea electrică. Erau, însă, pentru cei înstăriți, nu pentru oamenii de rând care adunau și păstrau mucuri de lumânări pentru zile negre.

Din acest sonet eminescian mai rețin imaginea *Crengi mari în flori de umbră mă cuprind*. Ea mă ajută să înțeleg funcția gramaticală a apostrofului postpus în scrierea veche - nu numai la Eminescu, dar în mod special la Eminescu. Iată, de pildă, aceste două versuri din basmul eminescian *Călin Nebunul*: *Pe păreți icoane mândre zugrăvite-n umbră par / Cum că chipur 'le din ele dintre codri mari răsar*. Este vorba tot de lumina lunii - care de data aceasta înălbește pereții exteriori ai unui castel. Am redat textul așa cum îl au edițiile noastre curente. În manuscrisul eminescian este, însă, așa: *Pe păreți icoane mândre zugrăvite n'umbră par*. Poetul are, adică, acest apostrof oarecum ciudat: deși cade vocala *î* din *în*, și ar fi trebuit scrie *zugrăvite'n umbră*, totuși apostroful este după *n*. Poetul scrie, adică leagă cuvintele așa cum vrea să se accentueze pentru sens. Într-adevăr, una e una și alta e alta: cum avem noi, corect gramatical, înseamnă *zugrăvite la umbră*, *zugrăvite și puse, aflate, undeva în umbră*. Cum vrea poetul, însă, e altceva: el spune că aceste icoane sunt *zugrăvite cu umbră*, în rostire / recitare se accentuează al doilea termen și se citește legat: *numbră*. Sunt tocmai *florile de umbră* din *Sonetul cerdacului*. Deși poetul ne spune și ne repetă cum vrea să lege cuvintele, noi nu avem urechi să-l auzim. Apostroful a fost scos din scrierea limbii române în 1953, în aceeași epocă de elan electric despre care am amintit mai sus. Chestiunea este că scrierea tradițională românească are trei feluri de apostrof: unul strâns care leagă cuvintele, altul larg care le desparte - și, iată, unul postpus, foarte frecvent în poezia veche, mai ales la Dosoftei (dar foarte frecvent și în vorbirea liberă, așa-zis populară, de astăzi). Pe lângă acestea, mai există

desigur și cratima, adică liniuța dintre cuvinte. Biata liniuță -astăzi a preluat funcțiile celor trei apostrofuri naturale ale limbii - și pe cele ale cratimei vechi. Limba română este, în fond, singura limbă romanică fără apostrof în scriere. Își poate cineva imagina franceza lipsită de acest semn? Da, dar în anii '50, anii electrici, nu este așa, lumina nu mai venea de la apus...

Lumina ca expresie

Din textele văzute până acum rezultă că în epoca eminescienă erau doi termeni, *luminare* și *lumânare*, cu sensuri diferite. Pentru omul secolului al XIX-lea o expresie ca „a stinge lumina” era imposibilă, lumina fiind, încă!, un principiu și o realitate cosmică; el zicea „stinge luminarea”, gândindu-se la instalația care făcea lumină - și care putea fi lampă, candelabru sau chiar lumânare. Modernizându-ne prin întrebuintarea generală a curentului electric, noi am „inventat” - dar și în limbajul nostru curent când zicem „stinge lumina” ne referim strict la lumina artificială, făcută de mâna și mintea omului. Sensul invers, aprinderea luminii, pare, însă, dominat de înțelesul etimologic al cuvântului. Într-adevăr, *a aprinde* vine din latinește: *ad* și *prehendere*, cu sensul primar *a se prinde de*. În latinește există *apprehendo* / *adprehendo*, dar nu are nimic de-a face cu focul, înseamnă doar *a lua*, *a prinde*, iar sensul românesc nu numai că ne individualizează între limbile romanice, dar păstrează o interesantă mitologie (și metafizică) a focului: când *aprind focul* nu înseamnă că scot focul la iveală dintr-un lemn, că focul ar fi în interiorul obiectului și n-aș face decât să-l exteriorizez; nu, focul *se prinde de ceva*, se „ad prinde”; el există în sine, are viața, imperiul, consistența lui - și în mod deliberat acceptă să se încurce în realitatea noastră, să o consume. Sensul primar este „a pune foc” - în lemne, sau în altceva care arde. Focul nu se creează de către om, el trebuie păstrat, întreținut; dacă se stinge, ca în basmul *Călin Nebunul*, stă timpul în loc până ce flăcăul care nu l-a vegheat aleargă tocmai pe tărâmul celălalt, ia o scânteie din focul zmeilor, și o aduce ca să-l aprindă din nou și aici.

A aprinde lumina, așadar, este resimțit prin extensie de la obiceiul punerii focului, nu înseamnă a crea, a face lumina - ci a o conecta la văzul nostru, a o *prinde* în realitatea noastră. Existența ei în tensiunea electrică, în firele electrice, a devenit lucru de la sine înțeles pentru omul tehnic de azi - care ar trebui să știe, iată, că la fel era resimțit focul în ancestralitatea folosirii sale: ca un element în sine, ca o stihie dintre cele patru ale lumii - care poate fi provocată, chemată, adusă și părănsă...

Dacă revenim, însă, la filologie și încercăm să lărgim baza de informații pentru a face diferența cât mai clară între *luminare* și *lumânare*, vom vedea că lucrurile nu sunt chiar așa de limpezi. În general teoria este mai simplă decât practica - iar verificarea uneia prin cealaltă este dificilă în

oricare sens. Iată, de pildă, următoarea amintire a lui Ioan Slavici, care încurcă lucrurile de toată frumusețea: „*În primăvara anului 1883, însă, el a început să se îndărătnicească și nu mai eram nici eu tot cel de mai nainte.(...) Obiceiul lui era că citea cu glas tare ceea ce îi plăcea, mai ales poeziile, și făcea multă gălăgie când scria, se plimba, declama, bătea cu pumnul în masă, era oarecum în harță cu lumea la care se adresa. Îi băteam în perete; el stingea lumânarea și se liniștea, dar era de rea credință și nu se culca. Peste câțva timp, când credea c-am adormit, aprindea din nou lampa și iar începea să bodogănească. Mă sculam atunci, mă duceam la el și-l rugam să mă lase să dorm. (...) Acesta a fost pentru mine primul semn al bolii de nervi ce-l cuprinsese*” Am citat din Ioan Slavici: „Amintiri”, Ed. Cultura Națională, Buc., 1924, p. 26. În această perioadă Slavici scrie când cu *i*, când cu *â* (*dânsul/dînsul, când/cînd*, etc). Nu asta m-ar deranja în primul rând, ci altele. Mai întâi, faptul că această amintire, atât de importantă, nu prea este reluată de biografi. Este una dintre extrem de rarele mărturii despre modul cum crea Eminescu, aflăm că el declama, își interpreta retoric propria poezie, era mereu nemulțumit, revenea. De aici reiese importanța deosebită pe care o acorda poetul scrierii ca oglindă a poeziei rostite, adică punctuației, poziției apostrofului, accentelor, etc.

Să-l lăsăm pe Slavici în ereziile lui, dar noi, care avem astăzi o informație mai bogată despre Eminescu decât prietenul său de la 1883 (pentru faptul că putem corobora nesfârșite informații parțiale pe care acela nu le deținea), trebuie să ne întrebăm: ce scria Eminescu în primăvara lui 1883 atât de preocupat? Poetul nu mai publica poezii în *Convorbiri literare* din septembrie 1881, *Luceafărul* fusese definitivat din 1882 și dat la *Almanahul „România Jună”* din Viena. În vara lui 1883 va avea cunoscutul atac speculat de adversari - iar în iarnă va ieși, sub îngrijirea lui Titu Maiorescu, volumul său de *Poesii* care cuprinde, pe lângă cele 24 de poezii publicate între timp, vreo 40 de titluri noi, inedite. La acestea lucra el intens în primăvara lui 1883; sunt poeziile cu o muzicalitate deosebită ordonată și organizată de către poet prin scriere.

După cum mai arătat, Perpessicius ajunge, în notele sale de subsol unde urmărește infinitele versiuni și variante ale acestor poezii, la concluzia că volumul din decembrie 1883 i-a fost pus lui Titu Maiorescu înainte gata organizat de către altcineva, criticului revenindu-i sarcina de a-l pregăti pentru tipar. Nici Perpessicius nu spune cine la organizat, dar este de la sine înțeles că Eminescu însuși este arhitectul volumului său. Oricum, Slavici ne spune că în primăvara lui 1883 poetul lucra intens - și că el, Slavici, a dedus din acest stil de muncă boala ce va exploda la 28 iunie. Să nu fi știut Slavici la ce lucra prietenul și chiriașul său?

Noi cunoaștem, astăzi, din tezaurul editat la anul 2000, scrisoarea

lui Eminescu din 8 februarie 1882 către Veronica Micle: „*Titus îmi propune să-mi editez poeziile și am și luat de la el volumul 18701871 din Convorbiri unde stau Venere și Madonă și Epigonii...*”. Cunoașteam până acum numai scrisoarea de răspuns a Veronicăi, prin care-i spunea: „*Aud că-ți editezi frumoasele tale poezii...*” Publicată încă de la începutul secolului al XX-lea, această scrisoare a ei a fost trecută cu vederea fiind singura dovadă a faptului: fiind întărită, însă, de cea a lui, ambele constituie adevăratul act de naștere al Ediției princeps din 1883. Observăm, însă: Maiorescu știa, Veronica Micle știa - cum de nu aflase încă Slavici că Eminescu își lucrează intens acest volum?! Asemenea decizii de publicare sunt de domeniu public, nu ne putem imagina că se pregătea în ascuns, în secret, o carte de acest fel.

Mai sus cu doar câteva rânduri, Slavici scrie: „Dădeam lecțiuni la Școala normală a societății, la „Azilul Elena Doamna” și la Institutul Manliu. Sîmbetele dar și-n ajunul zilelor de sărbătoare, cînd nu aveam să fiu la opt dimineața pe catedră, stăteam și eu adeseori cu el și discutam chestiuni de gramatică, de pedagogie, de filozofie ori de istorie, întregi nopți senine, care nu se pot uita. De obicei însă nu-l lăsam să stea, și era destul să bat în perete pentru ca să-și stingă lumînarea...” În sensul întrebării lui Perpessicius, aceea privitoare la cine va fi organizat volumul de poezii ajuns în fața lui Maiorescu, Slavici pare a răspunde că nu el, că habar nu are ce făcea poetul, etc.

Sunt de-a lungul istoriei vremuri sincere, când documentele, mărturiile, înscrisurile publice, presa - în general, litera scrisă - se lasă ușor înțelese și simți la tot pasul că doresc să-și comunice conținutul - și vremuri nesincere, disimulate, când fie oamenii nu au curajul sau dorința de a spune ce se întâmplă în lume, fie scrisul însuși este îmbibat de formule, expresii, cuvinte cu sensuri multiple. Texte ca cele de mai sus, ale lui Ioan Slavici, trebuie interpretate - iar înțelegerea va fi una dedusă, demonstrată. Nu putem să credem că el nu știa la ce lucrează Eminescu în primăvara lui 1883, nu putem să credem nici că declamările nocturne ale poetului erau dovezi ale unei boli nervoase. Să stăm, însă, oricum am sta și să judecăm drept: Slavici bate în perete - iar Eminescu stinge lumînarea. După care poetul „aprindea din nou lampa”. Este clar că pe Slavici nu-l interesează lumina ca atare, că aceasta nu străbătea prin perete ca să-l deranjeze la somnul profesional. Îl deranjează efectul luminii, faptul că ea îl pune pe poet în contact cu manuscrisele sale, îl „aprinde” pe Eminescu în operă. Cum poate, apoi, să vadă Slavici, prin perete, dacă în odaia poetului este aprinsă lampa sau lumînarea? Vedeți cum zice: „*el stingea lumînarea (...) și aprindea din nou lampa (...) Mă sculam atunci, mă duceam la el și-l rugam să mă lase să dorm*”. De vreme ce se ducea la el, ar însemna că vede ce e aprins acolo, lampa adică. E absurd, însă, să credem că poetul aprindea la început lumînarea iar după ce o stingea pe aceasta aprindea lampa; cu ce

ar fi fost mai liniștită una decât cealaltă? Slavici vrea să spună prin „el stinge lumina” - „el stinge lumina, lumina” - și prin „aprindea din nou lampa” - „aprindea din nou lumina, lumina, lampa”. Cine are proprietatea termenilor înțelege prin „din nou” reiterarea aceleiași acțiuni. Nu te poți descălța de pantofi și apoi, mai târziu, să te descălți „din nou” de... cizme, de pildă.

Este vorba, așadar, de expresii de limbă al căror sens s-a dezlegat, ulterior, în cuvintele din care sunt compuse. O dovadă ne este furnizată de dicționarul român francez al lui Fr. Dame: în vol. II, din 1894, el înregistrează „luminare”, ca substantiv feminin, cu sensurile: 1. „acton d'eclairer; de luire; de briller” și 2. „luminație”, dând exemplul: „Luminarea-Sea” - „Son Altesse” (mai obișnuit, în basme, este „Luminația Sa”). Imediat mai jos este înregistrat „lumînare” cu sensul „cierge, bougie, chandelle”. Fie că uită, fie că se corectează din mers, în volumul IV din 1897, la cuvântul „a stinge”, Fr. Dame traduce chiar expresia eminesciană din *Scrisoarea I* : „după stinsul lumînării - apres qu'on eut éteint la lumière” - exact expresia care ne interesează: „după ce a fost stinsă lumina” este echivalentă cu „după stinsul lumînări”

Dicționarul tezaur al limbii române nu a lucrat, încă, termenul „*lumânare / luminare*”, dar pentru „a stinge” vedem că sensurile sunt bine diferențiate, cu trimitere la Heliade-Rădulescu („până se vor stinge *lumînările*”) ori I. Ghica („am stins *lumânarea*”). Nu știu cum vor proceda Onor. D-nii lingviști sau onoratele colege ale dumnealor - dar principiul dicționarului este că termenii sunt luați din ediții, de obicei critice. Or, în edițiile actuale diferențele s-au șters, textul s-a netezit: va considera Dicționarul, ca instituție, că edițiile mai vechi sunt mai bune decât cele noi iar edițiile de autor sunt cele mai bune?! Ar fi grozav, asta ar însemna că și Dicționarul face abstracție de editologia românească din ultimii 50 de ani și trece, ca să-și împlinească menirea, dincolo de tăietura cenzorială a lui 1953. În această situație, însă, avem de-a face cu un corpus foarte, foarte pestriț; ceea ce numim noi *Dicționarul Limbii Române* este o lucrare ce pornește de la litera A și se oprește la litera Z - dar citează ediții din 1901 până astăzi într-un consens amalgamatic foarte, foarte supus vremurilor. Mi-e și frică să mă gândesc ce-ar ieși dacă cele câteva zeci de volume ale imensului corpus de texte ar fi reeditat anastatic, cum se zvonește.

Noi la Eminescu să rămânem, și să ne uităm ceva mai sus, la unul dintre avatarurile „luminii” pe care le-am înregistrat. Se spune, așadar, „*Luminația Ta*” pentru franțuzescul „*Votre Altesse*”. Mărima persoanei nu se judecă, așadar, neapărat după înălțime - mai există un criteriu, acela al luminii. De data aceasta, lumina internă, *a sa*, dar și lumina care luminează în jur. Iată cum în limbajul acesta elevat, de înaltă curte, de epocă a luminilor dacă vreți, lumina poate fi confiscată, poate avea un proprietar.

Este cazul invers decât al focului, care am văzut că se prinde, de undeva din sinea sa stihială, în lucruri, invers decât al luminii electrice care, și ea, aprinde becul sau alt obiect - dar din afară. Cu aceasta suntem în întrebarea lui Eminescu, la care nu cred să se poată da încă un răspuns: este, sau nu, omul o lumină, aceasta-i întrebarea - pe care o vom dezvolta ca întrebare și, poate, ceva mai mult - în nici un caz, însă, ca răspuns. „Adevăr deplin în viață încă nimeni n-a cules”, cum ne învață chiar poetul -nu vom fi tocmai noi cel care-l contrazice.

Omul ca lumină

Un punct de vârf al pesimismului eminescian poate fi considerată negarea categorică din împărat și Proletar: Spuneți că-i omul o lumină / Pe lumea asta plină de-amaruri și de chin ? / Nici o scântee ntr Insul nu-i candidă și plină /Murdară este raza-i ca globul cel de tină / Asupra cărui dânsul domnește pe deplin. Aceste câteva versuri de început țin întregul poem, în sensul că desfășurarea ulterioară a argumentelor este legată de ele. A vorbi despre o „rază murdară”, a nega până și scântei omenești, arheului, candoarea și plinătatea categorială este o plângere a ființei din adâncul ei. „Lume” vine, în românește, de la „lumen” latinesc, un compus din lumină: am putea fi induși în dulcea eroare că poetul face, aici, printr-un joc de cuvinte, o concesie dialecticii, în sensul că lumea ca însumare a oamenilor este lumină - dar omul singular, nu. Nici această concesie nu se poate susține, însă. Comparația este clară și dură: globul cel de tină, globul pământesc, nu are lumină proprie, este luminat din afară de alte astre, mai ales de soare și de lună. La fel și omul generic: este „luminat” din afara sa de concepte, de abstracțiuni precum dreptate, religie, bogăție, revoluție etc. El dă foc, sau pune foc (revoluțiile de-a lungul timpului) - dar nu din el însuși, pentru că nu are foc interior. Omul este ca o oglindă, așa cum este globul cel de tină - ori Luna, care în alte contexte este: Ea, copila cea de aur, fiica negurii eterne. Întunericul, negura - sunt eterne; lumina este fragment, este întâmplare, noroc, adică depinde de întâlnirea în Univers a unui obstacol care s-o reflecte. În Satira I avem cunoscutele versuri ce definesc această stare a luminii din afară: Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze, / Mii de fire viorie ce cu raza încetează, / Astfel, între vecinicii noapte pururea adâncă, / Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă... / Cum s'o stinge totul pierde; ca o umbră n întuneric / Căci e vis al neființii universul cel chimeric.... Imaginea este aceea a pătrunderii luminii printr-o fantă, să zicem: printr-o gaură într-o scândură. Raza din spatele fantei, sau fascicolul, prinde în corpul ei (lui) firicelele de praf care altfel nu se văd. Noi avem, azi, imaginea obiectivului de proiecție a unui film pe ecran, sau imaginea unei lanterne aprinse în noapte; pe vremea lui Eminescu acestea nu se descoperiseră încă, poeții de la sfârșitul secolului al

XIX-lea (toți poeții lumii, nu numai Eminescu, dar și el) le anticipează și le prefigurează. La nivelul Universului, aceasta este lumea cea văzută: ceea ce se plasează în fascicul. Acesta este viața însăși: ceea ce se luminează, ceea ce este prins în fascicul. În aceeași *Satiră I* avem și tabloul cosmogoniei în viziunea aceluia savant ce se gândește numai la trecut și viitor (*În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte*). Iată cum se stinge lumea: *Soarele ce azi e mândru el îl vede trist și roș / Cum se 'nchide ca o rană printre nori întunecoși, / Cum planeții toți îngheață și s 'azvârl rebeli în spațiu / Ei, din frânele luminii și ai soarelui scăpați....* Am mai discutat pasajul acesta: dezacordul din ultimul vers n-a putut fi rezolvat de editori, a rămas, practic, neobservat „din frânele luminii și ai soarelui”. Trebuia „și ale”. Presupunând o formă „frân, frânuri”, cu sensul „frâu”, încă este acord incorect. Virgulele ar rezolva, trebuind puse, de pildă, astfel: *Ei, din frânele luminii, și ai soarelui, scăpați* - deci, cu sensul: și planeții soarelui. Nu putem corecta, însă (n-a făcut-o nici un editor) pentru că Eminescu însuși n-a pus aceste virgule nicăieri în vreun manuscris al *Scrisorii I*.

Trecem, dar rămânem în idee: așadar, la sfârșitul „vecinicii”, când se încheie un ciclu cosmic, lumina nu mai poate avea rol de frâu / frână, nu mai poate ține „planeții” - care devin rebeli și se azvârl în spațiul infinit. Această cosmogonie ne spune un lucru foarte important, și anume că noul ciclu cosmic ce va începe după apocalipsă va însemna, de fapt, prinderea din nou a planșelor rebeli în frânele luminii. Vrând-nevrând ajungem la *Luceafărul* și la vorbele lui Demiurg: *Cere-mi - cuvântul meu de ntâi*. Acest cuvânt înseamnă nu vreo „parolă” sau „formulă magică” etc. - ci pur și simplu o înțelegere, pecetluirea unei convenții cosmice, o promisiune că Demiurgul se va ține de cuvânt. Hyperion este unul dintre planeții rebeli din spațiu care au intrat sub *Cuvântul dintâi* și acum, dintr-o dată, vrea să-l rupă, vrea să se dezlege: *De greul negrei vecinicii / Părinte mă dezleagă*.

Este interesant de văzut dacă Hyperion, el însuși, are lumină interioară, dacă este el o lumină. Primul său portret ne propune o interesantă postură de *mort frumos cu ochii vii / Ce scânteie n afară*, părănd că într-adevăr ochii astrului „izvorăsc scânteii”. Cel de-al doilea portret, însă, ne dezvăluie o „lumină neagră”, în strofa cunoscută: *Doar ochii mari și minunați / Lucesc adânc chimeric / Ca două patimi fără saț / Și pline de ntuneric*. A luci nu înseamnă a avea sau a face lumină: și antracitul lucește (vezi metafora politico-jurnalistă *Luceafărul Huilei*). Hyperion se află în frânele luminii, este un stâlp de bază al Creației, deci el reflectă lumina. Dar reflectă prima lumină, lumina cea dintâi. Pământul sau Luna, ca Planeți, primesc lumina de peste tot, lumină amestecată, „murdară” ca și cea a Omului. În drumul său către Demiurg, Hyperion: *Vedea ca "n ziua cea de 'ntâi / Cum izvorăsc lumine, / Cum izvorând îl înconjoară / Ca niște mări de-a 'notul; / El zboară, gând purtat de dor / Pân' piere totul, totul*. (Să nu uităm că ne aflăm în odaia filologică a Poetului, și să punctăm diferențele

textului ca text. Edițiile de azi și manualele școlare ai, aici, cu virgulă: *El zboară, gând purtat de dor, / Pân pierie totul, totul.*, deci este o apozitie sau o comparație: el zboară *ca un* gând pe care-l poartă dorul; textul eminescian, genuin, elimină a doua virgulă, sensul fiind că dorul poartă gândul până ce pierie totul, este, deci, o ierarhie, o cauzalitate, dorul împinge, este cauza primă). Oricum ar fi, ne aflăm într-o fundătură a gândului din care nu putem ieși fără a defini, de fapt, lumina, mai bine zis fără a-i stabili statutul cosmic. Ea ține lumile în coerență, „izvorăște” de peste tot când Hyperion se apropie de ziua cea dintâi, de ziua legământului. Dar ce este ea, în fond ?

Pasajele privind statutul luminii sunt foarte mișcate în edițiile poeziilor antume eminesciene, „virgilita” lui Maiorescu și a altor editori face ravagii în acest domeniu. Dăm câteva exemple (cu părere de rău că nu avem răgazul să le dăm pe toate: facem, însă, trimitere la ediția noastră - unde credem că n-am scăpat vreunul). Mai întâi acesta, din *Lasă-ți lumea ta uitată*, cea de-a doua poezie din Ediția princeps, o inedită la nivelul anului 1883 (una dintre multele poezii despre care I. Slavici dă mărturie că poetul le lucra zi și noapte în primăvara lui 1883). Textul nostru „de consum”, în punctuația maioresciană: *Iată lacul. Luna plină / Poleindu-l îl străbate ;/ El aprins de-a ei lumină/Simte-a lui singurătate...* De la ediția a VII-a în sus Maiorescu pune o virgulă după *Poleindu-l*, păstrată și la Perpessicius (Ibrăileanu merge, însă, după edițiile I-VI, textul de mai sus). *Convorbirile literare*, care publică după manuscrisul poetului, au astfel: „*Luna plină, / Poleindu-l, în străbate*”. Aceste două virgule eminesciene atrag atenția asupra celor două mișcări, una de suprafață, o poleială - și cealaltă în profunzime, o străbatere. Deci: luna nu străbate lacul din țărm în țărm poleindu-l, ci mai întâi îi mângâie suprafața, iar apoi îl „aprinde” în întregul său acvatic, îl face să aibă conștiință de sine, să-și simtă singurătatea. Strofa următoare: *Tremurând cu unda-n spume...* Acest lac, de aici, are viață, tremură de fericire, își simte singurătatea. Nu este un peisaj descris („pictat”) aici, ci o cauzalitate, un dramatism al cosmosului. Exemplele pe care le vom da în continuare vor arăta că la Eminescu iubirea din cosmos este imensă, copleșitoare - iar față de această rezultantă a uriașei lumini în expansiune omul cu iubirea lui terestră devine mic, este cu adevărat copleșit, stă în ungherul sufletului ca spectator. Măreția naturii constă în această iubire a elementelor, în această prindere și aprindere a lor unele de la altele. Dorul este în cosmos, nu în bietul suflet omenesc: dorul este chiar lumină, Lumina de fapt, care împinge gândul până ce pierie totul, totul. În cheia poemului *împărat și Proletar*, omul nu este o lumină, sau mai bine zis nu mai este o lumină -pentru că s-a uscat, în el, iubirea, pentru că nu mai este iubire pe pământ, candela ei nu s-a aprins încă. În fond, și Apostolul lui Christ spune: dacă dragoste nu e, nimic nu e.

Ultimul dans al fluturilor

*M-am trezit numărând spinările
pietrelor albe
din râul ce despărțea
peisajul în două
Căutam sprijin când pe un mal
când pe celălalt
așteptând să ies din iarna cuvintelor
și ca un prunc
în viața lui crudă
să mă las vrăjit
de ultimul dans al fluturilor.*

Raiul cu sentimente echilibrate

*Dragă frate întru credința cuvântului
Suntem prizonierii
unei clipe albastre
Căci de o vreme
strigare-n pustiu este
declarația noastră de dragoste
Aici –
în raiul celor cu sentimente echilibrate
unde pasărea are umbră de pulbere
Nu e loc de nici o dezordine interioară.*

Umbre sub cireș japonez

*Aveam aerul
că ne aflăm în Grădina Raiului
Prea fericiți sub lumina
de cireș japonez
înflorit ca un bulgăre greu*

*Fără cuvinte
trăindu-ne clipa
cu ochii topiți în
mierea înserării grăbite*

*Ca și cum
ieșisem din trup
două umbre fosforescente
eliberate pentru totdeauna
din nesuferita
închisoare de lut.*

Oameni de sticlă

*În fiecare noapte
trec printre oameni
cu trupuri de sticlă
Le văd inima
pâlpâind ca o rană deschisă
Le văd sufletul
răstignit pe crucea interioară
Dar mai ales
le văd ochii – privire sticloasă
aruncată spre mine
ca o condamnare de piatră*

*Și-atunci fug, fug
să ajung în câmpul deschis
unde cântă privighetoarea
dar pietrele
mă ajung din urmă
și mă lovesc drept în inima*

plină de viață.

Fragmente despre Sabasos

*El doarme cu umerii goi peste lacrimi, unghia se întunecă și urzică,
visează ecoul rămas după pini retezați
făina ce curge lângă morar într-o glorie albă.*

*În alte lumi, ursitoarele tac,
corabia plutește curcubeiele mării, soarbe ametiste.*

*Mătasea foșnește prin somn,
singurătatea face riduri pe ape ca un pojar venit la bătrânețe
în Sabasos pune mușchi luminoși, pune puf meșter pe el,
se îngrașă, pâraie din încheieturi, ține mișcarea de toarte.*

*Dar polenul ei se învechește
atins și el de singurătate
scade într-o glorie lipsită de fildeș
chiar dacă i-a pus o lumină pe ochi cât o gramatică ascunsă,
cu care lumea altfel se vede.
Pielea lui, luminată de singurătate dospește, face coajă
Sabatos e un trup luminat.*

*Punând geometrii ascunse înnoptării, biruind neînțelesul.
Vindecă de trădarea cu dinții de lapte, de pulpele
sclipitoare
cu care a încercuit ființa lui, viața cu cine să împartă?*

*Teama poate fi cântărită asemenea comorii?
Cartagena este departe, răbdarea face noi riduri pe ape
aura sării pe mal și sarea pe fragmente, trezită
sub piele Sabasos sau altul tot mai strălucitor
peste care s-a așternut lumina pusă la îngrașat.*

Buchet

*În mine nu mai crește ce în taină a crescut
și s-a tot copt, în timpul, ca o vrajă...*

*În mine-i doar ecou, doar murmur plin de cercuri
și vraja veche-i coaptă ce învață, fruct să cadă,
în mine deja-i altul ce scrie cu mâna fermecată
care din noi învie, care e dus pe scut?*

Cum un buchet la înnoptare...

Cum o lumină pe-o tavă de înserare ...

Motivul miresei în lirica lui Eminescu

Un motiv literar în lirica lui Eminescu este cel al miresei, acesta căpătând semnificații aparte în două poeme – în *Luceafărul* și în *Călin (file din poveste)*. Dacă în prima creație, fondul de basm este doar un pretext pentru protagonist, spre a-și dezvălui „crezul” său: acest motiv, subsumat ceremonialului nupțial, este un „potențial liant” între sacru și profan, în cea de-a doua creație, fabulosul specific basmelor devine cadru propice desfășurării ceremonialului nupțial.

În poemul *Luceafărul*, accentul este pus pe prezentarea protagonistului, reliefându-se „statutul” său „princiar”, ca de personaj de basm, iar „motivul miresei” – aflat în legătură cu cererea prințului – este doar o ipoteză.

La început, avem de-a face cu o „hologramă” – imaginea virtuală este una în mișcare, având valoarea unui „preambul ritualic”, inerent oniricului: „Și din oglindă luminiș/ Pe trupu-i se revarsă, / Pe fața ei întoarsă.// Ea îl privea cu un surâs, / El tremura-n oglindă, / Căci o urma adânc în vis/ De suflet să se prindă” (s. n.).

La prima sa metamorfozare, Luceafărul apare în visul fetei de împărat ca „un mândru tânăr”, având câteva „însemne ale regalității”: „Și ține-n mână un toiag/ Încununat cu trestii.// Părea un tânăr voievod/ Cu păr de aur moale, / Un vântă giulgi se-nchide nod/ Pe umerele goale” (s. n.). La a doua metamorfozare, „se-ncheagă” precum „un mândru chip”, purtând, și de astă dată, însemne ale regalității: „Pe negre vițele-i de păr/ Coroana-i arde pare/ Venea plutind în adevăr/ Scăldat în foc de soare.// Din negrul giulgi se desfășor/ Marmoreele brațe...” (s. n.).

Să ne oprim puțin la felul cum își face apariția „al nopții domn” în lumea fetei de împărat – în iatacul acesteia. Prima dată, „Ușor el trece ca pe prag/ Pe marginea ferestrei” (s. n.). Mai întâi, să observăm „trecerea ușoară” – fiind vorba, în fond, de levitație. Apoi, „pragul”, respectiv, „fereastra” sunt două „punți”, a căror semnificație poate fi înțeleasă, dacă aducem în discuție un citat din cartea lui Mircea Eliade, *Sacru și profanul* (capitolul „Spațiul sacru și sacralizarea lumii”): „Pragul care desparte cele două spații arată în același timp distanța dintre cele două moduri de existență, cel profan și cel sacru. Pragul este totodată granița care deosebește și desparte două lumi și locul paradoxal de comunicare dintre ele...” (s. n.). În poem, pragul/ fereastra peste care trece Luceafărul reprezintă „poarta” / „puntea” dintre cele două lumi – a sa (cea sacră) și a fetei de împărat (lumea profană).

A doua oară, Luceafărul vine „plutind în adevăr/ Scăldat în foc de

soare”. Nu putem pătrunde însemnătatea adevărului vizat de către poet, dacă nu cunoaștem semnificația ochilor scânteietori ai tânărului voievod. Iată cele două ipostaze revelatorii pentru metafora privirii: „Dar umbra feței străvezii/ E albă ca de ceară –/ Un mort frumos cu ochii vii/ Ce scânteie-n afară” și „El vine trist și gânditor/ Și palid e la față// Dar ochii mari și minunați/ Luceșc adânc himeric/ Ca două patimi fără saț/ Și pline de-ntuneric.” În cazul primei ipostaze, Lumina este „în ea însăși viață nepieritoare, care traversează pacea iubirii”¹, elocventă în acest sens este metafora *ochilor vii/ Ce scânteie-n afară* (s. n.). În cazul celei de-a doua ipostaze, Lumina nepieritoare se află într-o relație de consubstanțialitate cu Adevărul, în care protagonistul „vine plutind” : „El este Lumina și Adevărul. Și când această Adevărată Lumină (Ioan, 1: 9) ne va cuprinde, atunci noi trăim cu Iubirea Lui.”² Acum se reține lesne că natura acestei Lumini (din ochii „tânărului voievod”, care „Luceșc adânc himeric, / Ca două patimi fără saț”) este de natură sacră, pentru că „Strălucirea aceasta este o dogoară a focului lăuntric (...) e iradiația în afară a unei explozii de lumină lăuntrică”³, iar apariția ei, ca dorință de unire mistică între sacru și profan, „e semnalată totdeauna ca *foc*, ca flacăra...”⁴ (s. n.). Întărim această opinie a noastră că Lumina/ seninul (înțeles ca Slavă divină) în care este învăluit Luceafărul, la a doua sa descindere, e una sacră, amintind de imaginea îngerului care i s-a arătat profetului Daniel (în Vechiul Testament); acolo, acela avea „fața ca fulgerul și *ochii ca flăcări de foc...*”⁵ (s. n.).

Din această perspectivă a naturii privirii, vom observa că scopul descinderii sale în lumea fetei de împărat este unul de factură spirituală. De altfel, în dialogul său cu „aleasa”, Luceafărul mărturisește scopul inhabitării sale – dorința unirii mistice între sacru și profan, ca „logodnă noetică”: „*Am coborât cu-al meu senin/ (...) Eu sunt luceafărul de sus, / Iar tu să-mi fii mireasă*” (s. n.). Să mai adăugăm doar că „seninul” de care amintește „luceafărul de sus” este Slava cu care se pogoară în lumea profană.

De o cu totul altă natură este „motivul miresei” în *Călin (file din poveste)*. Aici, acest motiv literar este subsumat ceremonialului nupțial, dublat de cel din lumea găzelor – ambele desfășurându-se pe un fond de basm.

La începutul secvenței a VIII-a, poetul prezintă, cu ajutorul

¹ Arhimandritul Sofronie, *Mistica vederii lui Dumnezeu*, Editura Adonai, București, 1996, p.110.

² Arhimandritul Sofronie, *Op.cit.*, p.186.

³ Nichifor Crainic, *Sfințenia – împlinirea umanului* (curs de Teologie mistică, Editura Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p.171.

⁴ Nichifor Crainic, *Op.cit.*, p.171.

⁵ Billy Graham, *Îngerii – agenți ai lui Dumnezeu*, Editura Stephanus, București, 1994, p.84.

descrierii – în speță, picturalul – cadrul natural și de basm al desfășurării celor două ceremoniale.

„Codrii de aramă”, de care cititorul-spectator trebuie să treacă, spre a pătrunde în această lume mirifică, reprezintă „poarta de intrare” în acest topos miraculos, având aceeași semnificație cu cea a „pragului” – de care vorbea Mircea Eliade: „*De treci codri de aramă, de departe vezi albind/ Și-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint*” (s. n.). Picturalul este susținut de personificările în lanț, care accentuează fondul de basm: „Acolo, lângă izvoară, *iarba pare de omăt, / Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet, / Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă, / Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă*” (s. n.). Un asemenea peisaj ancestral își sporește vraja datorită însuflețirii trunchiurilor „vecinici”.

Mișcarea ameteitoare a izvoarelor augmentează miracolul: „Vezi izvoare zdrumicate peste pietre *licurind, / Ele trec* cu harnici unde și *suspină-n flori molatic, / Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic./ Ele sar* în bulgări fluizi peste prundul din răstoace, / În cuibar rotind de ape, peste care luna zace” (s. n.). Registrul verbal (subliniat de noi) este la indicativ prezent (gerunziul durativ are aceeași valoare stilistică), spre a se lăsa impresia de mișcare continuă, ce se desfășoară – spectacular – sub ochii cititorului.

La masa de proporții homerice („Vezi o masă mare-ntinsă”) se vor așeza invitații („cum li-s anii, cum li-i rangul”), socrii, nunii și mirii. Iată câteva personaje de basm:

- „...din patru părți a lumii împărați și-mpărătese/ Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese”;

- „Feți-frumoși cu păr de aur”;

- „zmei cu solzii de oțel”;

- „Cititorii cei de zodii și șăgalnicul Pepele”;

- „Nunul mare, mândrul soare”;

- „nună – mândra lună”.

Socrul-mare – craiul – este descris ca un adevărat nabab. Portretul impresionează prin sobrietate și grandios: „Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilț cu spată, / El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba pieptănată, / Tapăn, drept, cu sciptru-n mână, șade-n perine de puf/ Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și zăduf...”

Dacă mirele este reținut numai prin onomastică („...iată că din codru și Călin mirele iese”), mireasa este în centrul atenției, mai cu seamă prin „portretistica de sorginte vegetală”: „*Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii, / La pământ mai că ajunge alo ei păr de aur moale, / care-i cade peste brațe, peste umerele goale. / Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă/ Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.*” (s. n.). Referindu-se la simbolistica florilor de tei și a celor albastre, Edgar

Papu considera că acestea au, în lirica lui Eminescu, „valoarea unor amulete”. Aceeași semnificație o are „steaua” purtată „în frunte” de mireasă – nu atât ca însemn al regalității, cât mai ales semn distinctiv pentru o ființă norocoasă.

Defilarea celui alt alai nupțial – din lumea celor care nu cuvântă – intensifică, prin miniatural, fabulosul atmosferei de basm. Și aici, registrul verbal apare la „indicativ prezent”, cu aceeași accepțiune: de a atrage atenția spre ceea ce se petrece sub ochii uimiți ai cititorului, aflat la un spectacol grandios:

- „*Trec furnici ducând în gură de făină marii saci/ Ca să coacă pentru nuntă și plăcintă și colaci*”;

- „*Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunț de aur/ Ca cercei din el să facă caruil, care-i meșter faur*”;

- „*vornicel e-un greierel/ Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel*”;

- „*În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec/ Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec*”;

- „*O cojiță de alună trag locuste...*”;

- „*Cu musteața răsucită șade-n ea un mire flutur*”;

- „*Vin țânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii*”.

Cu excepția unui singur verb („șade”), prin intermediul căruia se focalizează atenția privitorilor spre mire, celelalte verbe sunt de mișcare, spre a se reliefa astfel „vivacitatea” specifică unui astfel de eveniment.

Dacă în *Luceafărul* „motivul miresei” capătă implicații spirituale („luceafărul de sus” putând fi considerat, în egală măsură, mire și sacerdot), în *Călin (file din poveste)* același motiv literar este fidel lumii profane, chiar dacă i se dă o încărcătură de basm.

Alături de Eminescu: observații pentru simpozionul "Mihai Eminescu"

Mi-am făcut ucenicia despre viața și opera neîntrecutului poet protagonist al poeziei române în anii studenției la Facultatea de Drept, Universitatea "A.I.Cuza", Iași (1949-1953): lăcașurile mele favorite de lectură erau biblioteca universitară "Mihai Eminescu" sau Parcul Copou (vara) lângă vestitul tei al lui Eminescu străjuit de bustul poetului și al Veronicăi Micle. În America, lucrând ca bibliotecar la New York Public Library (NYPL), am examinat cărțile referitoare la Eminescu (în limba română și alte limbi). Pe baza acestor experiențe, împărtășesc următoarele:

1. Ar fi binevenită editarea unei enciclopedii omagiale Mihai Eminescu.

În afară de lucrarea „*Mihai Eminescu*”, *Opera completă*, editată de Academia Română, 16 volume (1939-2000), poeziile, biografiile poetului și critica literară se găsesc în numeroase cărți și articole din jurnale, precum și în unele enciclopedii și articole scurte. Totuși, niciodată nu s-a publicat în țară o enciclopedie comprehensivă, multifacetă, amplu ilustrată, dedicată exclusiv lui Eminescu în muzică, teatru, cinematografie, pictură, sculptură, timbre, festivaluri, școli, aniversări în țară și străinătate, orașe cu străzi purtând numele lui. Întrucât Eminescu a fost bibliotecar și directorul bibliotecii universitare centrale din Iași, *propun ca Universitatea „A.I.Cuza” din Iași și Asociația Bibliotecarilor Români, sprijiniți de Academia Română să publice o Enciclopedie omagială distribuită în biblioteci publice școlare speciale, universitare în România și în străinătate.*

2. Eminescu pe plan internațional

Eminescu a fost tradus în peste 70 limbi străine. De aceea, am cercetat cum se reflectă opera lui Eminescu în bibliotecile din America și alte țări. Câteva exemple comparative: La NYPL(42nd Street) am găsit 283 cărți (poezii, biografii, critică literară), majoritatea în limba română, câteva în engleză, germană franceză, italiană, și idiș). *European Library* (un catalog de cărți colectiv produs de 48 biblioteci naționale din Europa) arată 482 titluri cu Eminescu în limba română, engleză, franceză, germană, spaniolă etc.; la Biblioteca Națională din Israel, poetul figurează cu 20 cărți, majoritatea în limba română, unele în germană și ebraică. *Propun ca Academia Română să trimită opera lui Eminescu la bibliotecile din lume,*

reproducând informația din cataloagele fiecărei țări într-un volum, însoțitor al colecției de Opere Complete.

3. Audiatur et M.Eminescu Altera Vox

Revista *Lumină Lină* (Nr.1, ianuarie-martie 2011, New York) a publicat comentariul meu privind recenzia favorabilă a poetului după vizionarea unui spectacol în idiș, sub conducerea lui Abraham Goldfaden, la grădina "Pomul Verde" din Iași (1876). În timpul simpozionului, prietenul meu Aurel Sasu (profesor universitar din Cluj) mi-a adus la cunoștință încă un aspect interesant privind Eminescu și evreii români; iată textul: " În această oră de apropiere generală, când România dă într-adevăr din toată inima posibilitatea ca Israeliții să devină cetățeni ai ei, ne simțim datori a vorbi în spiritul păcii și a reaminti că nu ura contra rasei israelite, nu patima, nu prevențiuni religioase ne-au silit a menține un atât de strict punct de vedere, ci mai cu seamă natura ocupațiunilor economice ale Evreilor precum și persistarea lor întru a vorbi în familie și în piață un dialect polono-german, care-i face neasimilabili cu poporul nostru. Dacă în locul muncii actuale.....Evreii se vor deda ei înșiși cu ocupațiuni productive, dacă școalele noastre, în cari ori când au fost primiți și tratați pe picior de perfectă egalitate cu românii, vor avea de rezultat a-i face să vorbească și să scrie românește, atunci viitorul art.7 nu va mai fi o piedică pentru ei, căci nimeni nu va contesta unui român adevărat, de orice rit ar fi, dreptul de cetățean român. Fie zis într-un ceas bun și împlinească-se binele cu prisosință! (M. Eminescu. *Opera Politică*, 1880-1883, Editura Eminescu, 2000, vol. 2, p. 546).

4. Eminescu în filatelie și numismatică

Acestea sunt timbrele emise în România: 1939, aniversarea morții (2), 1949, aniversarea nașterii (5), 1964, aniversarea morții (1), 1975, poezii (1), 2000, poezii ilustrate (4). Timbre emise în Moldova: 1997, poetul lângă teiul din Iasi (11), 2000, aniversarea nașterii (6 timbre cu Raluca, mama, Gheorghe, tatăl, Iosif Vulcan, Veronica Micle, poetul și statuia sa), 2005, statuia poetului la Florești, 2011, aniversarea morții. În România Eminescu este prezent pe bancnotele de 500 lei și 1000 lei . *Propun ca emisiunile de timbre privind Eminescu să fie mai frecvente, variate și bine ilustrate, iar expozițiile omagiale „Eminescu” (cărți, picturi, gravuri) să fie însoțite de prezentări de timbre și bancnote.*

BAKI YMERI

Memoria genomică. Cuvinte comune româno-albaneze

Cele mai vechi și cele mai frumoase cuvinte ale limbii române, au corespondențe identice și în limba albaneză, fapt care dovedește că precursorii noștri, ilirii și tracii, respectiv românii și albanezii, înaintea năvălirii slavilor în Balcani, erau rude, vecini, frați și prieteni. Dacii, cu 200 de ani înaintea cotorpirii de către Imperiul Roman cântau despre vitejie, lucru care actualmente a dispărut în sânul poporului român. Cine sunt dacii adevărați? Nu sunt oare dacii și dardani albanezii kosovari care cântă și în aceste clipe despre vitejie? Ce spunea Hașdeu în urmă cu 100 de ani, la Academia Română? *Albanesii, dară, nu sunt rude cu noi românii, ci ne sunt frați. Frați adevărați din același sânge dacic* (25 Mai, 1901). Cu toate încercările zadarnice ale celor care susțin propaganda sârbă privind problema Kosovei, românii care iubesc cartea și își cunosc istoria, știu că suntem frați, și că sângele apă nu se face. Iată lista cuvintelor comune provenite din substrat, conform cercetărilor savanților Bogdan Petriceicu Hașdeu, I. I. Rusu, Al. Rosetti etc., abordate și aprofundate științific în teza de doctorat a domnului Grigore Brâncuș, doctor în științe de filologie, profesor universitar, membru al Academiei Române.

Abur – avull
 Argea – rrëgallë
 Baci – baç
 Balaure – bullar
 Bălegă – baglë
 Baltă – baltë
 Barză – bardhë
 Bască – bashkë
 Bâlc – pellg
 Bâr – berr
 Brad – bredh
 Brânză – brenza
 Brâu – brez
 Brustur(e) - brushtull
 Buc – byk

Bucura – bukur
 Bunget – bung
 Buză – buzë
 Căciulă – kësulë
 Călbează – këlbazë
 Căpușă – këpushë
 Cătun – katund
 Ceafă – qafë/çafë
 Cioară – sorrë
 Cioc – çok
 Ciucă – sukë
 Ciuf – çuf
 Ciump – thumb
 Ciupi – çupis
 Ciut - shyt

Coacăză – kokëzë
 Copac – kopaç
 Copil – kopil
 Curpen – kulpër
 Cursă – kurthë
 Droaie – drojë
 Druete – dru/drutë
 Fărâmbë – thërrimë
 Fluier – fyell
 Gard – gardh
 Gata – gati (gadi)
 Ghimpe – gjëmb
 Ghionoaie – gjon
 Ghiuj – gjysh
 Grapë – grep
 Gresie – gërresë/gresë
 Groapë – gropë
 Grumaz – gurmaz
 Grunz – krunde
 Guşă – gushë
 Hameş – hamës
 Jumătate – gjysmë
 Lete – lehtë
 Leurda – hudhër
 Mal – mal
 Mare – madhe
 Mazare – modhul
 Măgar – magar
 Măgura – magulë

Mărar – mërajë
 Mânz – mēz
 Moş – mosh
 Mugur(e) – mugull
 Murg – murg
 Muşcoi – mushkë
 Năpârcă – nepërkë
 Noian – ujanë
 Pârâu – përrua
 Pupăză – pupëzë
 Raţă – rosë
 Rânză – rëndës
 Sarbăd – tharrët
 Scăpăra – shkrep
 Scrum – shkrumb
 Sâmbure - sumbull
 Spânz – shpendër
 Strepede – shtrep
 Strugure – shtrudhull
 Strungă – shtrungë
 Şopârlă - shapi
 Ştiră – shjerra
 Țap – cjaç
 Țarc – cark/thark
 Țeapă – thep
 Urdă – urdhë
 Viezure – vjedhull
 Zară – dhallë
 Zgardă – shkardhë

Îngerul

*Scriu poeme cu Îngeri
pe care nu le mai citește nimeni -
alfabetul e vechi, mâna e singură,
prea înceată,
parcă nimeni n-ar vrea să mai știe
lumina dintâi, necreată!...*

*Numai Îngerul
se așează lângă umărul meu
și îmi aprinde inima.*

*Doamne, îmi spun - e un semn -
parcă-ar ninge din vis,
parcă-aievea am fi, ne-am rotii,
spre-a ne pierde târziu,
luminați într-un cântec!...*

Focuri pe mări

*Îngerul Domnului ne-a chemat
și am ieșit pe țărături.
Am văzut aricii de mare
cum ștergeau urmele
pe nisipul de aur
și cum se înălțau apoi,
până la păsări, până la zbor,
până la pleoapele stelelor!...*

*Și am văzut focuri pe mări,
iar corăbierii cântau nelumesc
și pluteau spre ascunsele zări,
amăgiți de himera iubirii
și de leagănul norilor!...*

*Am văzut Îngerii nopții
cum suflau și înălțau pânzele*

*și cum orânduiau corăbiile -
care spre viață, care spre moarte,
care spre sălașul Domnului Sfânt
Cel atât de singur și atât
de departe!...*

Suflet cu aripi

*Este primăvară,
Îngerii trec înspre crânguri
și durerile pier în suflarea lor,
înflorindu-mi cireșii copilăriei!...*

*Ascuns în rochia cu păsări
Îngerul îndrăgostit mă îmbracă
în aripi lungi,
apoi se rotește și aprinde
candela iubirii,
oferindu-mi fructele dulci!...*

*Din buchetul alb de mireasă
păianjenul întinde pe câmpuri
mreaja lui de lumină,
pasărea-nchisă în umăru-mi stâng
mai tânjește spre Lună,*

*poate Îngerul Bun se îndură
suflet cu aripi înalte să-i pună!...*

CORNELIU LEU

Corneliu Leu către Dimitrie Grama

(fragment)

Ca să mă adresez numelui tău bizantin, așa cum se adresează Apostolul către încă neelucidatul personaj Teofilos căruia îi dedică „Faptele”, eu cred, prea alesule Dimitrie, că judecând religia doar prin prisma unei raționalități secularizate, omitem ceea ce au descoperit literații și psihologii mai frumos în inefabilul existenței omenirii: *Permanența umană*. Cea ale cărei trăsături nu mai au nimic din evoluționismul rudimentar, ci îl înnobilează chiar și pe acesta cu certitudinile transcendenței ce îmbogățește sufletește persoana umană dându-i tridimensionalitate. Adică o dimensiune trinitară care-o reprezintă ca volum întreg și nu ca simplă imagine pe suprafață; care face din ea acel *vas*, cum spuneau anticii, ce se umple pe parcursul vieții cu simțire, cu trăire, cu legături metafizice, cu învățătură bună și înțeleaptă.

Că această învățătură vine sau nu vine din inspirație divină este o problemă secundară, de care au făcut prea mult caz exact cei care voiau să nege această inspirație din ambiția gândirii lor foarte *terre-à-terre*, adică lipsită tocmai de sentimentul înălțării pe care îl dă omului gândirea. Procedu defectuos prin faptul că nu se poate desprinde de teluric și, totodată, neproductiv scopurilor care-l pun în mișcare; pentru că, insistând a-și impune negația, încercând a scoate din circuit divinitatea fără a pune altceva transcendent în loc, îl face pe om să simtă cum este rupt tocmai de această a treia dimensiune care-i împlinește personalitatea prin faptul cert al conștiinței unei existențe metafizice. Conștiință datorită căreia el se împlinește și se dezvoltă pe drumul spre perfecțiune. Conștiința necesității căutării modelului superior de care să te apropii. Așa că n-aș vedea nici un dezavantaj pentru omenire dacă tot mai mulți oameni ar fi preocupați, chiar și printre altele, de căutarea modelului ideal.

În ce privește viziunea strictă, a unei raționalități fiziologice, mă tem că, simțind imperativ nevoia să se opună unei asemenea operațiuni dureroase care vrea să-i extirpe o parte din personalitate, exact ca-n simbolul martirajului pentru credință, omul se îndârjește și nu se lasă smuls din tridimensionalitatea sa care-i asigură legături transcendente apte de a-i perfecționa persoana fizică, a depăși precaritatea acesteia, a-i arăta calea spre un ideal superior. Pentru că această atracție, această aspirație, această tendință spre inefabil a devenit o permanență umană care, fie că ia sau nu calea credinței religioase, oricum așează omul pe direcția unui ideal

superior. Ceea ce este și s-a dovedit a fi esențial pentru evoluția lui în bine, evitând celălalt instinct cu care, iarăși trebuie să recunoaștem că este dihotomic dotat: autodistrugerea. Sau distrugerea sa concomitent cu cea a naturii permanente, în scopul irațional al unui egoism al dominării timpului prezent. Desigur, și aceasta este o permanență umană; dar inversă, de natură malignă, provocând mereu efecte negative cu care plătim foarte greu prețul unor satisfacții trecătoare.

Consider că ar fi împotriva naturii să negăm sau să încercăm să distrugem acea permanență umană care este căutarea modelului ideal reprezentat pentru cea mai mare parte a populației lumii prin Dumnezeu. Este drept că, în majoritatea duratei existenței sale, omul neglijează existența în sine a acestui har care face parte dintre atributele superiorității sale, fiind cea mai limpede și mai evidentă formă de aspirație spre exemplul ideal către care, tinzând, omul se perfecționează. În păcătoșenia-i zilnică, el neglijează existența în sinele său a acestei salvatoare permanențe umane; dar putem constata cu satisfacție că, de uitat, n-o uită. Nu are cum s-o uite pentru că se întoarce la ea în momentele cele mai grele, cele mai grave sau decisive: momentele când evocă Dumnezeirea, indiferent sub ce formă și-o imaginează sau a moștenit-o de când i s-a spus că a fost făcut ca om după chipul și asemănarea Ei. Sunt momentele când își amintește în păcătoșenia sa că ar trebui să tindă a nu-și dezminți această asemănare, adică ar trebui să mediteze la înțelepciunea și perfecțiunea pe care, după chipul și asemănarea Celui de Sus, ar putea-o atinge și el.

Și, atunci, te întreb, prea alesule Dimitrie: Există lucru mai frumos și mai încurajator în această existență trecătoare a noastră (despre care fiziocrații ar spune că este programată a fi trecătoare dar tac atunci când vine vorba de Marele Programator) decât să știi că omul poate medita la propria-i perfecțiune iar uneori, tocmai prin această meditație, chiar a face pași spre înțelepciunea ei?! Nu este aceasta o permanență umană care nu se demodează, nu se alterează, nu se demonetizează pentru că oricând omul are nevoie de ea, iar ea oricând se adaptează la elementele noi care constituie existența?

Eu am văzut lucrul acesta la unchiul meu, Episcopul Grigorie care, istoricește privind lucrurile acum, se știe prea bine că și-a săvârșit viața ca un martir; dar ca premoniție sufletească și bună dotare cărturărească a personalității sale, pot spune că din tinerețe a avut vocația martiriului căpătată prin transcendența pe care ți-o dă tocmai meditația spre perfecțiunea care ne face să devenim tot mai noi înșine, pe măsură ce încercăm să ne imaginăm cum ar arăta sufletește, ca dorință și faptă, chipul Lui. Unchiul meu era un asemenea caracter: Atent cu sine însuși și cu toate reacțiile ființei sale pentru ca și fapta și sentimentele și comportamentele sale să fie așezate pe calea prin care să-și găsească corespondența necesară cu Ființa Divină a Credinței sale. Și nu pot spune nici că trăda, nici că

depășea prin aceasta trăsăturile sale omenești. Pentru că încerca și știa să fie cât mai drept, cât mai sincer, cât mai înțeleghător, cât mai onest, cât mai neclintit în convingeri, cât mai recunoscător față de bucuriile pe care i le dădea viața. Era și bun părinte duhovnicesc și mare patriot; și cetățean dăruit, știind ce-nseamnă afirmarea țării lui, și bun gospodar, știind și învățându-i pe ceilalți ce-nseamnă bunăstarea prin muncă; și conducător ascultat, îndemnându-i pe oameni la afirmare și la faptă productivă, și ierarh binecuvântat, știind ce-nseamnă grija creștină față de semen; și părinte grijuliu la nevoia altuia, și om tolerant cu concepțiile altuia, dacă acestea nu deveneau agresive nerespectându-i-le pe ale lui. Credința lui, argumentată într-o aprofundare permanentă a dogmaticii avea și convingerea simplă a țaranului, și hotărârea curajoasă a soldatului, și înțelepciunea temeinică a misionarismului cărturăresc întru luminarea celor din jur, dar și amplificarea acestora printr-o știință deosebită a pastorației. Cu cât era mai plecat în fața Dumnezeuului său, cu atât avea o șiră a spinării mai dreaptă întru rostirea convingerilor sale patriotice și ale iubirii de neam; cu cât era mai adâncit în studiul și deciptarea trăirilor metafizice, cu atât avea mai directă vorbire și înțelegere cu orice categorie de ființă umană. Îl simțeam drept și auster în tăria credinței sale, dar foarte apropiat sufletelor din jur prin omenia acestei credințe... Și, tocmai fiindcă i-am cunoscut asemenea virtuți, nu pot să nu mă-ntreb ce poate fi rău în asta și nici nu pot accepta ideea că sentimentul dreptei credințe poate deveni un lucru demodat sau căzut în derizoriu, de vreme ce el căleşte ființa umană într-o demnitate a simțirii și a trăirii faptelor sale.

Recunosc: Din păcate, această fermitate nu există în tot omul și nici în toate momentele vieții lui. Iar slujitorii Credinței sunt și ei oameni. Supuși fiind păcatului cel dihotomic cu aspirația spre bine, poate că în ei și în limitele lor trebuie să căutăm și fundamentalismul care vine și demodează până la absurd credința, și ascunzișurile omenești ale unor fariseice ambiții și interese seculare care o alterează, și accentele formale, demagogice, habotnice, ipocrite, bigote care o demonetizează, ca și preocupările accentuat materiale și numai materiale care o coboară în derizoriu făcând-o să se confunde cu marfa sau cu prestarea de servicii. Știind toate acestea, avem dreptul să ne întrebăm ritos: Nu cumva, lăsând la o parte atacarea credințelor adevărate care sălășluiesc în suflete făcându-le, în ori ce caz, bine, ar trebui ca, mai întâi, să căutăm motivele nemulțumirii noastre intelectuale, uneori foarte sincere și chiar cu convingătoare aparențe de raționalitate, nu în slujire, ci în slujitori? Nu în universalitatea ei, ci în situarea limitată la cele lumești a acestora; nu în aprecierea ei atunci când o vedem că reînvie în omenire după orice fel de atac, ci în deprecierea acestor slujitori care nu știu să-și depășească tarele umane sau, uneori, chiar nici nu cred că ar trebui să vrea așa ceva?!... Iar, dacă s-a demonstrat că ambițiile omenești pot fi compatibile cu Credința și interesele meschine se pot bucura de atenție sub lumina ei, înseamnă oare

că de la ea vin acestea, sau de la cei care-și asumă ministeriatul slujirii fără a se ridica la valorile ei și chiar fără a le înțelege pe toate? Influențabil fiind, omul e făcut prin ființa sa să fie și schimbător. Cel primitiv are instincte dihotomice, care-l trag într-o parte sau în alta; cel evoluat are interesele care sunt de aceeași natură și i se impun în balanța dintre bine și rău; iar cel pervertit în concentrarea numai pe tot ce poate să-ți placă imediat, ajunge să aibă foarte dezvoltat instinctul interesului imediat, strict secularizat, fără a-i mai păsa de perspectivă. Din păcate, slujitorii binelui se aleg dintre oameni și sunt și ei oameni supuși acestor instincte chiar dacă, prin formația lor, se presupune că au învățat cum să le depășească. Studiindu-i atent ne dăm uneori seama că nu vedem binele nu pentru că nu ar exista, nu pentru că nu ar fi posibil, ci pentru că ei nu-l slujesc cum trebuie.

Binele nu poate fi decât bine. El nu se poate transforma în ceva care face rău, pentru că ar însemna să se aneantizeze. Dar binele poate să fie îndepărtat în întregul lui dacă este slujit prost. Pentru că binele nu poate fi decât un întreg. De asta credința e universală, iar Biserica ajunge a o scrie cu literă mare: Pentru că este formată din sufletele tuturor credincioșilor și nu doar din cinul slujitorilor ei. Credința nu poate fi niciodată de stat, cum și-au dorit-o sau și-au făcut-o imperiile ca să le fie instrument în guvernare impunând slujitori pretabili întru aceasta. Dar credința poate fi națională, în măsura în care servește la afirmarea obștei acelei națiuni prin ea. Credința nu poate fi nici colectivă, adică impusă din afară ca să dea omogenitate unei colectivități ne omogene numai prin înregistrarea în registrele slujitorilor ei; dar credința poate fi comunitară pentru că vine să exprime duhul unei comunități de trăiri și idei și pentru că își găsește slujitorii printre cei mai dedicați din interiorul ei. Sociologia credinței nu este totuna cu organizarea ei administrativă, cu toate că ambele se ocupă de același domeniu; tot așa cum harisma duhovnicească nu este totuna cu cariera tehnocratică. Și nu pentru că nu s-ar asemena formal, de vreme ce ambele se bazează pe transmitere de învățăminte în comunicarea cu cei pe care îi păstorește; dar la una este vorba de transmiterea trăirii fierbinți, în vreme ce la alta este de ajuns transmiterea cunoștințelor reci.

Recunosc faptul că nu-mi este deloc ușor să explic toate acestea, și chiar mă văd nevoit să fac apel la unele exemple pe care aș fi dorit să nu le amintesc; să le păstrez în mine și să le duc cu mine, pentru că eu nu le gândesc spre a întina memoria cuiva și n-aș vrea să dau altora prilejul s-o facă. Eu le dezvălui și le discut aici, numai și numai pentru a avea exemple prin care să-mi susțin ideile. Fiind autor de proză, eu lucrez cu personaje în a căror gestică, mișcare, vorbire și atitudine descopăr simbolurile filosofice ale vieții. Disecarea personajului îmi dă mai multă îndemânare decât mânguirea termenilor abstracți și astfel înțeleg să-mi fac pledoaria privind imperiosul comandament moral al persoanei umane: Acela de a medita măcar, dacă nu a tinde spre perfecțiunea pe care datele creației sale, posibilitățile dotării sale inițiale, o dețin.

Psalmul alergând spre biruință

*Doamne-al meu, alerg spre biruință
Să obțin trofeul Tău ceresc,
Mulțumesc că mi-ai dat suferință,
Tocmai de aceea Te slăvesc!*

*Omul e barbarul fără nume,
Lacom și invidios de soi,
Amiroase a deșertăciune
Și-a lui inimă zace-n noroi.*

*Omul e utopic și nu crede,
Cu-al Tău chip la creștet, În Cel Sfânt,
E un clown ce vede-n tot ce vede
Jucăria sa de pe pământ.*

*Doamne-al meu, alerg spre biruință
Să obțin trofeul Tău ceresc,
Mulțumesc că mi-ai dat suferință,
Tocmai de aceea Te slăvesc!*

*Și cu mâna bandajată-n ceață
Fug din lupanarul unui vis
Să-ngenunchi și să mă strângi în brață
La pridvorul zărilor deschis.*

*Ca să uit de oameni ce-s morminte
Rătăcind cu berea-n mâini pe străzi,
Fără de Cuvânt, au doar cuvinte
Și li-s sufletele lumii prăzi,*

*Și li-s crucile arse-n grătare
Și icoanele, de-atât păcat,
Și-au luat lacrimile în spinare
Și din fața lor au evadat.*

*Doamne-al meu, alerg spre biruință
Să obțin trofeul Tău ceresc,
Mulțumesc că mi-ai dat suferință,
Tocmai de aceea Te slăvesc!*

*Și doar Ție mă mai rog din toate
Să mă-mbraci în noaptea cea mai grea,
Ca să pot renaște ca din moarte
Lângă, preasfințită, Dreapta Ta!*

Tăcerea la postum

*Vine vara, uite-o-n minifustă
Și cu soutien de iasomii,
Nu se-ntoarce numai Fănuș Neagu
Și nici Păunescu n-o mai fi!*

*Vine toamna, uite-o la mansardă,
Uite-o zbenguindu-se-n copaci,
Dar nu vine numai Păunescu,
Să-l întrebe pe Fănuș: "Ce faci?"*

*Vine iarna, surâzând, pe uliți,
Când din fulgi cătușe potrivim.
Nu se-arată numai Păunescu,
Nici Fănuș cu dor de Viflaim.*

*Vine primăvara la fereastră,
Țuguindu-și buzele pervers,
Numai Păunescu n-o mai vede,
Nici Fănuș îmbolnăvit de-un vers.*

*Și în versu-acela ninge veșnic
Cu tăcerea ce-am rămas de-acum,
Ce se cheamă tragic Păunescu
Și Fănuș se cheamă, dar postum*

La clopote

*trag de clopot limba într-o parte
mâinile mă dor și-am obosit demult
greu e clopotul și în balans mă saltă
și lovesc cu furie de parcă
inima oprită după lege
ar continua-n metal să bată;
sunt bolnav că pleacă unul dintre noi
plâng și sălciile și-i cerul ud
și eu trag cu disperare lanțul
țipetele satului să nu aud
și când cade-n groapă lutul pe vecie
peste clopot disperat mă-ndoi
inima plecatului prin sunet
s-o mai țin o vreme lângă noi.*

De-acum coboară iarna spre sate alergând

*De-acum coboară iarna spre sate alergând
și-un strigăt taie nopțile prelung
l-aud în somn părinții
și-l mută fiilor la căpătâi
și fiii-l dau nepoților
și-mbătrânesc de-atâta fugă salcii
torcându-și timpu-n apele în care
flăcăii-și mută-n pești năluca
din nopți de ursitori
din nopți în care caii-suflet
le duce visu-n lume pe aiurea
și inima le-o face cântec
pe vânturi lunecând
și fiii-și caută în somn părinții
și n-auzim și n-auzim
o moară-n noi cum își tocește dinții
de-acum coboară iarna spre sate alergând*

Scrânciob

*cercul cu oameni, teribilul cerc
rotit pe pământ și deasupra
învârtit peste sate
cu case, frunze și cu copii
și cu cerul pe jumătate
dacă-nvârt două mâini într-o parte
pot închipui păsări închise –
lacrima cade pe-o lipsă de-nalt
dacă-nvârt două mâini într-o alta
pot închipui păsări legate –
țipătul cade pe lipsa de aer
teribilul cerc, cercul cu oameni
prin mâinile mele se-nvârte
și numai, rar, câte unul scapă din sferă
și se schimbă în pasăre*

Să vrei

*să vrei o zare să ajungi mereu
și-o viață-ntreagă să-ți cioplești la vis
și-nvins să te întorci cu greu
când vântu-n pânze ți-e deplin închis*

*când aripi largi te zmulg pe-o altă zare
cu brațul tău și îți veghezi cuvântul,
s-arunci din tine umbrele în mare
și beat de zbor să nu îți uiți pământul*

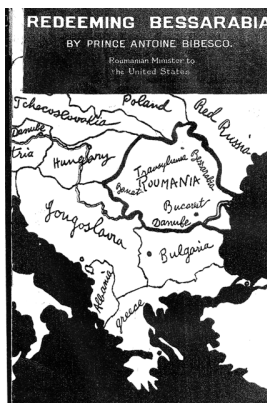
*să vrei să îți trădezi culoarea
când strigăte ți-au ispitit dreptatea
și după-o noapte să te-nvingă marea
să simți sub pasul tău înmugurind cetatea;*

*un dans imens ni se rotește-n trupuri,
prelung se-aude o furtună-n ele
în noi e-un tulbure de foc și de-nceputuri
și păsări mari ni se lovesc de stele...*

M.N. RUSU

O importantă descoperire istoriografică: Basarabia Prințului Anton Bibescu

Bio-bibliografia diplomatică și de scriitor a lui Anton Bibescu nu a reținut titlul *Redeeming Bessarabia* by Prince Antoine Bibescu. Nu-l întâlnim nici în bogata *Cronologie comentată a relațiilor româno-americane*, datorată lui Mircea Răceanu, Ed. Silex, 2005, și în nici un dicționar, enciclopedie sau istorie a literaturii române. O excepție face monumentală monografie *Principesa Elena Bibescu, marea pianistă* (mama scriitorului), Ed. Vitruviu, 2007, semnată de C.D. Zeletin. Atâta doar că titlul lui Anton Bibescu este trecut la proză – ceea ce el nu este, decât în accepțiunea generală a genului.

Redeeming Bessarabia, Răscumpărarea Basarabiei, în traducerea lui Muguraș Maria Petrescu, Reîncorporarea Basarabiei, în traducerea mea, reprezintă conținutul unei elegante broșuri de Anton Bibescu, editată sub auspiciile Societății „Amicii României”, la New York, în 1922. Ea este o variantă îmbunătățită a aceluiași text apărut mai întâi în revista *Forum* (1921), apoi în broșură separată, cu o copertă albastră, desenată de autor și completată cu multe alte informații și tabele statistice. Deoarece această prețioasă și intruvabilă tipăritură, în contextul diplomatic al României Mari, în general, al scrierilor lui Anton Bibescu, în special, necesită o abordare amănunțită, îmi rezerv dreptul de a reveni asupra ei în viitorul apropiat.

Prințul A. Bibescu și Basarabia. Răscumpărarea Basarabiei

Frederick cel Mare spunea odată că atunci când el dorea să anexeze o provincie, o anexa pur și simplu și numai după aceea își angaja oameni învățați, care să demonstreze dreptul asupra acestui teritoriu. Poate că fostului guvern al Rusiei imperialiste i s-a părut normal să nu angajeze niciun fel de învățați care să ateste dreptul ei asupra Basarabiei, o provincie românească, care a fost sub sceptrul țarului timp de o sută șase ani, din 1812 până în 1918. În toată această perioadă de timp România a avut unele drepturi asupra Basarabiei, dar cea care avea Basarabia de fapt, era tot Rusia.

Faptul că Rusia avea un drept legal, nu-i făcuse pe ruși să se gândească la acest lucru, decât atunci când Basarabia încetase să mai fie o provincie a Rusiei, din punctul de vedere al posesiunii ei.

Acesta este aspectul nesoluționat al controversei care s-a centralizat în jurul hotărârii luate de Consiliul Suprem al Aliatilor în toamna lui 1920, prin care se confirma posesia României asupra Basarabiei sau, mai bine zis, unirea acestei provincii cu regatul României, lucru care s-a înfăptuit prin voința liber exprimată a basarabenilor prin rezoluția Consiliului Basarabiei din 27 martie 1918. Această hotărâre merită a fi considerată ca unul dintre cele mai elocvente exemple ale triumfului dreptății privind soluționarea problemelor teritoriale ca o consecință a Marelui Război.

Din 1812, Basarabia a fost o provincie a Imperiului Rus, dar cu toate acestea, ea nu a fost niciodată o provincie rusească. Poate că în întreaga istorie a mentalității europene de tip „Machtpolitik” („politica de forță” caracteristică a sec. al XIX-lea n.trad.) nu există o afirmație mai evidentă despre acest adevărat furt internațional, decât această anexare. Nedreptatea, suferită de Basarabia ca și de țara-mamă România, a fost cu atât mai mare cu cât a fost și trecută sub tăcere. Chiar existența Basarabiei a fost, până în zilele noastre, destul de necunoscută, excepție făcând doar câțiva cercetători. Aceiași oameni de bine credeau că Ucraina era un instrument muzical importat din Hawaii și că, atât Gallipoli cât și Galiția ar fi fost pe undeva prin Spania, iar atunci când au văzut în scris acest cuvânt Basarabia, au crezut că ar fi din Arabia.

Puține sunt țările din lume, care să aibă niște hotare naturale atât de bine definite cum este Basarabia, care, în realitate, seamănă mai mult cu o peninsulă în formă de patruleter mărginită de râurile „the Dniester”, pe românește Nistru (la nord), Prutul (la vest), Dunărea și Marea Neagră la sud și sud-est. Doar pe o fâșie îngustă de pământ în partea de nord-vest, se poate intra în Basarabia pe uscat și nu pe calea apei. Numai că frontierele naturale ale acestei țări nu constituie niște bariere (cum ar fi de exemplu munții sau deșerturile) pentru că în loc să împiedice o invazie, ele mai degrabă o încurajează.

La începuturile istoriei ei, Basarabia era populată de triburile traco-scitice, care făceau parte din statul dac, ce avea să fie cucerit de Imperiul Roman condus de Traian. Chiar dacă influența romană s-a făcut simțită, Basarabia nu a fost încorporată în provincia romană Dacia. Zidul lui Traian, care mai există și în zilele noastre, a fost construit pentru a opri invazia popoarelor migratoare atrase de bogățiile Imperiului Bizantin. Și de atunci și până astăzi, istoria Basarabiei a fost aceea că ea a fost o provincie care a asigurat spatele Constantinopolului

În Evul Mediu, Basarabia re apare la sfârșitul sec. al XIII-lea ca fiind deja o țară pur românească, care făcea parte din domeniile Familiei Basarabilor, domnitori ai Valahiei sau ai Țării Românești. Domnitorii din Familia Basarabilor au dat acestei provincii numele ei actual; dar termenul

„Basarabia” a fost dat, încă de la începuturi, întregului teritoriu condus de ei. În a doua jumătate a sec. al XV-lea, Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei, a cucerit de la vecinul lui dinspre partea de sud, teritoriul dintre Prut și Nistru. Numai că înainte ca el să moară, turcii i-au luat cu forța jumătate din această provincie. Această parte de sud a Basarabiei, numită de turci, Budjak, a fost condusă direct de Istanbul până în 1812, în timp ce partea ei dinspre nord a rămas sub stăpânirea Moldovei tot până în același an, deși a fost deseori invadată de polonezi, cazaci și tătarii din Crimeea.

1812 a fost anul de grație din istoria Basarabiei. Presat de războiul iminent cu care amenința Napoleon, Țarul Alexandru I s-a pregătit să încheie o pace cu turcii în orice fel de condiții. Dar Kutuzov (care era comandantul suprem) a reușit să-i mituiască pe negociatori (Moruzi și Ghalib Effendi) care, au interceptat o scrisoare de-a lui Napoleon, insistând pe lângă Înalta Poartă ca să reziste cererilor rușilor. În dorința lui de a termina o dată pentru totdeauna acest război, Sultanul i-a cedat în cele din urmă Țarului partea Moldovei de la est de Prut și Budjak – adică tot teritoriul Basarabiei moderne. Tratatul de la București a fost semnat pe 28 mai 1812 și astfel, destinul Basarabiei a fost pecetluit timp de un secol. Când s-a descoperit trădarea lor, Moruzi și Ghalib au fost decapitați: „la fel s-a întâmplat și cu Moldova” remarca cu tristețe un istoric român.

Această împărțire în două a țării lor a fost o mare dezamăgire pentru patrioții moldoveni care au sperat că victoria rusească să-i elibereze de suveranitatea otomană. La început temerile lor au fost micșorate de promisiunile cu tentă liberală făcute de guvernul rus. În câțiva ani, guvernul rus fidel metodelor lui, a făcut același lucru în Polonia și Finlanda, punând în practică o politică de rusificare și opresiune. Legea organică din 1818, prin care Țarul Alexandru a promulgat dezvoltarea economiei naționale, egalitatea limbilor rusă și moldovenească precum și perpetuarea vechilor satui moldovenești a fost revocată de Țarul Nicolae I în 1828. Oficialii ruși ocupau toate posturile de conducere. S-au deschis școli și seminarii teologice rusești, în timp ce instituțiile românești au fost închise. Folosirea alfabetului latin a fost interzisă, în timp ce cărțile românești, cele care mai aveau autorizație de a fi publicate, trebuiau să fie tipărite cu litere chirilice.

Din nefericire anumite pături ale claselor de sus au fost prea mult în favoarea rusificării. Unele familii foarte influente, dornice de a se converti la nou, au devenit chiar mai rusofile decât rușii însuși. Iar astfel de persoane cum ar fi Krupensky sau Purishkievici descendenți ai unor familii românești de viță nobilă din Basarabia, au devenit susținători înflăcărați ai țarismului. În ciuda opresiunii și a persecuției, mai erau totuși oameni care făceau parte din clasa nobilimii sau a intelectualității, care au continuat să-și păstreze naționalitatea. Iar acești patrioți, adevărați basarabeni, au dus mai departe tradițiile românești ale țării, păstrându-le așa cum au fost ele până în zilele noastre.

Politica rusificării a continuat până la războiul din Crimeea la sfârșitul

căruia puterile europene au hotărât ca Rusia să nu mai controleze Delta Dunării. Drept urmare, Tratatul de la Paris a recunoscut dreptul Moldovei asupra Basarabiei. Dar, de fapt, au fost anexate împreună cu o populație amestecată, doar trei districte din partea de sud: Izmail, Cahul și Bolgrad. Această pace de formă a lăsat nordul și centrul Basarabiei cu toată populația românească aferentă tot sub suveranitatea Rusiei. În ciuda acestei stări de lucruri, dorința de unire a rămas la fel de arzătoare. Aceste speranțe au fost spulberate de rezultatul războiului ruso-turc din 1877 – 1878. Deși oamenii de stat ai României suspectau încă de la început că unul din scopurile principale ale Rusiei era recuperarea întregii Basarabii, ei au ales să se ralieze cauzei Rusiei, pentru că au văzut că alternativa, în cazul unei victorii turcești, ar fi fost reintegrarea întregii României în Imperiul Otoman. Un tratat care să garanteze integritatea teritorială a României și a Rusiei a fost semnat pe 16 aprilie 1877.

Armata română nu numai că s-a evidențiat, încă de la începuturi, în acest război, dar a și salvat, pur și simplu de la dezastru la Plevna, armata rusească. Acest lucru este atestat și de schimbul de telegrame dintre Regele Carol și Țar. Au fost patrioți care au sperat că în compensare, Rusia va da înapoi țării mamă, România, întreaga Basarabie. Vă imaginați sentimentul opiniei publice românești când, la sfârșitul Tratatului de la San Stefano, guvernul român a fost informat că Rusia ceruse retrocedarea sudului Basarabiei, ca o necesitate politică și pentru prestigiul Rusiei, oferind în schimb ținutul mlăștinos a Dobrogei, și sudul Deltei Dunării. Explicația care s-a dat a fost că acest tratat care garanta integritatea României, nu includea și Basarabia. Văzând această trădare de neimaginat, guvernul român a cerut ajutorul puterilor occidentale. Abia acum urmează momentul cel mai amar și de dezamăgire din întreaga istorie a României. La Congresul de la Berlin, care trebuia să rezolve problemele care au apărut după războiul ruso-turc, cei doi delegați români, Brătianu și Kogălniceanu, nici măcar nu au fost admiși la discuții, fiind doar audiați ca să informeze asupra unei situații. Cererea Rusiei a fost acceptată: sudul Basarabiei a fost retrocedat imperiului țarist, iar Bismark și-a văzut visul împlinit: un zid de nemulțumire și resentiment a apărut imediat între Rusia și România.

Perioada cuprinsă între 1878 și 1905 a fost cea mai neagră din istoria Basarabiei. Tirania Rusiei s-a manifestat printr-o guvernare de necontestat. Aristocrația s-a dedat plăcerilor Petrogradului și Moscovei. Țăranii munceau din greu. Partizanii ideii de românism erau închiși în închisori, trimiși în Siberia sau exilați în străinătate. Ultimile bastioane ale autonomiei au fost abolite. Speranțele patrioților basarabeni au fost reaprinse pentru moment de perioada de cvasi-liberalism ce a urmat dezastruosului război cu Japonia în 1905. Numai că în 1908, reacția a fost mai puternică și mai arogantă ca niciodată.

Când a izbucnit Războiul cel Mare, naționaliștii basarabeni, asemeni liberalilor din vestul Europei, au sperat ca victoria Antantei să aducă o nouă libertate în Rusia, dorindu-și că această Rusie liberă să răsplătească susținerea românilor în favoarea cauzei aliaților, prin restaurarea Basarabiei.

Căderea Imperiului Rus a contracarat această speranță, dându-i totuși posibilitatea să se îndeplinească sub o altă formă. La puțin timp după ce a izbucnit revoluția rusă, mișcarea pentru autonomie, care fusese de mult abandonată, a fost pusă din nou pe tapet la granițele tuturor provinciilor Imperiului, care erau locuite de alte popoare decât poporul rus. Un comitet național stabilit la Chișinău, a început să lucreze la un plan pentru un guvern auto-constituit, pentru reforma agrară, pentru reorganizarea armatei, pentru un buget al Basarabiei și garanții acordate drepturilor minorităților, altele decât cele românești. Când în noiembrie 1917 bolșevicii au venit la putere, ei au negat imediat autoritatea Comitetului Național, amenințând să instaureze sovietele. Ca urmare, așa-numitul „Sfat al Țării” a fost format și investit cu puterea unei Adunări Constituante. El a compromis 147 de delegați, din care 105 erau români, restul ucrainieni, evrei, germani și bulgari, 15, 13, 2 și respectiv 4. Pe 15 decembrie 1917, Sfatul Țării a declarat Basarabia republică independentă. O săptămână mai târziu, guvernul provizoriu a trimis o cerere urgentă Guvernului României de a fi susținut cu forțe militare împotriva bolșevicilor. La începutul lunii ianuarie bolșevicii au invadat țara punând stăpânire pe Chișinău, dar după o săptămână ajutorul român a sosit, iar zona a fost curățată de armata roșie. Pe 27 martie 1918, Sfatul Țării a proclamat Unirea Basarabiei cu România. Nedreptatea de un secol a fost astfel reparată.

Deci, pe scurt, aceasta este o trecere în revistă a unor fapte istorice despre care unii patrioți ruși susțin că, de fapt, posesia asupra acestui teritoriu ar fi „un drept istoric”.

Căci orice fel de pretenție ar fi fost avansată asupra deținerii Basarabiei, partea rusească a invocat ca suport un apel la drepturile istorice și numai la ele. Întorcându-ne la condițiile etnografice, tot ceea ce se mai poate face ca să se dovedească caracterul românesc al acestei provincii este să se facă cercetări în arhivele rusești precum și în alte înscrise rusești. Potrivit recensământului oficial din 1897, 47% din populația Basarabiei sunt moldoveni. Dar se știe foarte clar că oficialii ruși care au făcut acest recensământ, sunt notorii pentru parțialitatea lor. Și într-adevăr, alte statistici rusești din 1891, au stabilit acest procent al moldovenilor la 66%. Din aceste două cifre, cea din urmă este cea mai apropiată de adevăr. Cu ocazia alegerilor generale din noiembrie 1919, care au avut la bază votul universal, egal în drepturi, direct și secret, 78 de deputați aleși din 90 au fost români iar ceilalți 12 aparțineau minorităților conlocuitoare, ale căror drepturi sunt pe deplin protejate de lege.

O analiză interesantă care dovedește caracterul etnic românesc al Basarabiei este și pamfletul semnat de Ion G. Pelivan, fost membru al Sfatului Țării, publicat la Paris, în 1920 sub titlul *Dreptul românilor asupra Basarabiei*. Din 23 de surse citate, 16 surse sunt rusești. Ele includ afirmații făcute de L.A. Casso, Ministrul rus al Educației, Generalul Kuropatkin (celebru din Războiul cu Japonia), P.P. Semenoff-Tian-Chiansky, Vice-

Președinte al Societății Geografice Imperiale, precum și un raport al Marelui Stat Major Rusesc. Acest ultim document, care este din 1862 stipulează că: „Moldovenii (românii) constituie marea majoritate a populației, cam două treimi din numărul ei total.” În fața acestor multitudini de evidențe, mai ales istorice și etnografice, pretențiile Rusiei prezentate în fata Consiliului Suprem al Alianților, au adus argumentul că Rusia dobândise Basarabia încă din 1812, nu de la România, care pe atunci nu era încă independentă, ci de la Turcia. Aplicând același argument relațiilor austro-italiene, nici Austria nu ar fi avut dreptul asupra Venetiei, datorită faptului că acel oraș fusese dobândit nu de la Italia, care pe atunci nu era independentă, ci de la Napoleon.

Din punct de vedere istoric și etnic, acest tărâm românesc Basarabia este astăzi din nou o parte integrantă a statului român ale cărui frontiere, pentru prima dată în două mii de ani, coincid din nou cu cele ale străvechii Dacii. Fără ca Basarabia să fie încorporată, înfăptuirea Unirii Statului Național Român, care a fost unul din țelurile României din războiul mondial, nu ar fi fost completă. În același timp, dreptul asupra Basarabiei, cu pământul ei unic, negru și fertil, cu viile ei nesfârșite și cu sistemul ei minunat de ape este vital din punct de vedere economic pentru noua Românie. Acest drept asigură României și controlul asupra Deltei Dunării care este o necesitate strategică dar și comercială. Nu trebuie să uităm că, tocmai din această cauză, Rusia și-a dorit cu înflăcărare să aibă posesiunea asupra acestei provincii. Restaurarea țării mamă a fost pentru Basarabia însăși primul pas pe drumul spre o nouă prosperitate democratică. O dată îndeplinite aceste aspirații naționale, basarabenii și-au îndreptat imediat atenția către soluționarea celei mai stringente probleme a lor: reforma agrară. Astăzi înfăptuirea reformei agrare în România merge mână în mână cu cea din Basarabia, ca peste tot de altfel în întregul Regat. Toate proprietățile care se află în posesia statului și a bisericii, precum și proprietățile particulare care ajung la peste o sută de hectare sunt expropriate, proprietarii primind de la guvern, indemnizații fixe. Așa s-a putut dispersa propaganda bolșevică. Mai putem adăuga aici că proprietarii de pământuri au fost de acord cu exproprierile, fără a ridica nici o obiecțiune dar și din spirit patriotic (cu excepția unei mici dar zgomotoase minorități a nobilimii ruse, bărbați de tipul lui Krupensky ale căror proteste vehemente împotriva unirii cu România dictate în principal de frica drastice reforme în agricultură, au fost din fericire neluate în seamă de Consiliul Suprem).

Ruptă din trupul națiunii române, Basarabia a devenit o problemă, un punct sensibil pentru organismele europene, un exemplu clasic pentru nedreptatea internațională demonstrată vădit, o atitudine sigură care va duce mai târziu la războaie. Răscumpărată și unită cu țara mamă, înscrisă pe drumul civilizației și al progresului, Basarabia este o parte a lumii vechi căreia Primul Război Mondial i-a adus, dacă nu soluția la toate întrebările locuitorilor ei, cel puțin posibilitatea de a-i răspunde în felul lor, potrivit dorințelor lor.

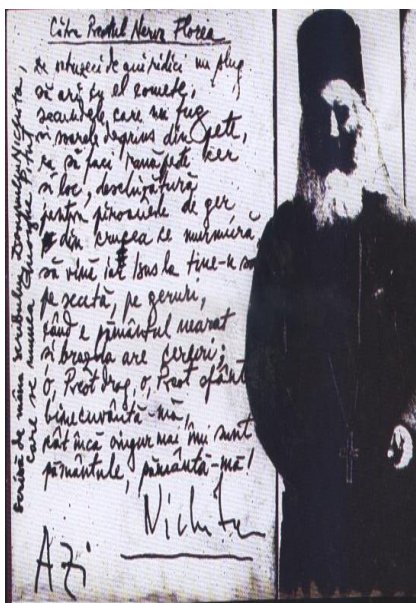
Traducere în limba română de Muguraș Maria Petrescu

NICHITA STĂNESCU

Clopote asurzite... (Prislop Monastery)

Către preotul Nerva

De patruzeci de ani ridici un plug
Să ari cu el comete,
Secundele care ne fug
Și soarele desprins din pete
Ca să faci rană pe cer
Și loc, deschizătură
Pentru piroanele de ger
Din crucea de marmură,
Să vină iar Isus la tine-n vis
Pe secetă, pe geruri,
Când pământul e nearat
Și brazda are cercuri;
O, Preot drag, o, preot sfânt
Binecuvântează-mă,
Cât încă singur mai îmi sunt
Pământule, pământă-mă !

(Arhiva Eugen Evu)

În căutarea ta, Doamne

*În pridvorul bisericeții
de la colțul străzii e mulțime de
oameni cu o mină de
adâncă și singulară evlavie
unii îngenunche pe cimentul rece
și nu mai încetează
să bată mătănii
alături, în brațele unei femei,
o fetiță plânge să-ți rupă inima,
în vreme ce doi frați ai ei mai mici
își trag mama de rochie și cer
insistent
să le dea voie să iasă afară la
joacă deoarece nu pricep nimic
din ce se întâmplă în jur
în dăngățul dulce al clopotului
și fumul tămăduitor
al cădelniței preotul trece prin
mulțime
dând binecuvântări
în stânga și-n dreapta
Îmi plec fruntea cuprins de evlavie
și-n tăcerea din suflet
caut răspuns îndoielilor și
neliniștilor mele dintotdeauna,
Te caut pe Tine, Doamne!*

Pe străzile pustii

*În aerul rece al dimineții
străbat străzile pustii ale
marelui oraș
și foarte rar întâlnesc
câte un trecător grăbit
și zgribulit
sau câte un bărbat ieșit
cu câinele la plimbare
Trec apoi pe lângă
vitrinele puternic luminate
ce te îmbie cu tot felul de oferte
nu zăresc însă niciunde
vreuna care să-mi potolească dorul
după zâmbetul tău
Nici telefonul pe care-l simt
în buzunarul de la piept
nu mai e o soluție*

*În aerul rece al dimineții
te caut zadarnic pe
străzile pustii
ale marelui oraș*

MIHAELA ALBU

Din exil, privind ... *Cu ochii în zare*

Termenul *exil* cuprinde un fenomen nu foarte caracteristic poporului român până la jumătatea veacului trecut, așa cum însuși Mircea Eliade subliniaze odată, și acoperă motivări diferite în timp. Pentru români, adevăratul și tristul exod s-a petrecut mai cu deosebire în anii de după al doilea război, odată cu instaurarea comunismului.

Un caz aparte îl reprezintă așadar exilul determinat cu precădere de politic într-un anumit moment al istoriei – nu numai la scara Europei, ci chiar a lumii întregi. Din România, ca și din alte țări est-europene căzute sub comunism, a plecat mai cu deosebire o parte a intelectualității, adică acei indivizi care au înțeles primii pericolul îngrădirii liberății de exprimare. „Exilul românesc este format mai ales din intelectuali. La noi, mai ales intelectualii au fost persecutați, au fost îngrădiți în țelurile lor și atunci exilul românesc numără mai mulți intelectuali”, exprimase succint ideea unul dintre reprezentanți, Pavel Chihaia. El subliniaze de asemenea largă răspândire a acestor intelectuali pe toate continentele, care „au punctat întreg globul, ei se găsesc peste tot și, mai mult decât atâta, sunt în legătură.”

După exodul din primii ani ai instaurării comunismului, a urmat un așa-zis „al doilea val”, consecințele „tezelor din iulie” 1971 determinând – în timp – alți intelectuali români să părăsească țara și să caute libertatea de exprimare în diferite zone ale globului. Poate cei mai mulți dintre aceștia au fost scriitori, pentru ei cenzura fiind, de fapt, egală cu un fel de moarte spirituală. „Cel mai adesea, părăsirea țării și refugiul au fost motivate politic. Bună parte dintre cei plecați, mai ales după 1971, anul unei reveniri brutale la o nouă formă de proletcultism, au fost scriitori. Ei au format dintotdeauna la noi un corp de elită și, prin prezența în presă și cărți, au tins să fie mai vizibili decât alte clase de intelectuali”, va sublinia unul dintre aceștia, Constantin Eretescu, cercetător științific (în România) și profesor de folclor și antropologie culturală, editor al revistei *Lupta* (în Statele Unite). El a emigrat în SUA în 1980, țară în care trăiește și astăzi.

Ca scriitor, Constantin Eretescu semnează proză scurtă, romane, piese de teatru, studii și eseuri, articole în revistele româno-americane, iar după 1990 și în cele din România.

Prezentarea de față ne-a prilejuit-o cartea ce reunește eseuri, cronici literare și interviuri apărute de-a lungul timpului în diverse reviste: de la *Origini. Romanian Roots* (majoritatea!) ori *Lupta* la *Vatra*, *Viața Românească*, *Dilema Veche*, *Orizont* ș.a.

Deși este un volum compozit, textele sunt reunite sub o temă comună, formând astfel un tot ce dezvăluie – la o lectură completă – experiența de exilat a autorului, precum și aspecte din creația altor scriitori români care au trăit (sau trăiesc) departe de țară.

Titlul ales de autor dezvăluie cititorului foarte repede conotațiile incluse, mai ales dacă acesta îl coroborează cu subtitlul. Scriind el însuși de pe poziția celui aflat „dincolo”, C. Eretescu pune în discuție fenomenul desțărării încă puțin discutat (ori neînțeles) în adevăratele sale dimensiuni.

Autorul a structurat volumul în două mari capitole – „Cei de dincolo” și „Oameni și cărți”. Prima parte, de mai mică întindere, este însă cea care exprimă idei și concepte asupra „exilului ca inadecvare”, ca și asupra acelei condiții duale în care emigrantul se situează permanent, lupta interioară (și exterioară) ducându-se „între rezistență și capitulare”.

De altfel, toate textele demonstrează, într-o manieră sau alta, ideea prin care Constantin Eretescu a ales să deschidă volumul, adică acea stare de „inadecvare” în raport cu noua lume, în raport cu „ceilalți”, pornind de la un dat considerat drept caracteristică aproape definitorie pentru orice emigrant. „Inadecvarea este starea de bază a emigrantului”, o spune sentențios chiar prima frază a volumului, autorul încercând mai apoi să-i explice sensurile, exemplificând mai întâi cu diverse comportamente ce exprimă „îndepărtarea de centru”. Este vorba despre „o incapacitate de armonizare la comportamentul general acceptat al grupului.” Exemplele tipice fac înțelegerea fenomenului mult mai ușoară, dar îi compun și unitatea în diversitate. Îl alegem pe cel despre personalitatea omului controversat care a fost scriitorul Constantin Virgil Gheorghiu, cel „deghizat în episcop” la congresul Academiei Româno-Americane din 1991, desfășurat la Montreal. „Lucrările luaseră sfârșit și venise seara banchetului, organizat în sala de restaurant a unuia din hotelurile mari ale orașului”, va rememora o scenă și va reface atmosfera din detalii semnificative, în calitate de participant el însuși, Constantin Eretescu. „Invitații începuseră să vină și, până la deschiderea sălii de mese, stăteau de vorbă în grupuri care se recompuneau. Într-un colț, sub un lampadar, pe o canapea înflorată, putea fi văzut șezând un bărbat masiv. Prelat de bună seamă, îmbrăcat într-un anterior violaceu, cu o cruce mare de aur pe piept. Singur. Privea în jur cu o detașare de sfânt. M-am tot întrebat cine putea să fie. Nu-l întâlnisem în zilele întrunirii. Semăna totuși cu cineva. Mai văzusem undeva această figură. Târziu, și mai degrabă din întâmplare, mi-a venit gândul cel bun. Firește, Constantin Virgil Gheorghiu. Dar de ce deghizat în episcop? Nu am răspuns nici până în ziua de azi....” (pp. 11-12).

Pentru cine i-a urmărit activitatea, va fi evident că o preocupare constantă a autorului Constantin Eretescu, aflat el însuși în exil, este aceea a receptării literaturii românești scrise în afara granițelor. Asupra „politicii de recuperare” întreprinse în țară după 1990 are numeroase rezerve („S-a făcut totul, s-a făcut destul? Nu știu dacă se poate vorbi de o politică

coerentă de recuperare a operelor scriitorilor de peste hotare. Sunt mai degrabă tentat să spun că nu. /.../Cele mai multe reintroduceri în circuit s-au făcut, mai degrabă, la întâmplare și nu integral”), dar și idei constructive: „Între această primă operă semnificativă (*Dumnezeu s-a născut în exil*, n.n.) din perioada exilului și pământ la sfârșitul vieții, Vintilă Horia a mai publicat o serie întreagă de romane în franceză și spaniolă. Prin grija unor traducători și editori din țară, unele au văzut lumina tiparului. Dar se poate vorbi oare despre o reintegrare a operei scriitorului în cultura românească? În mod ferm, nu. Singurul mod în care se va face aceasta este prin editarea integrală a operei (versuri, proză, jurnalism, memorialistică, corespondență), în seriile consacrate marilor scriitori români și prin studiul acestei opere” (pp. 28-29).

De aceea, o cărămidă pusă la edificiul recuperărilor va fi chiar și al doilea capitol al cărții, cel dedicat „oamenilor” (Maica Alexandra, prințesa Ileana a României, apoi Aron Cotruș, Ștefan Baci, Gabriela Marin-Thorton, Domik Nicol ori Silvia Cîncă), dar și „cărților” (din care amintim, printre altele, *False obiecte prețioase* și *Pantoful Cenușereșei* de Alexandra Târziu, eseurile lui Horia Ion Groza adunate în volumul *Sfârșit de veac românesc în America*, ori cele „două cărți-manuscris ale lui Ștefan Baci”, încredințate de poet lui C. Eretescu). Multe dintre aprecierile analistului ar putea fi citate pentru a exemplifica modalitatea superioară de a vedea și înțelege deopotrivă „oamenii” pe care i-a cunoscut sau cărțile pe care a ales să le prezinte. Vom da numai câteva exemple. Astfel, „marele poet” care a fost Aron Cotruș, omul care „face parte din grupul scriitorilor cu vocație nobilă și destin tragic” (p. 83) este „încă nerecunoscut ca unul dintre marii noștri făuritori de cultură” (p. 91). Ștefan Baci, de asemenea, este „un poet (care) sapă tăcut piatra cuvintelor românești undeva, la capătul lumii”, fiind apreciat totodată drept „unul din marii poeți ai exilului românesc, supraviețuitor al generației de aur a anilor '30, cea care fusese menită să intre în literatura mondială pe ușa principală și de care s-a ales praful și pulberea.” Iar mai departe, folosind chiar un vocabular ușor colocvial, tocmai pentru a sublinia valoarea poetului, dar și importanța creației sale, C. Eretescu va continua: „Dintre toți barosanii generației lui, Dumnezeu a pus ochii pe Ștefan Baci, l-a luat de subsuori și l-a așezat pe insula Oahu, în Hawaii. Și i-a poruncit să scrie și să se mire pentru noi toți de ce ni se întâmplă” (p. 137).

Acestea sunt doar două exemple dintre „oamenii”- scriitori readuși în memoria noastră. Operele discutate sunt și mai multe, analiza lor surprinzând pertinent esența fiecăreia. Vom da din nou două-trei exemple. Unul se referă la o scriere ce derivă din schimbarea de optică a emigrantului, aceasta creând firește un tip nou de scriitură. Astfel, în cazul lui Dominik Nicol, „sensibilitatea înăscută, amplificată de condiția de emigrant handicapat de lipsa limbii și de sărăcie, a produs un scriitor interesant, care nu ar putea exista în mediul natural” (p. 115). La fel pentru

Horia Ion Groza: „depărtarea și timpul au produs modificări de optică. /.../ Românul privește la lumea din care a plecat cu ochiul americanului” (p. 123) și scrie eseuri cu o tematică compozită, „cum ar fi destinul scriitorului de limbă românească în exil, reflecții despre Eliade, Brâncuși, Noica, sau evocarea unor personalități românești, în seria acestora aflându-se Mircea Vulcănescu, Mihai Botez sau Horia N. Groza și Alexandru Constantin Mironescu, ultimii doi necunoscuți ultimelor generații.” Autorul prezentării apreciază apoi în grad superlativ unele dintre aceste eseuri, opinând chiar că *Originalitate și experiment* și *Detenție și memorie* „intră în categoria rară a eseurilor care ar merita să figureze într-o antologie a genului” (p. 125).

În afara articolelor teoretice și a celor de prezentare și analiză a unor scriitori și ale operelor acestora, un al treilea tip, neîncadrat însă separat în economia cărții, îl constituie câteva interviuri.

Unul („Poezia în libertate. De vorbă cu Ștefan Baciu”) conturează, prin întrebările lui C. Eretescu, profilul spiritual al scriitorului din Hawaii, opinia acestuia despre „generația de aur” din care făcea parte, ca și despre „atmosfera literară a Brașovului și Bucureștiului” a anilor '30, relatând totodată și despre lumea cultural-politică a Americii de Sud, în care acesta se integrase până a deveni „consul onorific” al Boliviei în Honolulu ori profesor de literatură braziliană la universitățile din Seattle și Hawaii.

Un interviu cu totul special este cel pe care i l-a acordat Maica Alexandra, cea născută prințesă și dusă de istorie și viață să construiască o mănăstire în America și să-și ajute semenii în nevoie. Personalitate cu totul aparte, nu numai prin naștere, dar mai ales prin faptele sale, principesa Ileana, intrată în viața monahală, și-a închinat viața lui Dumnezeu și oamenilor. Răspunsurile sale, pline de înțelepciune, modestie, precum și de dragoste de țară o dovedesc. Motto-ul ales de autor este semnificativ: „Noi, românii, suntem legați de pământul țării noastre și nu ne simțim la fel nicăieri altundeva. Acest simțământ mi-a fost atât de puternic, încât am avut un vas cu pământ din țară sub pat când mi-am născut copiii, astfel ca ei să se nască pe pământ românesc” (p. 93). Despre pământul țării sau mai exact despre diferite locuri dragi sufletului său și păstrate în amintire, ea va aminti de asemenea. Și astfel, pe lângă cele la care ne puteam aștepta – Bran, Cotroceni, Balcic – , prințesa vorbește cu specială căldură despre ... Oltenia: „*Oltenia mi-e teribil de dragă. Am avut un mare sentiment pentru partea asta de țară*” (p. 107, s.n.).

Un alt set de interviuri (trei la număr) devin o modalitate (indirectă) de autoprezentare pentru autorul cărții. Unul i-a fost luat de Gabriel Stănescu, editor al revistei *Origini*, iar „dialogul” (con-vorbirea așadar) este pus sub semnul „Emigrației ca experiență cognitivă”; celelalte două discuții au fost purtate cu Andra Rotaru și Costinela Drăgan. Toate aceste trei interviuri conturează profilul personalității autorului cărții. experiența sa de emigrant „într-o lume care (se confesează exilatul), orice-ai face, te tratează ca pe un străin și pe care sfârșești prin a ți-o înstrăina” (p. 239).

Pe ansamblu, avem în față o carte care surprinde câteva din laturile esențiale ale exilului american, condiția proprie de exilat a autorului conducând și ea la autenticitate. De aici, desigur, valoarea documentară, dar, mai presus de atât, valoarea estetică, de vreme ce datorăm volumul unuia dintre cei mai importanți cărturari și scriitori români, care, trăitor în alte spații, are privirea permanent îndreptată spre „zarea” natală, continuând să creeze în limba română.

EUGEN EVU

Kimono nirvanic

Aud materia cântând

*Ninge, după răbdarea cea mare:
Îți dăruiesc acest kimono*

*Te sărut în floare
cu fiecare fulg numărat.*

*Primăvară semantică,
Lumină- lume
Sieși- etern
născătoare.*

Ruga

*Doamne, prezent în peisajul ce-ți sunt
Tot mai greu îmi închipui ajung
La tine rugămințile noastre
Ruga și mințile noastre
De ninsori oarbe de semințe
Ce nu se mai înfrățesc în diafanul incest
Și îndoliat în decembrie
Curcubeul promisiunii
Doamne
Mie însumi mă rog
În floarea de rug
Nu-mi lua cuvintele
Să se adeverească.*

Psalm nou

*Din noi se zbat și Binele și Răul
Demiurgul între om și Dumnezeu
Ce l-a creat rupându-l jumătate
Din Sinea Lumei de lumini zburate*

*În Cuget coborât, pulsând în toate,
Rugămu-ne în sus, Părinte - Frate,
- Lumina lumii-n continuitate -*

Lumina lumii ca Eternitate!

Visul

*Grindina
A ucis magnolia.
Dispăreai
Pe-o alee.
Melcul bourel
a-nghețat și el
sfărâmat inel.
Dispăreai
Pe-o alee
Nemaifemeie.*

Viorica Colpacci: *Cosmogonie* (vedere de seară)

Viorica Colpacci: *Cosmogonie* (vedere de zi)

VASILE ANDRU

Pustia în lume

De la isihasmul „folcloric” la cel „niptic”

În ultima zi a Taberei de practică isihastă de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus (August, 2011), Vasile Andru a răspuns la întrebările adresate de participanți. Întrebările au fost multe și felurite. Selectăm câteva, care ni se par semnificative pentru lucrarea noastră din acest an, dar și pentru cei 21 de ani de practică isihastă cu mirenii, împliniți în 2011.

Întrebare: Ați definit trei aspecte ale isihasmului, prin trei termeni (unul nou, alți doi preluați din Tradiție): folcloric, niptic, harismatic. Considerați că printre cursanții acestei tabere, este cineva care a depășit isihasmul „folcloric”?

Vasile Andru: Important este că ați reținut aceste clarificări (mai curând decât clasificări!) și că a crescut discernământul filocalic. Și vă puneți întrebarea, pe drept, cum este isihasmul adevărat și cum se poate face pasul spre isihasmul adevărat. Azi se face uz și abuz de termenul „isihasm”. Termenul s-a folclorizat. Este ca și cum ai spune: „Românul s-a născut isihast!”. Mulți dintre cei tentați de practica aceasta se află într-adevăr la stadiul unui isihasm folcloric... Dar când ești avizat, ești capabil de o altă abordare. Într-o zi vei afla dacă poți să faci pasul *niptic*, dacă poți să ceri de la îndrumător taina isihasmului niptic. Reamintim că părinții Filocaliei sunt numiți *niptici*, adică: cei care au dobândit trezvia și vederea în Duh.

Revenind acum la întrebarea de mai sus, iată răspunsul direct: consider că printre cursanții acestei tabere, sunt câțiva, foarte puțini, – așa zice: 1 din 15 – care ar putea cuteza pasul niptic!

Întrebare: Isihasmul „niptic” ar corespunde fazei a doua din cele trei ale urcușului mistic, ar corespunde fazei iluminative?

V.A.: Nu facem parcelări de acest gen ale „fazelor”, decât didactic vorbind. Între aceste faze nu există demarcații nete. Faza iluminativă este doar vestibulul stării unitive, sau pregustarea ei. Practic vorbind, isihasmul „niptic” este incifrat în modelul Grigorie Palamas. Iar isihasmul „harismatic” este ilustrat prin modelul Simeon Noul Teolog. În „taina personală” a unui sfânt se află, pentru ucenic, ceva care s-ar numi *metodă* (cuvânt care vine de la meta+hodos, drum).

„Strigarea prietenoasă a înțelepciunii”

Întrebare: *De ce ați ales tema acestui stagiu înfățișarea Părintelui Teofil Părăian? Este, după părerea D-voastră, cel mai reprezentativ pentru spiritualitatea monastică?*

V.A.: Este cel mai reprezentativ pentru lucrarea noastră aici, pentru înțelepciunea creștină în cotidian. Eu cred că viața Părintelui Teofil este un „tratat criptic” despre dobândirea Raiului. Părintele Teofil este un mare înțelept. Eu îl pun pe primul loc într-o listă, de altfel restrânsă, a înțelepților acestui timp: prin profunzimea spiritului său și prin influența exercițiului în veac, prin fascinația ideilor sale, a imaginii sale – fascinație explicată prin harismă. După influența modelatoare, optimizatoare exercitată de dânsul, eu îl consider pe primul loc între înțelepții români din această vreme. Marii vindecători de suflete sunt rari în timpul nostru. Un reporter m-a întrebat la un interviu dacă pot să-i enumăr 100 de români *mari înțelepți*, așa cum se fac topuri cu 100 de mari bogați sau căpătuți români! Și i-am răspuns că încerc să găsesc 20-25, nu 100. Și pe locul întâi îl așez pe Părintele Teofil Părăian. Locurile 2 - 9 sunt neocupate... iar pe locurile 10 -11, i-aș socoti pe Andrei Pleșu și pe Irina Nicolau (trăia Irina Nicolau când a avut loc discuția aceasta)... Acum, să înțelegeți că treaba cu topurile, cu ierarhizările, este un joc gazetăresc. Percepția valorilor se schimbă în timp, survin „revizuiuri”, re-așezări mai drepte... Pe Teofil Părăian, ca putere a ideilor și a influenței modelatoare, l-aș așeza lângă Petre Țuțea, Emil Cioran, André Scrima, Monseniorul Vladimir Ghica. Veți întreba: Dar Părintele Arsenie Boca? Ei bine, Părintele Arsenie Boca este genul profetic, nu genul sapiențial. Dar Constantin Noica? Ei bine, Noica este filosof! Mai curând Rafail Noica este genul sapiențial, filocalic. Părintele Rafail nu crede în Filosofie, ci în Înțelepciune, în cultura Duhului. El zice: „Cultura filocalică este singura care nu duce spre cimitir!”... Pot cita între sapiențiali (cu influență modelatoare) și trei-patru dintre confrății scriitori, unii în emigrație, de exemplu istoricul Marian Popa, scriitorul Theodor Damian, savantul Corduneanu. Sunt și unii mai puțin cunoscuți. Cum este Adriana Rosetti, româncă rezidentă în Italia, modelatoare spirituală puternică. Revin la punctul de plecare. Așadar, de aceea l-am ales pe părintele Teofil: este un luminat, cu influență mare și în mediul laic, este și autor cu scrieri percutante. El a lăsat o artă de a trăi, un îndreptar de viață îmbunătățită. Un îndrumar spre Raiul „psihologic” care poate fi dobândit aici și acum.

Ce este Raiul?

Întrebare: *Părintele Teofil spunea: „Raiul este o așezare lăuntrică”. D-voastră ne-ați spus la o prelegere: „Raiul este semenul meu”. Așadar, ce este Raiul?*

V.A.: „Raiul este o așezare lăuntrică”, firește. Definiția Părintelui Teofil este limpede și practică. Asta ar fi definiția „raiului psihologic”: o așezare sufletească, adică rezolvarea conflictelor lăuntrice, starea de eliberare din robia păcatului. Am propus și termenul „Raiul teologic”, adică abordarea temei din perspectivă teologică, așa cum rezultă din învățătura despre mântuire. Și aici tot Părintele Teofil ne spune cum stau lucrurile. Ne amintim că Părintele Teofil, de la început, a adâncit acest aspect al Raiului: aspectul soteriologic. Teza sa de licență se intitula *Soteriologia Noului Testament*, „adică învățătura despre mântuire așa cum se prezintă în Noul Testament”.

Au mai fost și alte definiri expresive ale Raiului. Grigorie Sinaitul spune: „Există două feluri de Rai: cel al simțurilor (*esthetos*) și cel spiritual (*noistos*); altfel spus, cel al Edenului și cel al harului”.

Când am spus că „Raiul este semenul meu”, întâi am vrut să dau o replică „isihastă” la afirmația „existențialistă” a lui Jean-Paul Sartre care a spus *L'Enfer c'est l'autre*, adică *Înfernul este Celălalt, este Semenul*. Poate că eu și Sartre am avut în vedere fiecare alt semen; căci există semenii și semenii, există cele patru categorii apocaliptice de oameni... Poate Sartre i-a avut în vedere pe semenii „nocentes” sau vătămătorii, agresivii; iar eu pe semenii „Justi” sau dreptii (vezi *Apocalipsa*, 22:11). Sartre vorbea în numele victimelor războiului, al traumatizaților după războiul mondial. Dar, după vindecarea rănilor războiului, și mai ales după o experiență metanoică, azi descoperim alt semen, și spunem: *Le Paradis c'est l'autre!* Îl depășim așadar pe acel „Homo homini lupus est”, aforism adevărat din punct de vedere ontic, dar corectabil din punct de vedere teandric... În fine, mai am în vedere și faptul, sau revelația, că după moarte, supraviețuirea mea sufletească, este ceea ce las în memoria semenului meu, ca ecou, ca emoție împărtășită.

Cine a fost Părintele Părăian?

Întrebare: Părintele Teofil Părăian zice că nu știe să existe vreun isihast în România, și că nici el nu este! A fost sau n-a fost un isihast? A fost oare singurul isihast al acestor vremi? Cine a fost părintele Părăian?!

V.A.: Părintele Teofil a fost un mântuit în timpul vieții. Și a avut conștiința că-i un mântuit în timpul vieții. A avut convingerea că „n-a ratat Raiul”. Despre isihasm, spunem că este o cale spre mântuire, dar nu este singura cale. Isihasmul este o cale pentru infim de puțini! Or există și o cale de mântuire pentru cei mulți, iar Părintele Teofil Părăian voia să dăruiască celor mulți. Calea cea mai roditoare este „urmarea poruncilor!” îmi spunea Părintele Petroniu, pe Muntele Athos, în 1997. Adică: și calea poruncilor conduce la *catharsis*, la *fotisis*, la *theosis*! Duce la vedere în Duh, la extaz, dacă este să vorbim de maximum râvnit. Părintele Teofil era

un văzător în Duh, și a avut extaze. Așadar era la un nivel pe care și isihastul îl atinge, printr-o lucrare specială. Când Părintele Teofil zice că-n România *nu există isihăști*, are în vedere că isihasmul ține totuși de mistică. Într-adevăr, nu știm să existe azi, la noi, mistici din aceia de altădată... Nu știm să existe cineva la măsura unui Palamas, sau a unui Sf. Simeon, sau a unui Serafim din Sarov. Chiar așa îmi zicea Părintele, într-un dialog din 1994, că nu există cineva la nivelul Serafim din Sarov... E drept, Sf. Serafim este irepetabil, este unic, zicea Părintele, dar el este și o „măsură”, facem din el unitate de măsură a nivelului mare! Cred că azi nu s-a schimbat nimic. Nu știu să existe vreun isihast în România, și nici eu nu sunt... Iar D-voastră, inclusiv cei care veniți de ani de zile la Cercul de Practică Isihastă, să nu cumva să vă numiți isihăști, ci să vă numiți *râvnitori* (termen propus de Părintele Cleopa, preluat probabil din Sf.Pavel: “ti proseuchi proskanterountes”, adică: în rugăciune râvnitori/perseverenți).

Revenind la Părintele Teofil, voi spune că sunt indicii că el *dobândise rugăciunea inimii*, isihia. A avut și trăiri mistice, și extaze. Mistic este cel care a făcut definitiv trecerea de la simțuri la duh, or el făcuse aceasta. Mistic este cel ce iese cu totul din „lumesc” și stă în „cealaltă vreme a vieții”. Astfel era Părintele Teofil .

Specificul isihasmului

Întrebare: *Se pot face apropieri între practici meditative orientale și practica isihastă?*

V.A.: Nu facem asemenea apropieri. Există o deosebire capitală, și anume: asceții altor religii îl caută pe Dumnezeu; ascetul creștin, isihastul, îl caută pe Dumnezeu *prin Hristos*. Această căutare *prin Hristos* spune totul despre specificul isihasmului față de alte practici meditative. Ar putea exista asemănări, dar numai de asceză „exterioară”. Dar în asceza *interioară*, esențială, specificul isihasmului se arată diferit de alte practici, în afara oricăror asemănări: realizarea ascensiunii spirituale *prin Hristos*. Nu căutați asemănări și nu vă raportați la alte practici. Mai ales acum, când am precizat specificul practicii noastre. André Scrima, perfect avizat în materie (pentru că făcuse și Rugăciunea inimii, dar făcuse și un doctorat în filosofia Vedanta, în India) spunea că este hazardată și fără acoperire afirmația că „isihasmul ar fi o yoga creștină”. La fel acum, în cunoștință de cauză, spun că este greșită afirmația că isihasmul ar fi o yoga creștină. Când cercetătorii occidentali fac afirmația aceasta, că isihasmul ar fi yoga creștină, evident, ignoră total diferența pe care v-o semnalăm mai sus, ignoră esența isihasmului. Sau poate ei folosesc comparația aceea hazardată ca pe o figură de stil, ca pe o metaforă. Adică își închipuie că, în plan metaforic ar putea fi scutiți de responsabilitate!

Concepții creștine versus metempsihoză

Întrebare: *Care este părerea D-voastră despre reîncarnare? A fost (teoria reîncarnării) eliminată la unul din sinoadele ecumenice?*

V.A.: Cred că reîncarnarea este un mit. Nu o realitate. Unii o înțeleg ca pe un fel de clonare „sauvage”, a unor exemplare umane de altădată, mereu ilustre... niciodată obișnuite! Unii au superstiția asta din conformism cultural (asiaticii), alții din lene intelectuală, alții din amăgiri heraldice vicioase, alții din teribilism. Aveam un coleg, Cezar Ivănescu, mare poet român, mutat la Domnul la 67 de ani. El îmi zicea că este reîncarnarea lui Iulius Caesar! L-am întrebat: „Adică ești o clonă spontană a lui Iulius Caesar, împăratul? o clonă apărută la Bârlad?” El răspundea aspru: „Reîncarnare, nu clonă!” Întrebam: „Adică e vorba de identitate de destin, înzestrare mentală, coeficient de creativitate?” Cezar Ivănescu făcuse și box la viața lui, adică avea și spirit războinic... Dar cu mine, Cezar era numai filosof, până în ultima zi, deși în ultimul său an de viață a fost vehement cu mulți confrăți. Cred că părerea sa cu reîncarnarea lui Iulius Caesar voia să fie o șocare a confrăților, că poetul prieten avea și mult umor!

Acum vă mai spun că până și Dalai Lama admite note de relativizare la doctrina reîncarnării! Întrebat dacă are vreun argument concret că el este reîncarnarea precedentului Lama, a răspuns cinstit că nu, nu are nici un argument, nici fizic, nici vizionar! L-am întrebat într-o zi pe Valeriu Popa: „Ați avut vreo revelație proprie despre reîncarnare, sau ați preluat o informație din cărți?” Mi-a răspuns: „Am preluat teoria asta de la Scarlat Demetrescu!” *Voilà*. Așadar, repet, cred că teoria asta este *un mit* și probabil, ține de neputința de a înțelege unele coincidențe naturale; sau dificultatea de a citi înscrisuri genetice ale evenimentelor inimii...

M-ați întrebat dacă teoria reîncarnării a fost eliminată la vreun sinod ecumenic. Da, la un sinod ecumenic s-a tranșat net cu doctrina reîncarnării, mai bine zis cu doctrina metempsihozei, că grecii aveau varianta lor proprie la tema asta. „Metempsihoza”, la greci, corespunde cu „reîncarnarea” la indieni. Până în secolul VI, teologii creștini au admis metempsihoza, pentru că mulți din ei aveau o cultură filosofică greacă, din școală. (Ne amintim că până și Vasile cel Mare, în sec.IV, zicea într-o scrisoare către Eustațiu Sevastos: „Mulți ani i-am pierdut în deșertăciune și aproape toată tinerețea am trudit în zadarnică osteneală în dobândirea Filosofiei...iar apoi m-am trezit ca dintr-un somn adânc, privind minunata lumină a Evangheliei”...). Așadar, primii teologi greci aveau și o vastă cultură filosofică și mitologică. Concepțiile metempsihozei veneau din pitagoreism și din orfism: despre migrația sufletelor în alte trupuri, în vieți succesive, pentru a atinge perfecțiunea. Vedeți din aceasta că metempsihoza , precum și reîncarnarea, sunt un fel de darwinism primitiv...

În secolul VI, la Sinodul al 5-lea ecumenic, s-au separat net concepții creștine de cele necreștine. Biserica a avut atunci clarviziune și logică, părăsind un concept mitologic, care concept, în plan practic, diminuea lucrarea Mântuitorului, lucrarea mântuirii.

Astăzi, cei care mai cochetează cu reîncarnarea-metempsihoza, sunt cei chiulangii la mântuire, și corigenți la genetică... De altfel, tot ateismul multor intelectuali de azi este lenea de a-L cunoaște pe Dumnezeu.

Rugăciunea „lucrătoare” și cea „văzătoare”

Întrebare: *Am înțeles că starea iluminativă este accesibilă multor râvnitori, cel puțin aspectul care se numește „iluminarea naturală”? Când survine aceasta?*

V.A.: Mai întâi, lucrați! Și, la timpul său, o să vedeți. Să renunțați la o mitologie a iluminării, indiferent ce sorginte are. Învățați sensul filocalic al iluminării, zisă *fotisis*. Sf. Pavel folosește termenul *fotisthentias* („cei care au fost iluminați”), cu explicația imediată: *genethentas pneumatosis aghiou* („s-au făcut părtași Duhului Sfânt”). Termenul filocalic pentru „iluminare” este „vedere în Duh”. Mai este mult până acolo... Taina „rugăciunii văzătoare” nu se dezvoltă lesne. Pentru cei mulți există o altă cale spre *fotisis*: taina euharistiei, care este metanoică, iluminativă.

Întrebare: *Poate oricine să facă practică isihastă?*

V.A.: Întâi, faceți distincție între „rugăciunea de toată vremea pentru paza minții” și, cazul special, „rugăciunea isihastă” (pentru schimbarea minții, pentru metanoia). Amândouă folosesc același stih, adică aceeași formulă, Rugăciunea lui Iisus.

Rugăciunea de toată vremea (pentru paza minții) o poate face oricine, oriunde, oricând. Însă practica isihastă (pentru schimbarea minții, pentru *fotisis*, *kenosis*, *theosis*) n-o poate face oricine și nu se face oriunde, oricum nici oricând; ea are o destinație mistică și pune probleme speciale. Reamintesc două din condițiile necesare celui care primește îngăduința să practice: *angajarea totală pe această cale*; și *despățimirea*. Și totul cu îndrumare.

Întrebare: *Ne putem concentra pe bătăile inimii, bătăi care se răresc la un moment dat când repet stihul isihast?*

V.A.: Lăsați inima în pace, să-și facă lucrul ei. Repetați stihul isihast după pravila destăinuită la această fază, adică la faza „rugăciunii lucrătoare”. Cât despre modul de a face „coborârea minții în inimă”... Unii

au aflat cum se realizează practic „coborârea minții în inimă”, și cât loc/timp se acordă acestei faze în rugăciunea lucrătoare. Despre aceasta, recomandările sunt *personale*, nu colective. Repetăm: totul cu îndrumare.

Întrebare: *Este îngăduit ca, în timpul Liturghiei, eu să spun rugăciunea inimii?*

V.A.: De ce s-o spui? Din exces de zel? Sau pentru că moțăiești și nu participi cu toată inima la Liturghie? Sau că îți zboară gândurile în altă parte? Sau pentru că ți-e lene de lungimea Liturghiei și te mai înviiorezi cu *noera proseuche*? Am răspuns așadar printr-o serie de întrebări retorice. Și acum, un răspuns direct, pentru cazul celui ce întreabă: Dacă te-ai angajat în lucrarea isihastă, spui rugăciunea inimii doar în „chilia” ta, acasă, o durată de timp stabilită de îndrumător, zilnic, la o oră ferm respectată. Iar la Liturghie, participi cu toată făptura, ascuți cu toată atenția („Credința vine prin auz!”, zicea un Părinte.) Numai dacă se va întâmpla cândva să faci pasul spre *fotisis*, spre „dobândirea rugăciunii” (stadiu mistic), atunci rugăciunea nu te va părăsi în orice loc te vei afla. Sau cum spune Grigorie Sinaitul: „Cine a dobândit rugăciunea minții, are și liturghia, are și toată pravila bisericii tot timpul”. (Filocalia, vol. VII).

În lume și la pustie

Întrebare: *Care este părerea dumneavoastră, cu privire la accesul femeilor pe Sf. Munte Athos... Când vor avea și ele acces pe Athos?*

V.A.: Frumusețea femeilor îi tulbură pe asceți... Spunea un ascet de la Athos: „Dacă ar veni femei aici, două treimi dintre noi s-ar duce după ele și s-ar însura!”... Așa că, lăsați în pace Athosul, vă rog. Dar să afle femeile că există și o insulă mistică a femeilor: Kalymnos. Sunt acolo numai mănăstiri de măicuțe. Dar este o mare încercare că, acolo, sunt îngăduiți pelerini bărbați; că și ascetele se tulbură de dâșșii. De aceea, Kalymnos nu poate deveni o insulă isihastă, cum râvnește mitropolitul Dodecanezului... Într-un an, mitropolitul Dodecanezului m-a invitat să fac practică isihastă cu călugărițele dintr-o mănăstire din Kalymnos... Erau foarte râvnitoare, mâncau isihasm pe pâine... Mitropolitul ar vrea să facă din Kalymnos replica feminină a Athosului. Dar insula s-a lumit, nu are izolarea Athosului. Și totuși, nu se știe ce va aduce viitorul.

Întrebare: *În aceste zile, la Sâmbăta de Sus, am trăit după îndreptarul de viață al Părintelui Teofil, minunat. A fost simplu, că eram într-o mănăstire. Oare se poate trăi astfel și la București? Sau numai la pustie?*

V.A.: Pustia se lumește și lumea se pustiește... Arhimandritul Roman Braga zicea că „adevărată pustie astăzi, numai la New York mai găsești!” Așa că, dacă nu veți reuși trăirea filocalică la București, duceți-vă la New York!

MIHAELA MALEA STROE

Din alt timp

Lui Th. Damian

*Clipita cărei biruințe ne va înfrânge iar și iar?
Din ce Golgotă izvorăște, urcând spre vămi, râul Isar?
Pe ce rever? Al cărei umbre, să scriu povestea murmurând
Despre ispita ne-nserării și calea primului cuvânt?*

*Prea multe întrebări, părinte, Horebul tainei mi l-au nins
Prea tare-am strâns în podul palmei pecetea rugului aprins.
Și, fără somn, în crugul nopții, când stau așa... cu gândul dus,
Se-aud cocoși, a treia oară. Eu tac. Mă lepăd de Iisus.*

*Port aur, smirnă și tămâie în buzunarul de la piept
Dar nu mai știu acum, părinte, spre care iesle să mă-ndrept.
Bat serafimi la porți uitate: cel mut, cel singur, cel amar...
M-am rătăcit în înviere ca-n visul pietrei de hotar.*

*Ce candelă s-aprind, părinte, spre zarea lumii-n asfințit,
Să lumineze până-n cuget Isarul cel neadormit?
Când sub mestecenii plânge luna și râul urcă spre izvor,
Văd o fecioară-stea, pioasă, îngenuchind. O văd pe-Alcor.*

*E rană oda bucuriei pe care n-o pricepem încă?
Bat clopote-n pustiul nopții... E-naltă slava, ori adâncă?
Când îngerii se vor întoarce – tărâm de cântece promise,
Venirea cui va fi, părinte, tăcerea brațelor deschise?*

GUIDO OLDAN s-a născut în 1947 în Milano, Italia. A publicat în reviste literare importante, precum "Alfabeta", "Paragone", "Il Belpaese". "Poesia". Activitatea sa poetică se desfășoară în cea mai mare parte, prin cărți de poezie și este prezent în unele antologii, dintre care amintim "80 Poesia", "Poeti d'inverno", "Poesia 89", "Poesia italiana" (1952-1988), "La via lombarda". În anii nouăzeci revistele "Kamen" și "Block Notes" i-au dedicat întreaga secțiune critică. Despre poezia sa au scris Angelo Romanò, Mario Spinella, Luciano Erba, Maurizio Cucchi, Giancarlo Majorino, Tiziano Rossi, Giorgio Luzzi, Giuliano Gramigna e Roberto Sanesi. În calitate de critic literar coordonează rubrica de Poezie a cotidianului „Avvenire” și este membru al Comitetului științific al revistei lunare "Luoghi dell'infinito". A fost invitat la Festivalul Internațional "Milano Poesia" (1987), în 1988, a fost invitat la Moscova. A reprezentat Italia, la conferința internațională a Fundației Vardo (Stockholm - 1997). A făcut parte din delegația de poeți italieni invitați la New York, în 1999. A participat, în 2010, la Festivalul internațional de Poezie din Nicaragua.

Betoniera

*Apa are deja sare și petrolierele
varsă ulei pe post de condiment,
în supă de pește călător.
în colivia cerului păsările de pradă
transportă în zbor trofeele lor de vânătoare,
și viermii sunt așa de cusut,
care ține unite toate bucățile negre,
totul este în pânțele lui Dumnezeu tatăl
care ne amestecă, blândă betonieră.*

Milano

*este un camion care transportă pietriș
țara mea, înclină încărcătura
și ne aruncă milioane în milano.
lipiți ca ouăle ne spargem
într-o budincă unde aproape ne-am sacrificat
și cineva întreabă: nu suntem cumva, prea mulți?
dar în aceasta o altă descărcare ne consolează.*

Traducere de Elena Liliana Popescu

Butucul roții

*Nimic nu e perfect precum o roată
iar soarta omului e tot rotată,
dar roata nu e roată fără miez
nici soarta omului fără de crez
miezul-butuc cu spițele în spate
și crezul cu luminile-i curate,
iar lumea se învâрте după Soare
de cum apune până când răsare
de cum răsare până când apune
prinsă în albele, solare strune,
roată a vieții și roată a sorții
cu Soare-n suflet gravităm cu toții.*

Proiect de bust

*Dacă mi-aș sculpta bustul
aș fi ca un Icar
oprit parcă să zboare
gata să zboare iar.*

*Cu mâinile la spate
ca și înlănțuit,
dar brațele în față
spre cer deja pornit.*

Salcâm

*Ciuntit de coroană,
salcâmul-buștean izbândește
să-și formeze noi ramuri
drepte și zvelte
ca-ntr-o frizură modernă
și, tinerește,
începe să se încoroneze din nou.*

*Ca un ecou,
sufletul amputat,
dar însetat de lumină
și năzuind către fire,
lăstărește idei, sentimente, speranțe,
rămânând un izvor de iubire.*

Dorință

*Să plouă peste sufletele noastre
să încolțească visele albastre
din ele să crească albe livezi
și să rodească poame din zăpezi
și să răsară poiene cu flori
pline de triluri de privighetori
și peste toate să plouă, să plouă
peste sufletele noastre-amândouă
cu raze de soare, de lună, de astre,
peste sufletele noastre albastre!*

THEODOR DAMIAN

Galaxia Pendefunda

Liviu Pendefunda scrie din cititul în stele pentru că vine din stele, pentru că el este un pelerin prin lumea aceasta care nu e a lui. Lumea lui e mult mai mare, e o galaxie îndepărtată pe care noi încă n-am descoperit-o, el ne-o descoperă câte un pic și ne arată cum s-o găsim în noi înșine. Galaxia lui e înlăuntru și în afară deodată.

Liviu Pendefunda trăiește sub semnul unei zodii ce va să vină, e zodia Apokolokintosis, luna Simbamueni, parusia lui va despărți întunericul de lumină în marele vers al lumii cântat ca o mantă mântuitoare în templul lui Zoorobabel. Liviu citește lumea noastră așa cum descifrezi sensurile unui triunghi circumscris într-un pătrat, circumscris într-un romb, circumscris într-un cerc.

Până acum, dragă Liviu, ne-ai învățat să citim coaja. După 60 ne vei învăța să citim drumul spre miez.

La Mulți Ani!

Taina e taină

Se dedică lui Liviu Pendefunda

*Mai bine taci
luna ca o vrăjitoare
distrusă
a zodiei tale
îți spune
apoi te îmbată în tămâie
de flox și petunii
în ce anotimp și la ce oră
întunecă luna lăstunii
câte porunci atâta trudă
atâtea munci.*

*Numai așa
obosit și curat
poți citi în stele și-n lună
numai după ce ai bătut în ușorii casei tale
cele zece porunci
înțelegi când și de ce*

*lăstunii se-adună
în adunarea lor poți citi
semnele stelei de mâine
poți descifra
dar cum traduci
fanta rotundă și hrănitoare
a bobului de grâu
deghizat în bucata de pâine
pe cruce
pironită în mijloc.*

*Câinele din Baskerville
latră sinistru și amenințător
când sunt aproape taina lumii
s-o dezghioc.
Taina e taină
mi se spune
ea ți se dă
nu ca s-o explici
ci ca s-o faci rugăciune.*

*În jocul lumii aceste
stăm agățați între ce nu-i
și ce este.
Ce nu-i
ne aruncă ca pe o minge
din stea în stea
ca și cum jocul
cu fiecare pasă
începe din nou
joacă și roagă-te
nu-ntreba.
Ce este
ne calcă pe urme
ne blochează intrarea
cine sunt
și mai ales de ce
cum să răspund când fiecare literă
părăsește înțelept întrebarea
e ca și cum
intri și ieși din fire
așa cum intri și ieși
din rătăcire.*

Nunta

*lină, lină
boare plină
îmi duci Neamul în lumină!*

*...trece moșul bradului
trec uncheșul dorului
și-amiaza stejarului
prin soarele vadului:
nepoții din flori și-i cheamă
la Nunta de după vamă!*

*...cobor vâlvele din munți
de ne las' pe toți cărunți
înțelepți cu stea pe frunți -
și la Nuntă ne poftesc
cu Pocal Împărătesc!*

*...știtele izvoarelor
și cu Duhul Norilor
le-au șoptit mioarelor...
...și se mișcă-ncet spre Nuntă
turmă după turmă mută...*

*...iar deasupra tuturor
Călăuz Vulturilor
vine Mire de Sulfină
cu Coroană de Lumină!
...mână-n mână a plutire
mușată ea preste fire
vine spre El cea Mireasă
dintre mii de stele-aleasă...!*

*...au ajuns altar de-amiază:
Domnu-i binecuvântează!*

*...în genunchi și Neamul meu
se roagă lui Dumnezeu
pentru Soare, pentru Lună*

*pentru Duhul de sub Strună...
...și așa trecem și noi
peste cale ori nevoi
și aflăm – strat după strat
florile de matostat
fără ceas – fără păcat...*

La prohodul bradului

*la prohodul bradului
vine maica cerului:
plânge cântă și descântă
de dor și inimă frântă*

*au plecat pe struni de vânt
frați de cetini – rând pe rând
în urmă-le lunecând
ceața unui pribeag gând
și o rană de cuvânt*

*...lumânările de rouă
frâng lumile drept în două*

Taina fără de păcat

*că am iubit – e-o taină fără de păcat:
nici îngeri n-am trezit în aiurare!
au fost o boală și cutremurare
și cruci de păsări – mii – am împăcat*

*doar doi apostoli m-au ghicit a vrere
pe drumul de mahnire spre Emaus:
s-au bucurat ca de o revedere
și mi-au zâmbit spre-apropiat repaus...*

*ce-a fost o taină – va muri în taină
o floare lunecând petale-n vis:
lumina verii n-o ascunzi sub haină*

*eu – totuși – îmi ascund taina sub scris...
...acolo-i timpul când Hristos cu mine
întrezărit-am gòlgotele crine...*

IOAN GÂF- DEAC

Poem chrematistic

Gândul sprijină sărăcia sensului larg din floare, din contururile colorate ale sunetului bogat, greu de atomi ai tristeții.

Cresc cunoștințe sincere, se întetesc stăruințe dinspre linii văzute în mari schimbări, toate vorbesc despre străini și lumi supraviețuite în tristeți totdeauna amare.

Știu că se caută limpezimi, simplificări din risipiri, o scrijelire a orizontului se lansează într-o chingă de neadevăr.

Transferul îndrăgostirii este fizica aceea din libertatea doar gândită prin metagândire.

Scriu scopuri pașnice, evoluții subscriu în largi câmpii întotdeauna regăsite în est, în necesare strâmtori și în estuare din ordinea visului.

Rezolvarea iubirii este convingere din patrimoniul de fericire întristată.

Știința rândului devine consens, aranjament greu, labirint ceresc, îndatorire cunoscută răspândirii.

Cel ce se află princiar în principalul loc al tristului exil veșnic, deschide iubirea dominației, puterea inconvenienței.

Imperialistă culoare mai are frontiera dintre zenit și albastru, dintre cucerire și parte.

Sunt seri în care îndrăznește demult recunoașterea să fugă, să piară din calea vederii, să nu se știe despre ceasul ce reprezintă curbe drepte într-un spațiu plin de bogăție săracă.

Poți plânge lângă lege, poți ridica precedentul plauzibil al fantasticelor ciute odihnite pe prundul râului cu apă de vad fermecat.

Lucesc interstelările, se pierd forțe în contururi de frunze de aur, lacrimi de jad în marele iad molecular se topesc întru așezări în statui.

O luptă cu ceea ce este se presupune, o împăcare cu ceea ce nu este survine, o odihnă în rădăcina sferei se lasă prin răspândire.

Literele din sfintele cuvinte închid sunetele în imagini.

Nimeni nu caută, nimeni nu zice reguli despre neziceri, ori nu se închide chiar nimeni într-un sonet mort.

Doar simetria regală îmbogățește principalul princiar ocol al unui drum nicicând călcat, nicicând adăstat, ci doar urcat într-un orizont al arcului din pășări profane.

Este importantă introducerea mișcării în carnea tristeții, călăuzirea

întreruperii în zilnica nefericire, este neimportantă ura întru certitudine.

Cresc munți cu creste inverse, inimi de rocă străină dețin pumnale de mătase în vene de împietrite cuvinte, în periferii fără centre.

Știința înaltă a sângelui nestrăin încoronează regala strălucire fără contur, străbate bogăția în fibrele din fuioarele de gând căzut tot timpul într-o ardere neasemuită, într-o iubire neostoită, devenită chiar fericire.

MARCEL MIRON

Balada celor douăzeci și patru de sfinți de la Mănăstirea Neamț*

*De mult, de demult,
Dumnezeu a zis Sfântului Petru:
Petre lasă raiul deschis
pune cheile după ușă
și hai să mai mergem pe pământ
uite Satana
s-a vopsit în roșu
și a închis mănăstirile
a pustiit bisericile
acum sunt mai mulți preoți și
călugări în pușcării
decât în iad.*

*Și au ajuns cei doi moșnegi naivi
sfinții totdeauna sunt niște naivi
într-o vale udată de apa
Nemțșorului
și au muncit trei zile și trei nopți
să facă un ocol, un staul
pepinieră pentru sfinții de pe
pământ
și au pus baci pe Ivan
Ioan Ivan cel fără de turbincă
Sfântul Părinte Ioan Ivan
care a văzut pe cei douăzeci și
patru de cârlani*

*buluciți la poarta stânii
și i-a numărat
i-a strigat ca să-i cunoască
glasul
i-a înmatriculat
i-a inventariat
și le-a pus crotală cu număr de
sfinți
și le-a zis
pe pământ și în rai veți fi sfinți
veți purta obligatoriu aureolă
știu că nu vă convine
dar dacă nu ascultați
vă trimit înapoi pe la casele
voastre
ca să deveniți martiri.*

*Înainte de a-i părăsi Dumnezeu
i-a adunat pe toți
și le-a descoperit viitorul:
voi sunteți preoții mei
pe voi mă odihnesc
cu voi priveghez
cu voi mă laud și mă înalț
obișnuți-vă să fiți vii printre
morți*

*Poem citit la adunarea promoției 1971 a Seminarului Teologic din Mănăstirea Neamț, în septembrie 2011, la 40 de ani de la absolvire

slabi printre puternici
liberi printre sclavi
veseli printre plângăreți
tari în suferințe
răbdători până la orizont
salvamari pe marea vieții
voi sunteți salvamarii generației
voastre
să nu vă îndoiiți ca Petru
Eu nu totdeauna vă voi întinde
mâna
fiți buni înotători pe valul
înselător.

Fiecăruia i s-a implementat un cip
care să le arate nordul
cine nu știe de unde vine
întunericul
nu privește către răsărit.

Și au plecat toți
de atunci bat drumurile prin
pustiul cel mare
cu tălpile goale
pe urme care nici nu mai dor.

După patruzeci de ani de
rătăcire
între Marea Roșie și Canaan
înainte de a zbura prea mulți în cer
s-au întâlnit din nou la apa
Nemțisorului
lângă vechiul Staul
pe Movila Unirii
să-și plângă bucuriile.

Unul dintre ei
care avea aripile jumulite de
curând
i-a salutat:
prietenii, voi sunteți sfinții
prezenți

unii lipsesc
iar alții lipsesc din belșug
de atâta lipsă de colegi
parcă îmi era dor de Rai
de fapt nici de rai nu-mi era așa
de dor
poate de acele ferestre tinere
ochii
prin care viața inunda lumea
cu valuri de cântec și flori.

Dintre noi toți
numai soarele a rămas repetent
el zilnic face aceeași muncă
ne predă lecția de lumină și
căldură
de iubire chiar.

Noi nu mai putem iubi ca atunci
în noi au cam murit diminețile
cu rouă
și păsările călătoare s-au
împrăștiat
nu în țările calde
ci în locuri călduțe.

Mai fiți încă sfinți
ca vinul să-și păstreze roua
Duhului Sfânt
din acele vase de lut
ale vremurilor vechi
când oamenii de aur
călătoreau pe pământ.

Noi încă trăim și biruim
prin pătrimea Treimii
de pe orizontala crucii
mărturie a prezentului trecut
din lacrima numită „Amin”
în veci și azi așa să fie.

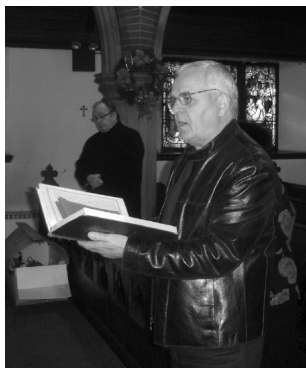
FOTO ALBUM

Crăciun 2011
Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” New York
Andrei Damian spovedindu-se la Moș Crăciun

Grup de tineri româno-americani
dansând ca acasă

Prof. Univ. Dr. Aurel Sasu
citește „apostolul” la slujbă

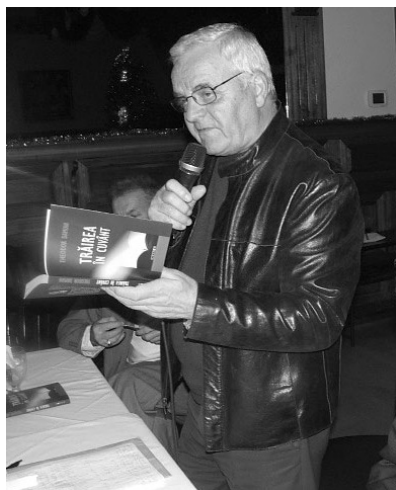

Doamna Lucia Columb, nonagenară,
le vorbește tinerilor români despre
valorile identității și comuniunii
românești

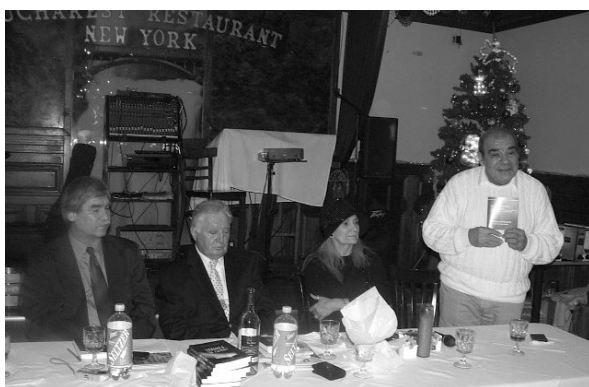
Cenaclul literar
 „M.Eminescu” New York
 30 Decembrie 2011, lansarea
 volumului *Trăirea în cuvânt*,
 de Theodor Damian
 Criticul și istoricul literar
 M.N.Rusu alături de autor,
 Aurel Sasu și Mircea Săndulescu

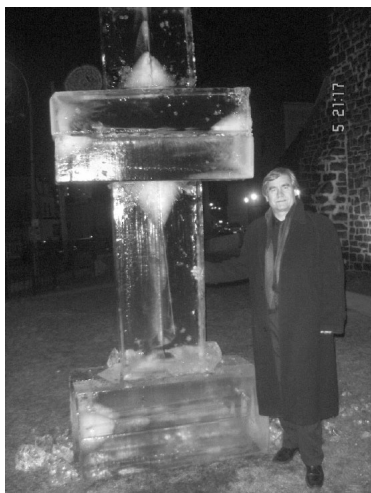
Profesorul și scriitorul Mircea Săndulescu

Criticul și istoricul literar, Dr. Aurel Sasu

Profesorul
 Dr. Doru Tsaganea
 ascultat de
 Lia Lungu,
 M.N.Rusu și
 Theodor Damian

5 Ianuarie 2012, New York,
Biserica „Sf.Ap.Petru și Pavel”, Astoria.
Pr. Theodor Damian
sub crucea de gheață de 2 m.

Pr.Theodor Damian,
Preoteasa Claudia și Andrei

Echipa constructorilor
(de la st.): Sorin Lazăr,
Aurel Sasu, Pr.Theodor
Damian, Marius Stoica,
Ciprian Solomon, Daniela
Mariano, Andrei Damian,
M.N.Rusu, Viorica Colpacci

Pr.Theodor Damian
la slujba Bobotezei.
Cântăreți:
Prof.Univ.Dr.Aurel Sasu și
Cătălin Condurachi

14 Ianuarie 2012, Simpozionul anual „M.Eminescu”, Ediția a XIX-a, organizat de Academia Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și de Societatea Română-Creștină „Dorul”, din New York (la Consulatul general al României)
Pr.Prof.Univ.Dr. Theodor Damian deschide simpozionul

Participanți (de la st.):
Vladimir Wertsman,
M.N.Rusu,
Mihaela Albu,
Aurel Sasu,
Cristian Pascu,
Theodor Damian

Doina Uricariu și Anca Sîrghie

Doru Tsaganea, Timotei Ursu și Valentina Ciaprazi

Consul general
Marian Pârjol

Ing. Cristian F. Pascu

Mariana Terra, moderatoare

Lia Lungu

Marioara Ralee

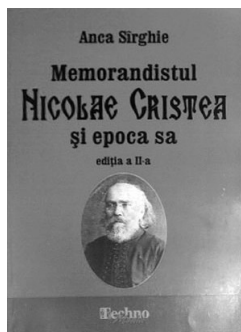
Napoleon Săvescu

Oana Lianu

Ruxandra Dumitrescu

Duminică 15 Ianuarie 2012,
Simpozionul „M.Eminescu” a fost continuat la
Biserica „Sf.Ap.Petru și Pavel”. S-a lansat volumul
Nicolae Cristea și epoca sa, de Anca Sirghie.

Preoții Theodor Damian (dr.) și George Schiop;
Garabet Salgian (dr.), M.N.Rusu, Otilia Montano și
Ion Burcin

Felicia Georgescu, Valeriu Moldoveanu (dr.)
și Garabet Salgian

Aurel Sasu,
Pr.Theodor Damian
și Anca Sîrghie

Duminică 22 Ianuarie la Biserica „Sf.Ap.Petru și Pavel” din New York
a avut loc Simpozionul anual dedicat Unirii Principatelor Române.
Cântând imnul Deșteaptă-te române, în deschiderea evenimentului:
Pr.Prof.Theodor Damian, criticul și istoricul literar M.N.Rusu, artista Viorica Colpacci,
Cânt.Constantin Condurachi, Prof.Mariana Terra

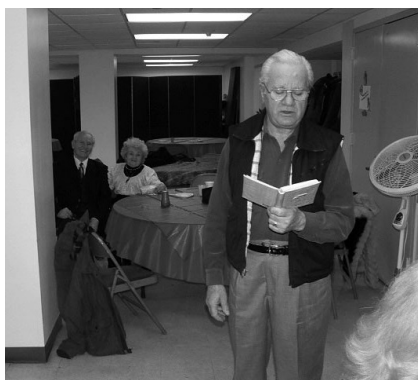
Ing.Valeriu Moldoveanu (în picioare) împărtășind entuziasmul momentului cu Viorica Colpacci, M.N.Rusu, Pr.Theodor Damian, Claudia Damian, Doru Tsagana și Lia Lungu

Artista Lia Lungu
în plină desfășurare

Andrei Damian prins în Hora Unirii între două generații

Ion Burcin recită din poeziile sale

Valentina Ciaprazi: amintiri și perspective

Viorica Colpacci
(Director: Galeria „Spiritus”)

Felicia Georgescu (st.) și
Anișoara Constantinescu

27 Ianuarie 2012, lansarea în Cenaclu a volumului *Lumină înlumină Poezia* de Mihaela Albu și a revistei *Carmina Balcanica*.
Theodor Damian prezintă cartea alături de poeta Valentina Ciaprazi și de autoare

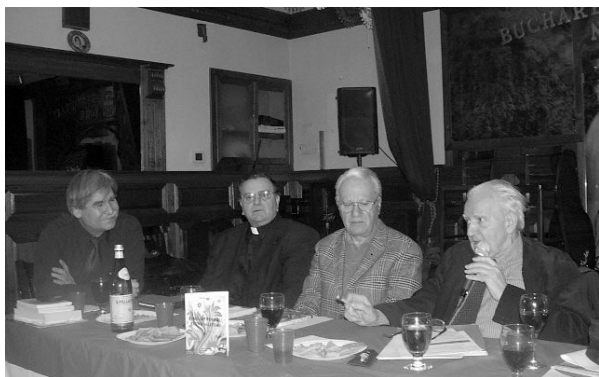
Scriitorul Mircea Săndulescu

Mihaela Albu

Pe 10 Februarie 2012 în Cenaclul din New York au citit din jurnalele lor Pr.Dr.George Schiop, scriitor Ion Burcin, Ing.Grigore Sandul, Prof.Timotei Ursu. Istoricul și criticul literar M.N.Rusu, în capul mesei, își pregătește comentariile

Pr.Theodor Damian (st.) în dialog cu Grigore Sandul

M.N.Rusu, ascultat de Timi Ursu și Grigore Sandul

CUPON DE ABONAMENT

Lumină Lină • Gracious Light

30-18 50th Street
Woodside, NY 11377

4 numere pe an: 50\$ inclusiv expediția

NUMELE

ADRESA

ORAS/STAT

COD

TARĂ

Donații și contribuții pentru revistă:

NUMELE

ADRESA

ORAS/STAT

COD

TARĂ

Suma:

Atât abonamentul cât și donațiile pot fi făcute prin check
sau money order. Donațiile se scad la taxe.

OTILIA MONTANO

Lansarea volumului de poezie *Oamenii din lande*, de George Dan, Ediție și prefață de M.N.Rusu.

În seara zilei de 16 Decembrie 2011 a avut loc la sediul Restaurantului București din Sunnyside, NY, adunarea Cenuclului literar “Mihai Eminescu”, cu un subiect deosebit, publicarea și lansarea postumă a unui volum de balade și poeme de George Dan. Volumul este editat și prefătat de M.N.Rusu, istoric și critic literar, redactor adjunct al revistei *Lumină Lină*, afiliată cenuclului. Lucrările s-au desfășurat sub conducerea Pr. Prof. univ. Dr. Theodor Damian, directorul cenuclului și al revistei *Lumină Lină*. Vorbitoarii, Prof. Th. Damian, Prof. Aurel Sasu, Grigore Culian, directorul ziarului New York Magazin, precum și editorul lucrării lansate, M.N.Rusu, au prezentat atât conținutul volumului de poezii al lui George Dan cât și valoroasa contribuție a editorului și a colaboratoarei sale, Daniela Mariano, fără de care această creație literară nu ar fi văzut lumina tiparului.

Am asistat cu deosebită bucurie la aducerea acestui omagiu postum unui poet care a fost ignorat și depozat de onoarea cuvenită, în timpul vieții sale, timp de tranziție al orânduirii sociale, în România anilor 1947. Datorită onestității criticului și istoricului literar, M.N.Rusu, devotat crezului său artistic și profesional, creația poetului George Dan se face cunoscută publicului. Așa cum a arătat Prof. Th. Damian, privind acest volum, întâlnim cu bucurie doi eroi principali, autorul cu opera sa poetică impresionantă și originală, însoțit de criticul și istoricului literar, care cu iscusința sa profesională în a descoperi talente autentice în literatură, a adus pe scenă, în lumina reflectoarelor, un poet care altfel, ar fi fost uitat în arhiva manuscriselor nepublicate. Meritul editorului M. N. Rusu, căutătorul de comori literare ascunse în ceața trecutului, strădania sa pentru aducerea la suprafață a unui diamant poetic strălucind peste vremuri, prezentarea sa cu respect și dăruire într-o formă atât de atrăgătoare, este de neprețuit... Pentru aceste merite, M.N.Rusu a fost felicitat călduros de către Prof. Theodor Damian, Prof. Aurel Sasu și Grigore Culian. M. N. Rusu a recitat în încheiere din poeziile lui George Dan și a dat amănunte despre existența și soarta manuscrisului reluat în lucru și editat abia după mai mult de jumătate de secol.

Viziunea poetului George Dan despre lume și viață este cea a unui bătrân “lup de mare”, trecut prin bucuriile și necazurile vieții, care a venit, a văzut dar nu a învins... poate, practic, dar a sfidat tăcerea morții prin opera sa și deci nu a fost înfrânt!

Poetul George Dan nu a putut fi pus în valoare în timpul proletcultismului, nu s-a supus rigorilor artei cu tendință, a protestat

împotriva opresiunii. Deși a câștigat premiul "Ion Minulescu" în 1947 nu a fost editat și publicat, rezultat al inadecvării sale la conjunctura social-politică din acea vreme. Cu poezia incendiară "Moldova", denunțând anul de foamete 1947 și pe cei responsabili de această tragedie națională, poetul nu a avut șansa publicării revoltei sale.

Deasemenea, prin afirmarea crezului său spiritual de factură creștin ortodoxă, poetul s-a făcut incomod regimului comunist. Credința sa în Dumnezeu, din poezia "Lazăre, vino afară!", transpare prin ruga poetului care cere propria-i resurecție dintr-o stare vecină cu neființa "... Degetul gros arde și mă animă, /Dar, Doamne, fă Tu lumină!/ Ridică-mă incendiu din raclă!/Și fiecare jăratec de os/Din peștera cării-ce luminos/ Lazăr chemat de Christos"... În dezamăgirea poetului, credința se clatină uneori ca în "Pădurea, Dumnezeu de antracit", dar revine întărită, ca unică și statornică speranță..." Prin Dumnezeul negru ca o mină/ credința mea-i explozie, lumină..."

Dintr-o altă perspectivă, poetul s-a ridicat deasupra timpului său, a dorit și a reușit o exprimare a unei viziuni generale asupra societății din toate vremurile. Condiția umană, sub o prezentare aproape cinică, uneori brutală, zguduie conștiința prin duritatea unei acuzații incisive, chiar dacă uneori se ascunde sub masca resemnării. Si totuși..."omul din lande" este omul veșnic, cu natura sa ambiguă și ușor pliabilă spre rău sau bine, omul venit pe lume imperfect, dar care deși "se târăște" în existența lui, tinde spre înalt, senin și lumină, se înalță și visează în poezie... Așa cum este enunțat în citatul din prefața volumului, după Carl Sandburg, în "Definitions of Poetry", ..."Poetry is the journal of a sea animal living on land, wanting to fly the air".

Ediția volumului este ireproșabilă, de o înaltă calitate profesională și artistică. De la migala unui bijutier de artă a editorului, care s-a străduit să redea cu acuratețe textul manuscrisului, la calitatea prezentării pe o pagină de calitate, redând cele două aspecte, manuscris și tipar, la coperta atât de sugestivă (farul care ghidează navele în întunericul nopții și luminează drumul spre țărm, spre liman, spre mântuire...), totul denotă aspirația spre perfecțiune a editorului, M.N.Rusu, istoric și critic literar.

Prefața scrisă de M. N. Rusu, completată cu nota explicativă a Dnei Daniela Mariano, asupra acestei ediții postume a volumului de poezie a lui George Dan, elucidează soarta nedreaptă a acestui manuscris, din pricina politicii proletcultiste a vremii sale, ajungându-se la ignorarea unui poet de valoare, la eliminarea lui din competiția pentru premiile literare. Istoria literaturii române, prin criticul și istoricul literar, M. N. Rusu, realizează acum răsplătirea binemeritată a autorului, care deși postumă, este plină de admirație și apreciere. Omul din lande și din apele lumii, care a fost poetul-marinar George Dan, a plecat poate dezamăgit dar a sperat în mod sigur în victoria binelui, a luminii, care l-a călăuzit pe ultimul drum, în lumea visurilor sale, lumea îngerilor buni...

Editarea acestei cărți reprezintă un eveniment cultural deosebit, cu a cărei prezentare se mândrește și Cenaclul literar “Mihai Eminescu” din Queens, NY, sub conducerea plină de abnegație și de o înaltă calificare profesională a Pr. Prof. Univ. Dr. Th.Damian.

Autorul a acordat autografe pe exemplarele solicitate ale volumului prezentat. Au urmat momente de destindere în muzică și dans, creându-se o atmosferă de prietenie proprie Cenaclului nostru.

GHEORGHE BREHUESCU

Trăirea în cuvânt

Duminică 30 Decembrie 2012, ultima întrunire de cenaclu pe anul în curs a fost dedicată întemeietorului și președintelui acestuia, preotul și scriitorul Theodor Damian. Întrunirea a fost festivă nu numai pentru că a încheiat anul, ci și pentru faptul că Theodor Damian, cu două zile înainte a împlinit frumoasa vârstă de 60 de ani, această împlinire fiind sărbătorită și în acest cenaclu.

Tot motiv de celebrare a fost și prezența, alături de cenacliști și cel sărbătorit, a criticului și istoricului literar Aurel Sasu, venit de la Cluj cu marea bucurie: volumul Trăirea în cuvânt, de Theodor Damian, cu o prefață de Aurel Sasu, volum publicat de prestigioasa editură Eikon din Cluj și care reprezintă o selecție de interviuri acordate presei literare de Theodor Damian pe parcursul mai multor ani.

Seara a început cu un moment de socializare, la restaurantul Bucharest (al D-lui Vasile Bădăluță) unde s-a ținut cenaclul, și când mulțimea de prieteni prezenți s-a întreținut cu autorul sărbătorit.

Deschiderea ședinței de cenaclu a fost făcută de criticul și istoricul literar M.N.Rusu care s-a referit apoi și la volumul propriu-zis; pertinente remarci și comentarii despre carte și autor au oferit apoi profesorii și scriitorii Aurel Sasu, prefațatorul cărții, Mircea Săndulescu, Doru Tsaganea și artista Lia Lungu. A vorbit apoi Theodor Damian mulțumind în mod special Profesorului Aurel Sasu care s-a îngrijit de apariția volumului, dar aducând de asemenea călduroase și elaborate mulțumiri și celorlalți vorbitori ca și publicului prezent.

Au mai luat cuvântul din sală Pr. Dr. George Șchiop, ziarista Mariana Terra, poetul Virgil Ciucă, artista Viorica Colpacci (directoarea Galeriei de artă „Spiritus” a Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă), Prof. Ioan Șuteu, precum și Doamnele Lucia Columb și Lavinia Galatis (din partea Bisericii „Sf. Ap. Petru și Pavel”, New York). A urmat recepția și continuarea socializării potrivit tradiției Cenaclului nostru.

Acasă la Eminescu

De aproape o lună, New York-ul visează în îmbrățișarea unei lumini binevoitoare, dar îndepărtată și rece. Coboară din abisul cerului să ne spună numai că poezia zăpezilor de altă dată, liniștite și pline de cântec, au rămas o legendă a copilăriei. Trase parcă la indigo, zilele se succed într-un anonimat lipsit deopotrivă de exaltarea marilor bucurii și de emoția întâmplărilor neașteptate. Anotimpul își trăiește parcă, nostalgic, propria istorie. Una rămasă în memoria bătrânilor coloniști sau a paginilor de carte. Somnolența lirică a sfârșitului/începutului de an m-a prins pe drumurile pline de puternicia credinței, împreună cu părintele Theodor Damian. I-am fost un fel de sprijin în purtarea de grijă a cuvântului sfânt purtat din casă în casă pe „ulițele” New York-ului. O experiență pe care nu mă vor lăsa să o uit nici dragostea celor care ne-au deschis o ușă, nici surpriza celor ce și-au alăturat inima ostenețelor noastre.

Pe Eminescu, în marea metropolă americană, aveam să-l întâlnesc mai târziu. Ne-a așezat în jurul său, la o masă din clădirea Consulatului, același părinte-profesor Theodor Damian, neobositul organizator, de aproape două decenii, al Simpozionului dedicat marelui și, nu de puține ori (în ultimii ani), hulițului poet. Concret, întâlnirea a avut loc sub patronajul Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, al Academiei Oamenilor de Știință din România (Filiala New York) și al Societății Române Creștine „Dorul” (președinte: Cristian Pascu). Întâietate n-a avut, totuși, imaginea de protocol. Fiindcă Eminescu nu se află, din păcate, în situația fericită a celui cinstit după vrednicia lui. E (ne)cinstit după mofturile și interesele noastre sezoniere. Valorificarea trunchiată, fragmentară, fracturată (începută cu volumul de *Poezii*, din 1884) a continuat în perioada interbelică și s-a accentuat, aberant, după 1945, poetul fiind când profetul clasei muncitoare, când apologetul eroismului național, când intolerantul critic al moralei burghezo-moșierești. Spre sfârșitul erei totalitare, Nicolae Ceaușescu îl cita în discursurile lui politice, iar protocroniștii îl declarau doctrinarul *avant-la-lettre* al socialismului științific. Post-decembrismul n-a debutat nici el sub bune auspicii. Am dăruit un mit (poetul național!) și am creat altele la fel de restrictive: Eminescu apărătorul românilor de pretutindeni, economistul de geniu, omul de știință, primul deținut politic, întâiul intelectual asasinat etc. Ceea ce s-a întâmplat în 1998, în revista *Dilema*, este doar vârful aisbergului (despărțirea de „rudimentele gândirii politice” și de versurile ilizibile, în gândirea grăbită a unor internaui dâmbovițeni).

Nu ne este încă accesibilă *ideea de Eminescu*, în „firea lui cea

veșnică”. N-am reușit încă să ne facem din el un destin (ideea totală, lumea în lume etc.). Cred că, în preajma lui Eminescu, n-am avut și încă nu avem curajul să ne punem întrebările fundamentale: ale inexplicabilului, ale inaccesibilului, ale dezastrului țării, care este și al nostru, ale mândriei de a fi mediocri, ale „eliberării de auto-dispreț” și a ceea ce E. Cioran numea „stigmatul fragmentarului”. Pe scurt, nu știm, alături și împreună cu Eminescu, să fim disperați, să ne fim nouă înșine o problemă. Să învățăm că „nepăsarea ne pierde”, că statul trebuie să fie o „identitate de interes”, că cel mai grav lucru, în lumea contemporană, este „abuzul de puterea cuvântului”, că aristocrația din naștere nu poate fi înlocuită cu „aristocrația averii imobiliare și a banului”, că politică mare fac numai sufletele mari, cele mici fac politică de oportunitate, că nu vindecăm lumea cu alifia sloganurilor etc.

S-au adunat în jurul „mesei tăcerii” să spună ce este Eminescu, nu ceea ce alții doresc să fie: Doina Uricariu, M.N.Rusu, Aurel Sasu, Theodor Damian, Mihaela Albu, Anca Sîrghie, Doru Tsaganea, Valentina Ciaprazi, Vladimir Wertsman, Napoleon Săvescu și Timotei Ursu. Li s-a alăturat, ca întotdeauna, plin de solicitudine Excelența Sa Marian Pârjol, Consul general al României la New York. S-a recitat (Lia Lungu, Mariana Ralée), s-a dat glas cântecului eminescian (Oana Lianu, Lia Lungu, Grigore Culian), dar mai ales s-a discutat, cum se spune, cu textele pe masă: dimensiunea filosofică a poeziei, poetul în artă și literatură, doctrina creștină, gazetarul politic, modelul formativ etc. Într-un spațiu discret, suficient totuși pentru o celebrare, criticul de artă M.N. Rusu a vernisat expoziția galeriei de artă „Spiritus” (director artistic: Viorica Colpacci), dedicată poetului (Doru Tsaganea – fotografie; Garabet Salgian și Ruxandra Dumitrescu – pictură; Viorica Colpacci – grafică digitală și Dimitrie Dumitrescu – artă decorativă).

Când peste oraș s-a lăsat întunericul, în mintea și inimile participanților la simpozion era încă lumină. Pentru câteva ore, la îndemnul poetului, am lepădat „virtutea zdrențuită” a vieții de fiecare zi, învățând să ne iubim unii pe alții. Ca un semn de purificare și de noblete.

ANCA SÎRGHIE

Simpozion Eminescu: Evenimente naționale marcate strălucit la New York

În comunitatea românilor americani din New York s-a desfășurat recent Simpozionul anual, devenit tradițional de peste două decenii, și care în această ediție a purtat titlul *Mihai Eminescu - dialog cu timpul*. Organizat de Academia Oamenilor de Știință din România în colaborare cu Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă și cu Societatea Română

Creștină “Dorul”, programul din această ediție a fost structurat pe durata a două zile.

Prima parte s-a desfășurat în 14 ianuarie a.c. la Consulatul General al României (38 Street cu 3 Ave. în Manhattan). În deschidere, Excelența Sa Marian Pârjol, Consulul General al României la New York, a prezentat un mesaj aniversar. Ca președinte al Societății “Dorul”, ing. Cristian Pascu a prezentat noile medalii și insigne ce poartă efigia eminesciană. Dintre cele trei părți ale programului, cea mai densă științific a fost, așa cum era de așteptat, cea a comunicărilor, pentru care au fost invitați specialiști români din America și profesori din diferite centre universitare ale țării, ca București, Craiova, Sibiu, Cluj-Napoca și Oradea. Aducând prisme de abordare noi și ocolind cel mai adesea cu brio spațiile comune, au vorbit rând pe rând cei 11 comunicanți, supunându-se rigorii clopoțelului care marca fără iertare consumarea timpului acordat. Scriitoarea Dr. Doina Uricariu și-a ales titlul *Timp, memorie și uitare la Eminescu*, bazându-se pe o parabola persană, care a cucerit publicul ca originalitate a ideii. Criticul literar M.N. Rusu a demonstrat care a fost contribuția americană la ridicarea primei statuii a lui M. Eminescu în Moldova la Dumbrăvenii Botoșanilor, monument vandalizat în timpul Primului Război Mondial. Prof. Dr. Aurel Sasu a ales titlul *Ideea de Eminescu* spre a demonstra că problema care continuă să se ridice este sumara cunoaștere esențială a celui ce a revoluționat poezia românească și a fost un mare om politic. Încă nu s-a realizat o deconstruire a ideii de Eminescu, ca apoi să-l reconstruim. Valorificat fragmentar după 1945, când a devenit criticul moralei burgheze, citat de N. Ceaușescu drept doctrinarul avant la lettre al comunismului, Mihai Eminescu era definit de către Emil Cioran drept singurul nostru gânditor messianic, căci în afară de el totul este relativ. Ieșirea din absurditate nu se poate realiza în societatea postdecembristă fără a înțelege România launtrică, pe care a definit-o Eminescu. Punând în discuție poemul *Rime alegorice*, pe care D. Murărașu le pusese sub influența basmelor arabe, Prof. Dr. Theodor Damian descoperă elemente de doctrină creștină, evidente la nivelul unor simboluri ca împărăția morții, adormirea Maicii Domnului, Dumnezeu ca văzătorul prin excelență etc. Titlul prea general și laconic al Prof. Dr. Mihaela Albu *Eminescu-gazetar* nu a condus demonstrația spre domeniile tematice ale publicisticii poetului, ci s-a transformat într-o pledoarie pentru lectura articolelor redactorului de la “Timpul”, ca model de limbă frumoasă. Universitara Dr. Anca Sîrghie a prezentat o cercetare intitulată *Imaginea lui Andrei Șaguna în conștiința lui Mihai Eminescu*. Publicistul de la Iași ține să remarce faptul că Șaguna era un om politic de la tălpi până în creștet”, iar despre *Telegraful Român* va aprecia că este “foaia cea mai modernă de peste Carpați”. Dar mângierea memoriei înaltului prelat în postumitate îl va determina pe Eminescu să argumenteze cu un document autograf din 1849 faptul că Șaguna nu a fost nici trădător și nici maghiarofil, cum se insinuase pe nedrept, ci un patriot

în sensul cel mai autentic al cuvântului. Acest episod încă neexploatat de biografi a fost fără îndoială un punct de plecare pentru satira eminesciană din *Scrisoarea I*. Prof. Dr. Doru Tsaganea a abordat poezia *Împărat și proletar*, așezând cu suplețe ideatică și cu o solidă cultură demonstrația sa pe antiteza dintre ideologia socialistă și cea conservatoare, ce nutreau gândirea secolului al XIX-lea european. Poeta Prof. Valentina Ciaprazi, sprijinindu-se pe date, nume ale unor specialiști ai domeniului și cifre exacte, a punctat istoricul traducerilor poeziei eminesciene în diferite limbi române. Ea a ajuns la concluzia că nu atât numărul lor, ci calitatea traducerilor contează cu adevărat. Cercetătorul Vladimir Wertsman a dovedit prin sugestiile sale privind viitorul creației poetului, că este *Alături de Eminescu*, cum suna titlul comunicării sale. Abordările încercate de Dr. Napoleon Săvescu în *Dacia din „Memento mori”* și de scriitorul-regizor Timotei Ursu într-o comunicare despre metaforă presupuneau o interpretare mai aprofundată, ei încheind cea de-a doua parte a simpozionului.

Programul artistic al manifestării a fost susținut de Lia Lungu, apreciată pentru recitalurile ei muzicale pe versuri eminesciene, susținute totdeauna cu o vibrație emoțională deosebită. Punctul culminant al programului artistic l-a oferit Dr. Oana Lianu, conf. la Universitatea din Oradea, care a copleșit asistența cu virtuozitatea interpretării ei la ocarină, fluiet și nai, aducând în centrul metropolei americane farmecul cântecelor noastre cu freamăt de codru și triluri de privighetori.

A doua parte a manifestării s-a desfășurat în 15 ianuarie la Centrul social al Bisericii Sf. Petru și Pavel din Astoria, NY, unde după parastasul tradițional, făcut spre pomenirea lui Mihai Eminescu, Grigore Vieru, Andrei Șaguna, Nicolae Cristea, ca personalități reprezentative ale culturii noastre naționale, Anca Sîrghie a ținut o conferință despre *Mitropolitul Andrei Șaguna văzut de scriitori români*. Conferința a fost urmată de un film documentar inedit, care a cuprins tradiția religioasă a Mărginimii și canonizarea lui Andrei Șaguna de la Sibiu, așa cum filmul a mai fost prezentat în 18 decembrie 2011 la Denver, în statul Colorado. În 2012 se vor împlini 110 ani de la stingerea publicistului sibian Nicolae Cristea, unul dintre cei mai loiali urmași ai Mitropolitului Șaguna, căruia i-a promovat nedezmintit doctrina activismului. Prof. Dr. Aurel Sasu a prezentat două cărți ale autoarei sibience legate de această temă, anume *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa*, aflată la a doua ediție în 2011 la Editura Technomedia, Sibiu, cu un *Cuvânt înainte* de Acad. Prof. Dr. Mircea Păcurariu și cu *Postfața* semnată de Ana Gama și *Nicolae Cristea - file de memorialistică. Jurnal*, scoasă de Casa de Presă și Ziarul Tribuna din Sibiu. Au stârnit interes și alte volume ale scriitoarei de la Sibiu, așezate într-un stand, dar și cărți recent apărute în țară, precum *Trăirea în cuvânt* (interviuri) de Th. Damian, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, și *Elegiile răscumpărării* de Aurel Sasu, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011.

Sărbătoarea Unirii Principatelor a fost întâmpinată la New York cu

un program de comunicări evocative pregătit pentru duminica din 22 ianuarie, când mulți români participanți au purtat costume tradiționale. Este splendid să joci Hora Unirii la New York, gândind cât de puțini sunt cei care în țară o mai fac, mai ales într-un moment atât de tulbure din punct de vedere politic.

Așadar, trei zile culturale cu adevărat faste la New York! Față de comunitățile românești inerte ale altor state americane, la New York conaționalii noștri, în frunte cu Prof. Univ. Pr. Th. Damian, sunt neobosiți și entuziaști în a marca evenimentele țării, drept care, atât ca inițiativă, cât și ca mod de organizare, merită felicitări din partea noastră a tuturor.

The Romanian Institute of
Orthodox Theology and
Spirituality, New York

Symposium

**Meaning and Mystery:
From the Philosophy of Knowledge
to the Theology of Person**

*The Eighteenth Ecumenical Theological
Symposium*

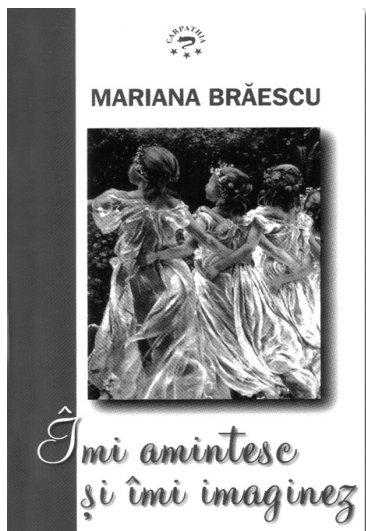
Symposium, vol. XVIII, 1/2011

THEODOR DAMIAN

O lecție despre valorile vieții

Povestirile Mariane Brăescu au iz de moarte. Adică de cea mai mare problemă a vieții. Adică de taina tainelor și toată cheia necunoscutului. Acest iz este accentuat de finalul lor brusc ce te lasă într-un suspens și mai mare decât inerent modului în care autoarea își construiește narațiunea.

Esența mesajului acestui volum (*Îmi amintesc și îmi imaginez*, Ed. Carpathia, 2011 București, 240 pp.) e un fel de *memento mori* menit a stimula cugetarea la viață. Cartea în sine este ca un altfel de ghid hagiografic. Autoarea te ia de mână și te plimbă prin labirintul marilor concepte cheie și valori ale vieții legate de credință și tradiții, de sistemul moral în care creștem, cu particularitățile evoluției sale istorice și contextuale și cu înțelegerea diferită a acestuia de la om la om, de la caz la caz.

Povestirea “Raiul pierdut”, cu care se deschide volumul, e un fel de dare de ton și de elocvent exemplu. E vorba aici de felul cum copilul înțelege o anumită ierarhie de valori, uneori altfel decât ar fi de așteptat în general; acest lucru însă poate fi caracteristic și adulților atunci când, contrar rațiunii cerute în luarea deciziei de a interveni în favoarea unei părți sau alteia, atunci când ești martor la un conflict, judecata o faci cu inima, nu cu rațiunea.

În povestirea menționată mila, deci inima, primează. Mila față de victimă, deși victima suferă pentru că ea la rândul ei a lovit. Cu alte cuvinte autoarea ne arată cum suntem: întâi ne e milă și apoi judecăm. Dar această atitudine o interpelează și o aduce în scenă pe cealaltă, în care întâi judecăm și apoi ne e milă (căci și acest fel de reacție există, și încă mult), dacă mai există milă câtuși de puțin, dacă poți să mai fii “lovit de milă și iubire”, cum zice Ioan Alexandru într-un poem.

E vorba aici de o serioasă dilema umană cu implicații la nivel de conștiință, de credință (etică), și de atitudine socială.

Mariana Brăescu promovează în acest volum în mod deschis valorile creștine (bunătatea, dreptatea, credința, fapta bună) și acuză

superstiția, dar mult mai adânc, te previne să te ferești de ea pentru că aceasta implică totuși a crede în ea, iar investirea psihologică (credința) poate face ca lucrurile să se întâmple.

Cum spuneam, tema morții este atotprezentă în aceste povestiri. Întrebarea fundamentală revine: De ce mor oamenii? De ce mor *toți* oamenii? Și mai adânc: “Dacă la capătul drumului pe oameni îi așteaptă moartea, cum pot fi ei atât de calmi?” (p. 27).

Răspunsul, citit aici printre rânduri, care vine mai ales din modul cum autoarea te provoacă la reflectivă lectură, este acesta: *Non omnis moriar!* Credința în Dumnezeu te păzește în viața aceasta, dragostea e mai tare ca moartea, mila și fapta bună sunt valorile lăsate de părinți ca moștenire pentru a ne proteja de moarte, de un anumit fel de moarte.

Volumul Mariane Brăescu este, prin mesajul lui, direct și indirect, un manual de kalokagatie din care reînvățăm marea lecție a vieții despre bine, frumos și adevăr.

IOAN GÂF-DEAC

Buletinul parohial al Bisericii Șerban Vodă din București

Critica de întâmpinare spirituală semnalează, de obicei, eforturile individuale ale creatorilor. Căutarea și descoperirea luminii poate fi făcută însă și prin efort colectiv. O publicație, atunci când este acoperită de lumină devine chiar ea izvor de liniște, înțelegere, convingere, credință. Așa se dovedește a fi „Buletinul parohial” al Bisericii Șerban Vodă din Arhiepiscopia Bucureștilor, Protoieria III Capitală, care apare sub grija Părintelui Dinu Pompiliu. Am răsoit apariția nr.3/mai 2010, întrucât această ieșire în lume a publicației are un articol neobișnuit, sensibil și reprezentativ pentru interiorul vieții bisericești din România.

Elisabeta-Maria Diaconu scrie un articol intitulat „Omagiu Tatălui meu, Pr.Prof.Dr.Acad. Dumitru Popescu”. Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia slujbei de înmormântare din data de 13 martie 2010 afirma că: „Prin viața și opera sa, Părintele Profesor Dumitru Popescu va rămâne un model de fidelitate și slujire a Mântuitorului Hristos și a Bisericii Sale...”. Fiica Părintelui Profesor Dumitru Popescu mărturisește că „a plecat frumos, precum a trăit”...

În publicație se regăsesc și alte semne de credință și cultură: „Petre Țuțea, românul”, „Sfaturi duhovnicești”, semnale despre „Pictura bizantină și împărtășirea prin imagine” și altele.

O publicație de bun augur, editată în condiții grafice deosebite, ceea ce îndeamnă la rășfoirea sa și la extinderea cu curaj a pildei de a scrie și a propovădui lumina.

❖ Vineri 16 Decembrie 2011 s-a lansat în Cenaclul „M.Eminescu” din New York volumul de poeme *Oamenii din lande*, de George Dan, ediție critică de M.N.Rusu. Au vorbit Theodor Damian, Aurel Sasu, M.N.Rusu și Grigore Culian.

❖ Vineri 30 Decembrie 2011 s-a lansat în Cenaclu volumul *Trăirea în Cuvânt*, de Theodor Damian cu ocazia împlinirii de către autor a vârstei de 60 de ani (pe 28 Decembrie). Au vorbit criticii și istoricii literari M.N.Rusu și Aurel Sasu, scriitorul Mircea Săndulescu, Prof.Doru Tsaganea, cântăreața Lia Lungu și autorul. Au mai luat cuvântul Pr.Dr.George Schiop, Mariana Terra, Virgil Ciucă, Lavinia Galatis, Viorica Colpacci, Lucia Columb, Ioan Șuteu.

❖ Pe 6 Ianuarie 2012 la Biserica noastră s-a oficiat slujba Bobotezei în fața tradiționalei și impresionantei cruci de gheață ridicate în ajun în fața Bisericii.

❖ Sâmbătă, pe 14 Ianuarie 2012, a avut loc Simpozionul anual „M.Eminescu”, ediția a XIX-a, organizat de Academia Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă New York și de Societatea Română-Creștină „Dorul” (fondată în 1903), New York, la Consulatul general al României cu tema: *Mihai Eminescu: Dialog cu timpul*. În programul moderat de doamnele Mariana Terra și Elena Solomon, au participat următorii: Pr. Prof. Univ. Dr. Theodor Damian și Ing. Cristian F. Pascu, organizatori, cuvânt de deschidere; Consul general Marian Pârjol, Doamna Corina Șuteu, director ICRNY, cuvinte de întâmpinare. Comunicările academice au fost susținute de profesori și cercetători în domeniu, astfel: Dr. Doina Uricariu, *Timp, memorie și uitare la Eminescu*; critic și istoric literar M. N. Rusu, *Contribuții americane la ridicarea statuii lui Eminescu la Botoșani*; Dr. Aurel Sasu, *Ideea de Eminescu*, Dr. Theodor Damian, *Influențe creștine la Eminescu: Poemul „Rime alegorice”*; Dr. Anca Sîrghie, *Imaginea Mitropolitului Andrei Șaguna în conștiința lui Eminescu*; Dr. Doru Tsaganea, *„Împărat și proletar”: poezia unui conservator sau a unui socialist?* Prof. Valentina Ciaprazi, *Traducerile lui Eminescu în franceză și alte limbi romănice*; Cercetător Vladimir Wertsman, *Alături de Eminescu*; Dr. Napoleon Săvescu, *Dacia din „Memento Mori”*; Cercetător Timotei Ursu, *Metafora și politica în creația eminesciană*.

Doamnele Lia Lungu și Mărioara Ralee au recitat versuri din Eminescu, după care artiste Lia Lungu și Oana Lianu au oferit un recital muzical.

Theodor Damian a semnalat apoi prezența la eveniment a expoziției de artă a Galeriei „Spiritus” (Director Viorica Colpacci) a Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă. Pieseile expozanților Doru Tsaganea, Garabet Salgian, Ruxandra Dumitrescu, Viorica Colpacci și Dimitrie Dumitrescu au fost comentate de criticul M.N.Rusu și de directorul galeriei, Viorica Colpacci.

❖ Duminică 15 Ianuarie, Simpozionul a fost continuat la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” cu un parastas oficiat de Pr. Dr. Theodor Damian în memoria lui M.Eminescu, a lui Grigore Vieru, a Mitropolitului Antonie Plămădeală și a lui Nicolae Cristea. După slujbă, în sala socială a Bisericii, Prof. Dr. Anca Sîrghie din Sibiu a ținut o conferință despre Andrei Șaguna văzut de unii scriitori români și a prezentat un film documentar despre canonizarea marelui mitropolit.

Apoi, Prof. Univ. Dr. Aurel Sasu, de la Cluj, a prezentat două cărți ale Ancăi Sîrghie, *Memorandistul Nicolae Cristea și epoca sa* și *Nicolae Cristea, file de memorialistică. Jurnal*, ambele apărute recent la Sibiu.

❖ Duminică 22 Ianuarie 2012, la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” din New York, Pr. Prof. Dr. Theodor Damian a organizat Simpozionul anual dedicat Unirii Principatelor Române, sub auspiciile Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, și ale Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Românească din New York.

După rugăciunea de deschidere și intonarea de către cei prezenți a imnului *Deșteaptă-te române* de Andrei Mureșanu, au fost prezentate următoarele comunicări: Pr. Dr. Theodor Damian, *Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la Unirea Principatelor*; Prof. Dr. Doru Tsaganea, *Semnificația istorică a Unirii Principatelor*; M. N. Rusu, critic și istoric literar, *Din istoria noțiunii de **unire** și **unitate** la români*.

Artista Lia Lungu a interpretat cântece adecvate momentului și a recitat din clasicii români.

Criticul M.N.Rusu a prezentat apoi lucrări ale unor artiști membri ai Galeriei „Spiritus” (director Viorica Colpacci) din New York.

Sărbătoarea s-a încheiat cu dansul Horei Unirii de toți cei prezenți.

❖ Vineri 27 Ianuarie la Cenaclul din New York a fost lansat volumul *Lumină înlumină, Poezia*, de Mihaela Albu și revista *Carmina Balcanica* (director Dan Anghelescu, redactor șef, Mihaela Albu). Au vorbit scriitorii Theodor Damian, Mircea Săndulescu, Valentina Ciaprazi și autoarea, precum și Prof.Dr. Silvia Burdea.

❖ Duminică 29 Ianuarie la Biserica „Sf. Ap. Petru și Pavel” s-a

celebrat hramul Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York (Sf. Trei Ierarhi).

❖ Vineri 10 Februarie 2012 la restaurantul Bucharest din Queens, New York, la ora 7:00PM, a avut loc o întrunire de cenaclu dedicată literaturii memorialistice. Au citit din jurnalele lor, publicate sau în curs de publicare, Pr. Dr. George Schiop, Ion Burcin (membru al Uniunii Scriitorilor din România), Ing. Grigore Sandul și scriitorul și regizorul Timotei Ursu. Seara a fost deschisă de președintele cenaclului „M. Eminescu”, Pr. Prof. Theodor Damian iar comentariile pe marginea lecturilor au fost făcute de criticul și istoricul literar M. N. Rusu. Au mai luat cuvântul Al. Gotea, Grigore Culian și Constanța Sandul.

❖ Vineri 17 Februarie 2012. Cenaclul literar „M. Eminescu” a organizat proiecția filmului *Decolarea*, în regia lui Timotei Ursu; evenimentul a fost inițiat de regizorul și publicistul Timi Ursu în memoria lui Emil Hossu și a lui Liviu Ciulei. Au vorbit regizorul filmului și criticul și istoricul literar M. N. Rusu.

ANUNȚURI

Biserica noastră: **St. George Episcopal Church in Astoria, pe 27 Ave cu 14 Street** (lângă East River). Slujbele duminicale (Sf. Liturghie) au loc la ora 1:30 PM. Mijloace de transport: Metrou N și W până la stația Astoria Boulevard; bus Q18, Q102 și Q103.

Programele de **Studiu Biblic** și ale **Cenaclului literar „Mihai Eminescu”** se vor desfășura după următorul orar:

Studiul Biblic (sunați pentru înscriere la 718-626-6013)

Cenaclul literar: Vinerea la fiecare două săptămâni. Pentru detalii sunați la 718-626-6013.

Broadway Medical Office

Napoleon Săvescu, MD Medicina interna, mica chirurgie
F. Christodoulidou, MD Med. interna, haematologie, oncologie
Iqbak, MD Cardiologie
Mircea Golimbu, MD Urologie, Prof. NYU
Dan R. Cimponeriu, MD Gastroenterologie, Hepatologie

**Cabinetul nostru este dotat cu echipament
nou si modern pentru:**

**X-Ray
EKG**

Spirometrie (Evaluari Pulmonare)

**Sonografii Abdominale,
de Rinichi si Cardiace**

Cardiotrace (EKG prin telefon)

24 de ore Halter Monitor

Sigmoidoscopii si Pap smear

Tens (Stimulare electirca)

Ultrasound

Timpanometrie

toate testele de sange si urina

teste pentru depistarea

cancerului de colon si ulcer

teste pentru aids (rezultatul in 24-48 ore)

Tratamente specializate

Luni, Marti, Joi 10am-8pm

Miercuri 4-8pm

Sambata 10am - 4pm

Fara programare

21-26 Broadway, LIC, NY 11106

(718) 932-1700

subway: N pana la statia Broadway (Queens)

**bus: Queens 104 de la 48 Street, Sunnyside, Q 19 A de la 82nd Street,
Jackson Heights**

**Manhattan 101 de la 59th Street, Manhattan, pana la Steinway,
unde schimbati cu Q 104.**

ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA ȘI CANADA
THE ROMANIAN ORTHODOX ARCHDIOCESE IN AMERICA AND CANADA
5410 N. Newland Ave.
Chicago, IL 60656

Most Reverend Dr. Nicolae Condrea, Archbishop

tel.: (773)774-1677; fax: (773)774-1805; e-mail: archnicolae@aol.com

**Please, support the Cathedral and the new
Romanian Archdiocesan Center**

Amount _____
Name _____
Address _____
Tel. _____
E-mail _____

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Guvernului României – Departamentul pentru Românii de Pretutindeni” (www.dprp.gov.ro).

Conținutul acestei reviste nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Românii de Pretutindeni.